

Puhekielen fraasit Augustinuksen Soliloquia-teoksessa

Ruut Kataisto
Pro gradu -työ
Romaanisten ja klas-
sisten kielten laitos
Jyväskylän yliopisto

Kevätlukukausi 1998

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Romaanisten ja klassisten kielten laitos
Tekijä Ruut Kataisto	
Työn nimi Puhekielen fraasit Augustinuksen Soliloquia-teoksessa	
Oppiaine Latina	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Kevätlukukausi 1998	Sivumäärä 83
Tiivistelmä - Abstract <p>Augustinuksen Soliloquia-teos on dialogimuodossa oleva väittely, joka on hyvä lähde latinan puhekielen fraseologialle. Työn tarkoituksena on esitellä latinankielistä keskustelua helpottavia ilmauksia.</p> <p>Kirkkoisä Augustinus eli myöhäisantiikin aikana, mutta oli silti klassisen latinan edustaja, kuten tässä työssä esiteltävä Soliloquia-teoskin osoittaa. Työn pääpaino on kuitenkin latinan puhekielessä. Tästä Augustinuksen ja hänen järkensä välisestä vuoropuhelusta on valikoitu sopivia fraaseja, jotka on suomennettu ja lajiteltu aihepiirinsä mukaan. Varsinaisen käsittelyosan lisäksi fraasit on lueteltu myös suomesta latinaan päin, samoin aihepiirinsä mukaan.</p> <p>Soliloquia-teos oli tarkoitettu kirjalliseksi työksi, joten kovin spontaania puhekieltä se ei sisällä. Tämän voi huomata myös sen lähes virheettömästä kieliäisestä. Kuitenkin mm. monet epäröintiä ilmaisevat tai asiaa vahvistavat sanat osoittavat näiden fraasien käyttökelpoisuuden elävässä kielessä. Monet niistä ovat lyhyitä tiivistettyjä ilmauksia, sillä puhekielessä sanojen lisäksi tärkeitä ovat eleet, ilmeet ja äänenpainot, joita tässä tapauksessa voi hahmottaa vain oman mielikuvituksensa avulla.</p> <p>Liiteosassa on suomi - latina -fraasisanasto.</p>	
Asiasanat Augustinus, Soliloquia, puhekielen fraasit	
Säilytyspaikka Aallon kirjasto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. MYÖHÄISANTIIKIN LATINA.....	1
3. PUHEKIELI.....	4
4. AUGUSTINUS.....	6
4.1 Augustinuksen elämä.....	6
4.2 Kirjallinen tuotanto.....	7
4.3 Augustinuksen tyyli.....	8
5. SOLILOQUIA.....	10
5.1 Teoksen taustaa.....	10
5.2 Monologi dialogina.....	10
5.3 Ensimmäinen kirja.....	11
5.4 Toinen kirja.....	12
5.5 Soliloquia-teoksen kieli.....	13
5.6 Muutama erityispiirre.....	14
5.7 Fraasien kieli.....	15
6. JAOTTELU FRAASIEN SISÄLLÖN MUKAAN.....	16
6.1 Myönnytys.....	16
6.2 Vahvistus/Totamus.....	25
6.3 Vastaväite.....	32
6.4 Kritiikki/Valitus.....	36
6.5 Kiitos/Tunnustus.....	39
6.6 Ymmärrän/En ymmärrä/Tiedän/En tiedä.....	41
6.7 Tarkkaavaisuutta/Rauhallisesti.....	45
6.8 Uskonnolliset.....	50
6.9 Palataan asiaan/Siirrytään uuteen asiaan.....	51
6.10 Käsky/Pyyntö/Toivomus.....	57
6.11 Epäilyä/Epärointiä/Ihmettelyä.....	61
6.12 Kysymyksiä.....	63
7. FRAASIT SUOMESTA LATINAAN.....	69
7.1 Myönnytys.....	69
7.2 Vahvistus/Totamus.....	70
7.3 Vastaväite.....	72
7.4 Kritiikki/Valitus.....	73
7.5 Kiitos/Tunnustus.....	73
7.6 Ymmärrän/En ymmärrä/ Tiedän/En tiedä.....	73
7.7 Tarkkaavaisuutta/Rauhallisesti.....	74
7.8 Uskonnolliset.....	75
7.9 Palataan asiaan/Siirrytään uuteen asiaan.....	75

7.10 Käsky/Pyyntö/Toivomus.....	77
7.11 Epäily/Epärointiä/Ihmettelyä.....	77
7.12 Kysymyksiä.....	78
8. YHTEENVETO.....	79
9. LÄHDELUETTELO.....	81
9.1 Primäärilähteet	81
9.2 Sekundäärilähteet.....	81

LIITEOSA

1. JOHDANTO

Puhekielen tyyliin vaikuttaa henkilön oma puhetyyli ja koulutustaso, mutta myös ne sosiaaliset ympyrät, joissa hän vaikuttaa. Kotona keskustelu on tuttavallisempaa kuin esimerkiksi virastossa asioidessa. Joillakin ryhmillä on oma slanginsa, jonka tarkoituksena on erottaa heidät muista. Alueelliset erot (murteet) saattavat hankaloittaa kommunikointia. Nykyään median ja yleisen koulutuksen välityksellä kieli standardisoituu, eikä helsinkiläisten ja lappeenrantaisten avuksi tarvita tulkkia. Rooman valtakunnassa ei ollut televisiota, mutta koulutus yhdenmukaisti latinan kielen, eikä suuria kielieroja laajan imperiumin alueella ollut. Toki silloinkin sotilaan ja retoriikan opettajan puheen erotti toisistaan. Kirkkoisä Augustinus, joka on tämän työn keskeinen henkilö, oli koulutuksen saanut latinan kielen tyyliniekka. Hän puhui niin oppineille kuin oppimattomillekin asettaen sanansa kuulijakunnan mukaan.

Silloin kun latinan opetuksessa suullinen kielitaito oli vielä tärkeää, mutta se ei kuitenkaan ollut enää kenenkään äidinkieli, tarvittiin keskusteluja varten oppimateriaalia. *Colloquioita* eli keskustelukirjoja tehtiin paljon renessanssin aikakaudella. Erasmus Rotterdamilainen teki ensimmäisen *Colloquiansa* vuonna 1516, jossa oli yksi dialogi, kohteliaisuusmuotoja ja keskusteluesimerkkejä. Suuren suosion takia otettiin uusintapainoksia, joihin Erasmus lisäsi aina uusia dialogeja. Oppikirjakin sai lopulta nimekseen *Colloquia familiaria*. Keskustelukirjoja ilmestyi sittemmin muissakin maissa ja niihin saattoi tulla kansankielinen käännös ja lisäksi rinnakkaiskäännös muilla kielillä. (Laihiala-Kankainen 1993, 175-176.) Suomenkielisiä käännöksiä ei ainakaan tällä hetkellä ole käytössä, joten opettajienkin on itse kaiveltava esiin sopivaa fraseologiaa antiikin auktoreilta tai hyödynnettävä omaa kielellistä luovuuttaan, sikäli mikäli he oppitunneillaan vuoropuhelua käyttävät. Tässä työssäni tutkin vuoropuhelua, jossa Augustinus keskustelee oman järkensä kanssa. Keskustelu on varsin korkealentoista puhetta sielun ja Jumalan kuolemattomuudesta, mutta tärkeintä onkin kiinnittää huomio fraseologiaan. Olen valikoinut tekstistä fraaseja, jotka olen lajitellut aihepiiriin mukaan. Fraaseja valikoidessani olen jättänyt ensimmäisen kirjan pitkän rukousosan pois, joka ei ole dialogimuotoista puhetta. Liiteosassa on sanasto suomesta latinaan, joka voi hieman helpottaa latinan kielen harrastajaa.

2. MYÖHÄISANTIIKIN LATINA

Tietyille kielikausille on tietenkin vaikea asettaa tarkkoja vuosirajoja, mutta jo Apuleiuksen (* n. v.125) tyyli on erilaista kuin Tacituksen (n. v.55-120), joka on viimeinen klassisen roomalaisen tradition edustaja (Löfstedt 1959, 1). Voidaan sanoa, että myöhäislatinan aikakausi ulottuu noin vuoteen 600 asti, (esimerkiksi Thesaurus Linguae Latinae -sarjassa on käytetty antiikin kirjailijoita ja dokumentteja, jotka ulottuvat vuoteen 600), vaikka selkeää rajaa sille, milloin latina elävänä kielenä häviää ja roomaaniset kielet alkavat ei voi määritelläkään. Alempien luokkien puhekieli erosi tuolloin jo

merkittävästi kultivoituneesta kirjoitetusta kielestä. (Löfstedt 1959, 2, 11.) On myös huomattava se, että myöhäisantiikin aikana oli hyvin eritasoisia kirjoittajia. Augustinuksen *Confessiones* painii eri sarjassa kuin taitamattomamman sotilaan säkeet. Voidaan sanoa, että myöhäislatina oli eräänlaisella risteysalueella ja se sai vaikutteensa niin klassisista kuin vulgaarisistakin aineksista. Oli kieliopillisesti virheetöntä tekstiä, mutta myös täysin vääriä rakenteita. (Löfstedt 1959, 1, 7.)

Myöhäislatinalle on ominaista kreikan kielen vaikutus, johon on tietenkin syynä kristinuskon laajeneminen. Kristillisen latinan myötä syntyy uusia ilmaisumuotoja, erityisesti uutta sanastoa ja merkityksen muutoksia. (Löfstedt 1959, 68.) Kirkkolatinalle oli tyypillistä sanan spesifi, rajattu merkitys. Joskus sanan alkuperäinen merkitys, joka klassisen latinan aikana oli muuttunut, palautui käyttöön myöhäisantiikin aikana. (Bogan 1935, 30-31, 40.) Merkityksen vaihtelut ikään kuin kuuluvat uskonnollisiin teksteihin, sillä ne sisältävät paljon symboleja ja metaforia (Löfstedt 1959, 150). Uuden kristillisen merkityksen saivat niin lainasanat, käännöslainat, neologismit kuin jo olemassa olevat sanatkin. Esimerkiksi sotilaiden kielestä nämä Kristuksen sotilaat saivat uutta sanastoa (*paganus* = siviili, eri joukkoon kuuluva) (Palmer 1968, 192-193). Kun kristillisiä tekstejä käännettiin kreikasta latinaksi, piili aina vaara tehdä käännösvirheitä, mutta latinan kielen kehityksessä ei barbaarisilla gresismeillä ole suurta merkitystä. *Accusativus graecus* sen sijaan on tuttu jo klassisesta latinasta (Löfstedt 1959, 90-91, 94). Augustinus on tehnyt vääristä latinannoksista huomioita (*Locutionum in Heptateuchum libri septem*) eli esimerkiksi alkuperäinen kreikankielinen teksti on vaikuttanut siihen, että verbin kanssa käytetään väärää sijamuotoa. Tosin Augustinuksen kielitaito ei riittänyt siihen, että hän olisi pystynyt havaitsemaan kreikankielisen sanonnan takana olevaa hebreankielistä muotoa. (Löfstedt 1959, 89-91.) Kreikan kielestä tuli latinaan semanttisia lainasanoja (*adiectivum* - επιθετον), mutta myös latinasta tuli kreikan kieleen lainasanoja (Löfstedt 1959, 105). Kontaminaatio esiintyi yleisesti myöhäislatinassa eli kaksi erilaista rakennetta sekaantuivat, esimerkiksi *tam - quam* ja *vel - vel* pareista saattoi muodostua *tam - vel*. (Löfstedt 1959, 20-21). Puhekielellekin ominainen tapa jättää turhat osat pois (ellipsi) oli tavallista myöhäislatinassa. Esimerkiksi *equestris* tarkoitti samaa kuin *equestris statua* (CIL XIV 2120). Kirjeissä saattoi olla lauseita ilman verbejä, jotka olivat ehkä kiireen vuoksi jätetty pois. Sivistyneidenkin ihmisten puheista saattoi jäädä sanoja pois, kun asian ymmärsi kontekstista, vaikka tämä olikin lähinnä vulgaarilatinan piirre. (Löfstedt 1959, 18, 24-25.)

Vulgaarilatina ja kristillinen latina olivat alempien luokkien kieltä, joten niiden ominaispiirteet ovat suurin piirtein samat. Laajempivartaloiset sanat (*gaudimonium*), diminutiivit (*ovculus*) ja abstraktit *-tudo*-päätteiset sanat (*poenitudo*) olivat suosittuja, samoin adjektiiveista *-bilis*, *-bundus*, ja *-osus* -päätteiset sanat ja adverbeista *-im* ja *-ter-* päätteiset. Verbeistä suosittuja olivat ensimmäisen deklinaation denominaaliverbit (*cibare*) ja intensiivisfrekventatiiviset verbimuodostelmat (*applotare*). Verbit saattoivat vaihtua konjugaatiosta toiseen (*florere-florire*), samoin aktiivi- ja deponenttiverbien muodot keskenään (*admirare*) ja futuurimuotojen käytössä oli vulgaarilatinalle ominaista epävarmuutta (*sepelibo*).

Sekaantumista aiheuttavat sanat korvattiin helpommilla muodoilla esim. *ossum* *os*-muodon tilalle ja neutreja pyrittiin eliminoimaan. Vertailussa superlatiivi saattoi tulla positiivin paikalle tai suosittiin pleonastisia ilmaisuja (*pluriora*). Prepositiorakenteet lisääntyivät, joten esimerkiksi *de-* ja *in-*prepositioiden avulla ilmaistiin instrumentaalia. *Ad-* ja *apud* -prepositiot vaihtelivat keskenään ja *missä-* ja *minne-*ilmaukset sekaantuivat. Latinasta puuttuvat artikkelit alkoivat ilmaantua kieleen: demonstratiivipronominit määräisen artikkelin funktiossa ja *unus* vastaavasti epämääräisenä artikkelina. *Accusativus cum infinitivo* -rakenne sai väistyä pikkuhiljaa *quod, quia* ja *quoniam* -lauseiden tieltä. Epäsuorissa kysymyslauseissa indikatiivi alkoi sivuuttaa konjunktiivin ja gerundin ablatiivia käytettiin partisiipin preesensin asemassa. (Palmer 1968, 187-188.)

Tuon ajan kirjailijat, esimerkiksi Apuleius, käyttivät usein vaihtelevaa, tarkoituksellisesti arkaa kieltä ja lainasivat vapaasti runoudesta tekstiä (Löfstedt 1959, 1). Vulgarismeja oli ollut jo Plautuksella ja myöhemmin niitä oli mm. Petroniuksella ja Pompeijin piirtokirjoituksissa, mutta vastaavasti vulgaarilatinassa on havaittavissa myös kirjallisia vaikutteita. (Löfstedt 1959, 16). Erityisesti Aetherian *Peregrinatio ad loca sancta* ja *Mulomedicina Chironis* ovat hyviä vulgaarilatinan lähteitä (Löfstedt 1959, 44, 48). Vulgaarilatinassa suosi enemmän konkreettisia ilmaisuja, frekventatiiviverbejä yksinkertaisten verbien sijasta ja psykologiset mielle yhtymät saattoivat ohittaa kielipiiriin logiikan (Löfstedt 1959, 18, 28). Aikojen kuluessa sanojen merkitys muuttui hyvin usein konkreettista abstraktiin (esim. *lingua*, kieli ensin puhe-elimenä ja sitten puhejärjestelmänä), myöhäislatinassa jopa yksilölliseen tai henkilökohtaiseen merkitykseen (esim. *testimonium testis*-sanan merkityksessä) (Löfstedt 1959, 144, 151). Päinvastaisia esimerkkejäkin on erityisesti tekniikka- ja ammattikielissä. Myöhäislatinassa *dormitio* tarkoittaa vuodetta ja kristillisissä piirtokirjoituksissa hautaa. (Löfstedt 1959, 144-145). Latinassa oli olemassa suuntaus substantiivi-ilmauksista adjektiivi-ilmauksiin (*senex*), jotka jatkui myös myöhäislatinan aikana. Luonnollisesti partisiippi, niin preesens- kuin perfektimuotokin, muuttui helposti substantiiviksi. (Löfstedt 1959, 120, 122) Muodostettiin voimakkaampia ilmaisuja tutuille heikentyneille ilmaisuille esimerkiksi *caput - testa*, tai vahvistettiin niitä pleonastisesti, mitä oli tehty jonkin verran varhaislatinan kaudella (esim. Plautus frg. inc. 3 : *omni totae familiae*) (Löfstedt 1959, 21-23, 26). Prepositioiden ja adverbien muodostamat partikkelit olivat ensin yhdistelminä, mutta myöhäislatinan aikana ne kivettyivät yhdeksi sanaksi (*ab + ante - abante - ranskan avant*-prepositio). Tätä grammaatikot pitivät valitettavana vulgaarilatinan piirteenä. (Löfstedt 1959, 163-165.) Toisaalta substantiiveja saatettiin käyttää preposition omaisesti, kuten *de latus montem* (Löfstedt 1959, 125).

Kaukaisimpiin provinssihin kielen muutokset ehtivät hitaammin, joten niissä säilyivät vanhat latinan muodot paremmin (esim. *magis* vaikutti espanjan, portugalin ja romanian kielen komparatiivin muodostumiseen, kun taas ranskan ja italian kieleen tuli *plus*-sana) (Löfstedt 1959, 4). Ääntäminen vaihteli eri provinseissa, mutta taivutusmuodot, sanasto ja syntaksi pysyivät samanlaisina kaikkialla. Aiemmin tutkijat olivat sitä mieltä, että esimerkiksi

olisi ollut olemassa erityinen afrikkalainen latiniteetti, joka olisi eronnut muusta latinan kielestä sanastonsa ja tyyliensä vuoksi, mutta myöhemmin se on määritelty asianismiksi. (Stolz-Debrunner-Schmid 1966, 105-106.) Fuchsin Antiikin sanakirjan mukaan asianismi tarkoittaa 300-luvulla eKr. Vähässä-Aasiassa vallinnutta hienostelevaa ja mahtipontista puhetaidon tyyliä. Tällaisia afrikkalaiselle latinalle tyypillisiä piirteitä väitettiin olevan mm. *genetivus identitatis vel inhaerentiae* kuten esimerkiksi ilmauksessa *ira furoris* tai positiivin ja superlatiivin rinnakkainen käyttö (*saevus ac ferocissimus*), mutta myös Ciceron teksteissä on vastaavanlaista vertailumuotojen käyttöä. (Löfstedt 1959, 42-43.) Puhetyyli toki vaihteli provinssittain, mutta roomalaisen retoriikan koulutuksen takia vaihtelua ei paljon esiinny kirjallisissa teksteissä. Eroavaisuuksien syynä on siis lähinnä sivistyksen taso, esimerkiksi *edere*-verbin vaikeat taipumusmuodot (*es, est, estis, esse* jne.) oli helpompi korvata *comedere* tai *manducare*- verbien muodoilla. (Löfstedt 1959, 39-40.)

3. PUHEKIELI

Puhutun ja kirjoitetun latinan kielen ero huipentuu karolingisen renesanssin aikana 700-luvulla. (Löfstedt 1959, 4.) Kuten Palmer toteaa (1968, 74), ei aiemmin puhutuista kielistä voi olla suoraa tietoa niiden puhekielen muodoista, koska ääninauhoja ei ollut olemassa. On vain yritettävä erotella kirjoitetuista dokumenteista puhekielen osuus. Puhekielessä voi havaita puhujan ja kuulijan välisen läheisen kontaktin. Dialogin antava ja ottava - luonne lisää tunnepitoista jännitettä, joka tulee esille jatkuvina keskeytyksinä, liioitteluna, huudahduksina, väittäminä ja vakuutteluina. Ilmaisumuotoja ja lauseiden loogista rakennetta ei harkita niin paljon, koska keskustelu on nopeitempoista ja spontaania. Asian tarkoitus on ilmaistu epäsäännöllisesti jälkikommenteilla ja sivuhuomautuksilla, lisäksi ilmenee kontaminaatiota ja virkerakennelman epäyhtenäisyyttä. Täsmälliset ja yksityiskohtaiset kielelliset viittaukset tuntuvat pitkäveteisiltä ja turhilta, koska keskustelu liittyy tarkkaan harkittuun tilannekontekstiin. Puhekielelle ovat tyypillisiä viittaukset, osoittavat elementit, lyhennykset, sanojen poisjättäminen (ellipsi) ja aloitetun lauseen keskenjättäminen (aposiopesis). (Palmer 1968, 74.)

Puhtaimmillaan ja elävimmillään puhekieli on varhaislatinalaisissa komedioissa, tosin eroja on Plautuksen kansanomaisemman ja Terentiuksen hienostuneemman tyylin välillä. Kirjeissä puhekielenomaisuus vaihtelee. Kun kyseessä ovat henkilökohtaiset, jokapäiväiset asiat on *sermo familiaris* hyvinkin nähtävissä (esim. Cic. Att. 1,9,1), mutta viran puolesta kirjoitetut valtion asiat vaativat jo toisenlaisen tyylin. Tyypilliset kysymys- ja huudahdusformulat, tunnetta ilmaiseva sanavarasto ja syntaksi ilmaisevat puhekieltä kirjeissä. Samoin kirjeet saattavat sisältää suoria dialogipätkiä tai yksinpuheluita. Lisäksi satiirikot mm. Horatius, Juvenalis ja erityisesti Petronius käyttivät oman aikansa puhekieltä ilman suurempaa taiteellista stillisointia. Muita puhekielen lähteitä ovat mm. inskriptiot ja jopa Catulluksen ja Martialiksen runot. (Hofmann 1951, 2-4.) Myöhäislatinassa on melko selviä esimerkkejä latinan puhekielestä, jopa johtavilla auktoreilla, jotka

vaikuttivat kirkon, politiikan ja kirjallisuuden parissa (esim. Gregorius Toursilaisen *Historia Francorum*- teoksessa) (Löfstedt 1959, 16-17).

Erialaisten tunnetilojen ilmaisemiseen tarvitaan huudahduksia eli interjektioita. Ne voivat olla onomatopoeettisia (*hui*), alkuhuomautuksia (*attat*), vakuuttelupartikkeleita (*pro*), kirosanoja (*malum*), demonstratiivipartikkeleita (*ecce*) tai interjektionalisoituja verbien imperatiivimuotoja (*abi*). (Hofmann 1951, passim.) Huudahduksissa käytetään hyvin usein akkusatiivia, johon on monesti yhdistetty interjektio (Aug. soliloq. 2,4,5: *O plumbeum pugionem!*). Monet interjektiot ovat tulleet latinaan kreikan kielestä (*babae*). (Palmer 1968, 74.) Anaforaa ja taiteellisempaa epiforaa käytetään tehokeinona, jopa kokonaisen lauseen alku saatetaan toistaa, erityisesti sellainen, joka alkaa kysymys- ja huudahduspartikkelilla (Hofmann 1951, 62-64). Varsinkin diminutiivit, joihin liittyy konnotaatioita ja joita muodostetaan nomineista, adjektiiveista, adverbeista ja jopa verbeistä (Gellius: *pensiculo*), ilmentävät tunnepitoista jännitystä. Erityisen suosittuja ne tietysti ovat puhuttaessa rakkaudesta (*mea mellilla*).

Puhekieli sallii vapaamman persoona- ja demonstratiivipronominien käytön kuin kirjoitettu latina. (Palmer 1968, 75-78.) Kuulijan huomion voi kiinnittää *tu*-pronominilla tai painottaa asiaa *ego*-pronominin avulla. *Ille* ja *umus*- sanoja saatetaan käyttää artikkelin lailla, kuten viidennen Vitae patrum -kirjan kirjoittaja Pelagius. (Hofmann 1951, 100-101.) Kun puhuja haluaa todellakin saada asiansa perille, hän käyttää liiallisesti ilmaisuja, erityisesti superlatiiveja tai kaksin verroin komparatiiveja (Palmer 1968, 75). Triplikaatio edustaa jo korkeaa paatosta ja se on syntynyt lähinnä sakraalipuheissa (Hofmann 1951, 61). Pleonasmi (esim. *ergo igitur*) on siis suosittu tehokeino puhekielessä (Hofmann 1951, 97). Samoin liioittelu on tavallista, niin positiivinen kuin negatiivinenkin, jota mm. Cicero harrastaa kirjeissään (Att. 4,7,1 *nihil quietius, nihil alsius, nihil amoenius*) (Hofmann 1951, 89). Tavalliset verbit korvataan usein vaikuttavammilla yhdysverbeillä, jolloin prefiksinä on esimerkiksi Plautuksella usein *de*, *con* tai *ad*. Tavalliset verbit saatettiin korvata myös frekventatiivimuodoilla, tapa, joka jatkui romaaniselle kaudelle asti. (Palmer, 76-77.) Synonyymeilla ja ylenpalttisella toistolla (Plaut Amph. 551 *sequor, subsequor te*) tehostetaan sanomaa tai käyttämällä samoista vartaloista johdettuja sanoja (Plaut. Capt. 825 *regum rex regalior*) tai vaikkapa koomisesti komparatiivia (Plaut. Poen. 991 *nullus me est hodie Poenus Poenior*) (Hofmann 1951, 90, 92, 94).

Kuulijan mielenkiinto herätetään myös johdattelevilla fraaseilla (*quid vis?*), jonka jälkeen seuraa lyhyitä lauseita ilman alistusta. Tällaisesta rinnastuksesta kasvoi indikatiivin käyttö epäsuorissa kysymyslauseissa, joka ei ole klassisen latinan mukaista. Välihuomautukset, kohteliaisuutta tai epävarmuutta (*opinor*) ilmaisevat sanonnat keskeyttävät monesti puheen, tai sitten puhuja täydentää lauseen ajatuksen, jonka jälkeen hän lisää sarjan jälkikommentteja. (Palmer 1968, 78-79.) Erittäin usein vastapuoli keskeyttää mitä-kysymyksellä, jota voi seurata vielä tarkempi kysymys, tai kuulija vastaa mekaaniseen kysymykseen (*quid ais?*) kysymyksellä (*quid?*) (Hofmann 1951, 43, 57, 67). Kontaminaatio syntyy silloin, kun puhuja lauseen edetessä unohtaa, miten hän lauseen aloitti ja vaihtaa väärään konstruktion.

Anakoluutti eli virkerakennelman epäyhtenäisyys sitä vastoin saa alkunsa esimerkiksi silloin, kun puhuja haluaa sillä hetkellä kohdistaa huomion tiettyyn kiinnostuksen kohteeseen, hän tekee sen mainitsemalla asian lauseen alussa ja lause jatkuu toiseen konstruktion. Tämän tyyppistä anakoluuttia kutsutaan nimellä *nominativus pendens* (Plaut. Mil. 140: *nam unum conclave, concubinae quod dedit miles...in eo conclavi ego perfodi parietem*). (Palmer 1968, 78-80.)

Dialogissa on aina otettava huomioon vastapuoli, tavalla tai toisella (*captatio benevolentiae*, eufemismit, ironia ja sarkasmi, jopa äärimmäisellä kohteliaisuudella aikaan saatu) (Hofmann 1951, 6-7). Kiro sanoista osa saattaa puuttua, koska se ei ole riittävän voimakas tai halutaan kaunistella ilmaisuja. Samoin koitetaan välttää sanomasta suoraan seksuaalisuuteen liittyviä asioita. Aposiopesis esiintyy usein Ciceron kirjetyylissä. (Hofmann 1951, 53-53.) Päälause saatetaan jättää vallaan pois, vaikkapa silloin kun halutaan ilmaista tunnetta, ettei voi tehdä mitään ja käytetään pelkästään ut-lauseita: Plaut. Rud. 1063 *utin istic prius dicat* (Hofmann 1951, 51). Monesti tunnepitoisessa lauseessa verbi jää pois: Petron. 74,3 *longe a nobis (absit) !* Tunnepitoisuutta saa lauseeseen enemmän käyttämällä infinitiiviä, kuten Plautuksen esimerkissä Cas. 89: *non mihi licere meam rem me solum, ut volo, loqui?*. (Hofmann 1951, 47, 49).

4. AUGUSTINUS

4.1 Augustinuksen elämä

Aurelius Augustinus syntyi 13. marraskuuta vuonna 354 Thagasten kaupungissa Numidiassa, jossa hän aloitti myös koulunkäyntinsä (KP 1964, s.v. Augustinus). Latinan kielioppia hän rakasti, mutta vihasi kreikanopintoja. Madaurassa hän opiskeli kirjallisuutta ja puhetaitoa, mutta siirtyi sitten Karthagoon isänsä Patriciuksen toivomuksesta. Taloudelliset vaikeudet kuitenkin pakottivat hänet keskeyttämään opintonsa. (Aug.conf. 1,13; 2,3.) Vuonna 371 Augustinus palasi jälleen Karthagoon jatkamaan opintojaan ja tutustui samalla Ciceron *Hortensius*-teokseen, ja ajatukseen siitä, että vain filosofia voi tuoda onnen. Karthagossa hän alkoi elää naisen kanssa, joka synnytti hänelle pojan, Adeodatuksen (♣388). Vuonna 374 hän palasi kotikaupunkiinsa Thagasteen retoriikan opettajaksi, mutta palasi seuraavana vuonna Karthagoon. Augustinus liittyi manikealaiseen, dualistiseen uskonlahkoon, jossa hän oli kuulijana (*auditor*). (KP 1964, s.v. Augustinus) Hänen äitinsä Monnica, joka oli kristitty, toivoi poikansa kääntyvän oikealle tielle. Augustinus jättikin yhdeksän vuoden jälkeen manikealaisuuden. (Aug.conf. 3,12; 5,6; 5,14.) Vuonna 383 Augustinus lähti Roomaan, jossa hän toimi opettajana, kunnes siirtyi Milanoon retoriikan opettajaksi valtion kustannuksella. Milanossa hän tutustui piispa Ambrosiukseseen, joka teki Augustinukseen vaikutuksen mm. allegorisella Raamatun tulkinnallaan. Augustinus tutki myös uusplatonilaisten Plotinuksen ja Porphyriuksen tekstejä. (KP 1964, s.v. Augustinus) Augustinus koki herätyksen, kun hän kuuli tytön äänen toistavan: ota ja lue (*tolle, lege*) ja hänen silmiinsä osui

Apostolien kirjeiden kohta (Room. 13:13,14). Hän päätti luopua virastaan ja lähti joksikin aikaa ystävänsä maatilalle Cassiacumiin. (Aug.conf. 8,12; 9,3: 9,5) Pääsiäisenä vuonna 387 piispa Ambrosius kasti Augustinuksen ja hänen poikansa kristinuskoon (KP 1964, s.v. Augustinus).

Augustinus palasi kotikaupunkiinsa ja pohti ystäviensä kanssa muodostamassaan yhteisössä filosofis-teologisia kysymyksiä. Augustinus ei välittänyt julkisista esiintymisistä, mutta Hippo regiuksessa käydessään hän kuitenkin suostui kansan pyyntöön ja hänet vihittiin papiksi. (KP 1964, s.v. Augustinus.) Vuonna 395 Augustinuksesta tuli apulaispiispa ja hieman myöhemmin piispa Valeriuksen kuoltua hänen seuraajansa. Seurakuntatyönsä lisäksi hän otti osaa keskusteluun harhaoppeista kirjoittamalla niitä vastaan. 28. elokuuta 430 Augustinus kuoli 75-vuotiaana, kun vandaalit piirittivät hänen kaupunkiaan. (Schanz-Hosius 1971, 401.)

4.2 Kirjallinen tuotanto

Augustinus oli erittäin tuottelias auktori. Hänen varhaisimmat teoksensa olivat lähinnä filosofisia, mutta hän kirjoitti myös jonkin verran kielioppikysymyksistä, aritmetiikasta, geometriasta ja retoriikasta. Rytmisiä ja metriikkaisia hän käsittelee *De musica* -teoksessaan, josta kuusi kirjaa on säilynyt meille. Augustinus itse käyttää näistä alkuaikojen teoksista nimeä *disciplinarum libri*. *De magistro* -teoksessa Augustinus keskustelee ainoan poikansa Adeodatuksen kanssa sanojen merkityksistä. (Rose 1967, 498-499.)

Taistelussaan harhaoppeja vastaan Augustinus hyödynsi myös sanallista taitoaan. Augustinus oli aiemmin kuulunut manikealaisiin, mutta kääntymisensä jälkeen hän kirjoitti monta teosta manikealaisten oppeja vastaan (esim. *Contra Faustum Manicheum*). Kysymys vapaasta tahdosta (*De libero arbitrio*) hyökkäsi myös manikealaisten oppeja vastaan. Donatistit olivat toinen ryhmä, jota vastaan Augustinus kirjoitti monta riviä. *Psalmus contra partem Donati* eli *Abececlarium* oli tarkoitettu seurakunnan laulettavaksi. Antiikin kvantitatiivista runomittaa siinä ei ole, kuten oli vielä Ambrosiuksen hymneissä, vaan aksentoiva mitta. Pelagiolaisiakin vastaan Augustinus ahkeroi. Perisyntiä ja lapsikasteen merkitystä käsitellään teoksessa *De peccatorum meritis et remissione et de baptismo parvulorum*. Arianolaisia vastaan Augustinus kirjoitti vain kaksi teosta. (Rose 1967, 499-504.)

Augustinus otti kantaa myös monenlaisiin moraalisiin kysymyksiin, sillä kirkko oli vielä nuori ja erilaiset eettiset seikat eivät olleet vielä muotoutuneet selkeiksi säännöiksi. Avioliitto ja lesken asema mietittyvät, samoin neitsyys (*De sancta virginitate*), johon Augustinus otti saman neitsyyttä arvostavan kannan kuin muutkin hänen kollegansa. Hän oli aina valmis antamaan ohjeita ja neuvoja (*De opere monachorum*). Augustinus kirjoitti monta kommentaaria pyhistä teksteistä (esim. *De sermone Domini in monte*), vaikkakaan Raamatun alkuperäiskielet kreikka ja hebreä eivät olleet hänen vahvinta aluettaan. *De doctrina Christiana* -teoksessa hän käsittelee myös

kielellisiä seikkoja eli miten puhujan pitää tehdä itsensä ymmärretyksi. Hän kirjoitti muistakin teologisista asioista (*De Trinitate*) sekä juutalaisista, uskosta, ahneudesta, demoneista, siis lähes mistä vain. 22-Osaisessa *De civitate Dei* -teoksessa hän kertoo aiemmin mainitun kristittyjen puolustamisen lisäksi tulevaisuuden näkymistä eli tuhatvuotisesta taistelusta, antikristuksen tulosta ja viimeisestä tuomiosta. (Rose 1967, 504-507.)

Augustinus kirjoitti kaksi teosta, jotka koskettivat häntä itseään. *Confessiones*-teos on hänen omaelämäkertansa, joka ei tosin kata koko hänen elämäänsä, vaan ulottuu hänen äitinsä kuolemaan asti. Teos on kirjoitettu mahdollisesti vuonna 400 (Rose 1967, 496). Kyseessä ei ole päiväkirja, vaan ennemminkin itsetutkiskelu menneiden tapahtumien valossa. Teoksen loppuosassa Augustinus siirtyy teologian ja mm. muistin ja aikakäsitteen pariin. *Retractationes*-teoksessa hän sananmukaisesti käy uudelleen käsiksi kirjoittamiinsa töihin ja tarkastelee niitä kriittisesti. Hän on luultavasti kirjoittanut sen kolme vuotta ennen kuolemaansa (v.427). (Rose 1967, 496.)

4.3 Augustinuksen tyyli

Augustinuksen tyyli vaihteli kuulijakunnan mukaan (Rose 1954, 506). Vaikka Augustinus oli syntynyt ja kasvanut Afrikassa, hänen äidinkieliensä oli latina: *Nam et Latina aliquando infans utique nullam noveram et tamen advertendo didici--* (Aug.conf. 1,14), sillä tuohon aikaan Afrikassa latina oli kulttuurin kieli, ei niinkään kreikka (Rose 1954, 469). Koska Augustinus oli saanut reetorin koulutuksen ja opettanut kielioppia ja retoriikkaa, oli hyvin luonnollista, että hän osasi käyttää äidinkieltään taidokkaasti. Augustinus ei käytä puunilaiskieltä Afrikassa saarnatessaan, vaan nimenomaan latinaa (Aug.serm. 167,3,4: *Proverbium notum est Punicum, quod quidem Latine vobis dicam, quia Punice non omnes nostis.*). On eriäviä mielipiteitä siitä, ovatko kaikki ymmärtäneet Augustinuksen kaikkia tekstejä, sillä esimerkiksi Löfstedtin mukaan (1959, 11) saattoi olla pieni ryhmä kouluja käymättömiä, puunilaiskieltä puhuvia pohjois-afrikkalaisia, jotka eivät ole ymmärtäneet Augustinuksen retoorista tyyliä. Löfstedt sanoo myös (1959, 70), että Augustinus, kuten niin monet muutkin kristilliset auktorit, puhuu yksinkertaisen tyylin tarpeellisuudesta, mutta ei kuitenkaan itse tee niin. Augustinus on kirjoittanut saarnansa luonnollisella, elävällä ja yksinkertaisella tyyllillä eli vähemmän klassisesti, mutta saman aikaisesti hän käyttää kuitenkin retorisia tehokeinoja mm. sanaleikkejä ja metaforia. Paavalin kirjeet tekivät Augustinukseen vaikutuksen (Aug. civ. 11,18), mutta Paavalinkin teksteissä näkyvät klassiset mallit. Saarnoissa sisältö on kristillistä, mutta Augustinuksen saarnojen latina ei suinkaan ole kansan latinaa, vaan klassisen ja retorisen tradition mukaista. (Löfstedt, 70-71.) Augustinusta pidetäänkin Hieronymuksen ohella kristillisen latinan huippuna (Palmer 1968, 201).

Augustinus oli cicerolainen, muttei kuitenkaan matkinut Ciceroa orjallisesti (Rose 1954, 499), vaikka Ciceron käyttämää latinaa ihailtiin. Augustinus itse toteaa *Confessiones*-teoksessaan (3,4,1) tutustumisestaan Ciceron *Hortensius*-teokseen seuraavasti:-- *perveneram in librum quemdam*

cuiusdam Ciceronis, cuius linguam fere omnes mirantur, pectus non ita. Varsinkin hänen varhaisimmissa teoksissaan näkyy hyvin hänen koulutuksensa vaikutus, sillä niiden sanasto, lauserakenne ja jopa klausulat ovat täysin cicerolaisia (Palmer 1968, 202). Kuitenkin Devoto (1968, 279) toteaa, ettei tuohon aikaan enää saavutettu samanlaista lauserakenteiden symmetriaa kuin Ciceron aikaan. Tämä ei suinkaan johtunut Augustinuksen huonosta latinan kielen taidosta, vaan päälauseeseen liittyvien sivulauseiden yhteenasettamisessa ei pystytty enää samanlaiseen luonnollisuuteen. Augustinuksen ihanteena olivat maltti ja pidättyvyys, joita Ciceron aikanaan noudatettiin, mutta samanlaiseen tasapainoiseen ilmaisuun hän ei pystynyt. Aiemmin Augustinus oli ihailut Vergiliusta (P-W, s.v. Augustinus).

Kun Augustinus palasi Afrikkaan, hänen puheensa ja saarnansa kohdistuivat tavalliselle kansalle, sillä aiemmin hän oli kirjoittanut vain sivistyneelle yläluokalle (Kiviranta 1981, 18). Kääntymisen ja kasteen jälkeen hänen tyyliinsä muuttui. Se, että hän pyysi ordinaationsa jälkeen piispa Valeriukselta hieman vapautusta, että hän ehtisi tutkia Raamattua, saattoi vaikuttaa osaltaan tyylin vaihdokseen. Augustinus kuitenkin kirjoitti edelleen lukijakunnan mukaan. (Palmer 1968, 202.) *De civitate Dei*-teos oli osoitettu ei-kristityille, antiikin humanistisen sivistyksen omaaville ryhmille, joiden mielestä kristinusko oli syynä Rooman tilanteen kurjistumiseen. Tästä syystä kieli on hienostuneempaa kuin kansalle tarkoitetuissa saarnoissa. Silti kristillinen latina näkyy sanastossa ja jopa syntaksissa, vaikka hän onkin huolellisesti pyrkinyt oikeaan kielelliseen muotoon. (Palmer 1968, 189-190.) Augustinus perehtyi myös kristillisiin auktoreihin, esimerkiksi Cyprianukseen (200-258), Ambrosiukseen (340-397), ja Hilariukseen (♣ 367) (Schanz-Hosius 1971, 464).

Uudessa kristillisessä tyyliinsä Augustinus karttoi klassisia sääntöjä syntaksissa, lauserakenteessa ja sanastossa ja pyrki välttämään cicerolaiset klausulat ja sen sijaan otti käyttöön tyyliseikkoja, joita latinankielisen proosan alkuaikoina oli ilmaantunut, mm. lyhyet tasapainoiset lauseet (esim. rinnakaislauseet), yhteensointuvat sanat, rytmin ja alkusoinnun. Tämän voi havaita erityisesti hänen kirjeissään ja saarnoissaan. Augustinus halusi, että hänen saarnojaan ymmärtäisivät tyhimmätkin (*tardiores*), sillä tärkeämpää oli sisältö kuin kielellinen ilmaisu. (Palmer 1968, 202, 203.) Hän kirjoittaa teoksessaan *Enarratio in psalmum* (36, serm. 3,6): *Quid ad nos quid grammatici velint? Melius in barbarismo nostro vos intelligitis, quam in nostra disertitudine vos deserti eritis.* (Tosin tässäkin lauseessa hän käyttää retorista tehokeinoa paranomasiaa, vaikka yrittääkin olla kuulijoiden kanssa samalla tasolla (Löfstedt 1959, 71).) Hänen uusi ja erilainen tyyliinsä näkyy jo *De vera religione*-teoksessa vuodelta 389. Augustinus itse käyttää nimitystä *ecclesiastica loquendi consuetudo* (civ. 10,21) tyylistä, joka on yhteistä kristityille. (Palmer 1968, 191, 202.)

5. SOLILOQUIA

5.1. Teoksen taustaa

Soliloquia-teos on syntynyt vuoden 386 syksyn ja vuoden 387 kevään välisenä aikana, jolloin Augustinus oli luopunut virastaan ja vetäytynyt Cassiciacumiin ystävänsä Nebridiuksen maatilalle omaistensa ja ystäviensä kanssa. Siellä vietetyn puolen vuoden aikana hän saattoi vihdoin toteuttaa suurta haavettaan: tutkia filosofisia ja teologisia kysymyksiä ja keskustella niistä muiden kanssa. Erityisesti hän halusi löytää yhdistäviä tekijöitä kristinuskon ja platonismin välillä. Cassiciacumin aika oli kirjallisesti erittäin tuottoisa, sillä *Soliloquian* lisäksi Augustinus kirjoitti peräti toistakymmentä kirjaa tai muuta kirjoitelmaa (esim. *De beata vita*, *De quantitate animae*). On olemassa myös ns. *Pseudoloquia*, joka on kirjoitettu Augustinuksen nimellä, mutta itse asiassa sen on kirjoittanut eräs munkki keskiajalla. Eron huomaa helposti jo muodosta, sillä nyt ei ole kyseessä dialogi vaan yksinkertainen mietiskely. (Remark 1965, 192, 200-201.)

5.2. Monologi dialogina

Kahdesta kirjasta koostuva *Soliloquia* on poikkeus muiden Cassiciacumissa kirjoitettujen teosten joukossa. Kun muissa teksteissä Augustinus keskustelee ystäviensä ja sukulaistensa kanssa, on tässä kyse, kuten nimikin jo kertoo, Augustinuksesta itsestään. Teksti on tosin tässäkin kirjoitettu dialogin muotoon, sillä keskustelijoina ovat Augustinus ja hänen ymmärryksensä. Aiheena ovat ydinkysymykset: Jumalan ja sielun olemus ja niiden kuolemattomuus. Toisaalta toden olemus askarruttaa yksinäistä mietiskelijää. Augustinus on luopunut omaisuudestaan ja maineen tavoittelusta, jotta oppisi tuntemaan oman olemuksensa. Välillä Augustinus rukoilee Jumalalta armoa, että hänen elämänsä tekisi hänet tuon tiedon arvoiseksi. (Remark 1965, 193-194.) Kiviranta toteaa (1981, 16), että *Soliloquia* on tietyllä tavalla *Confessiones*-teoksen edeltäjä. Hän lisää: ”Akateemikkojen radikaalin epäilyn voittamiselle asetetaan uusi lähtökohta: ihmisen tajunnan olemassaolo. Kun erehdyn, täytyy olla joku, joka erehtyy. Samoin, kun tiedän, että olen, samoin tiedän, että tiedän. Tästä edetään kohti muuttumatonta, absoluuttista totuutta”. Teos on myös Descartesin ajattelun edeltäjä, sillä Augustinus muotoilee olemisen perusajatusta toteamalla: *cogitare te scis? - scio* (Aug. soliloq. 2,1,1) (Remark 1965, 212). Sielun kuolemattomuudesta Augustinus on kirjoittanut toisenkin teoksen, *De immortalitate animae* (Rose 1967, 49). Augustinukselle ihminen on konkreettinen kokonaisuus ja häntä kiinnosti erityisesti sielun suhde Jumalaan. Sielu tarvitsi sekä ilmoitettua totuutta että järkeä. Usko auttaa kohtaamaan ilmoitetun totuuden, joka puolestaan auttaa ihmistä käyttämään järkeään. Järki vuorostaan johtaa ajatteluun ja havainnointiin. (Copleston 1985, s.v. Augustinus.)

Augustinus on kaiken aikaa altavastaajana, sillä järki esittää kysymykset ja Augustinus yrittää epätoivoisesti vastata niihin. Välillä Augustinus tuskastuu (2,4,6: ”Kiusaat minua liikaa”), kun järki etenee päätelmästä toiseen nopealla tempolla, eikä Augustinus tahdo pysyä perässä. Vaikka järki onkin Augustinuksen oma järki, sekoittuu se välillä ideaaliseen maailmanjärkeen, jotta totuus löytyisi. Augustinus käyttää itsestään aina yksikön ensimmäistä persoonaa (*ipse, ego*), mutta järjestä välillä yksikön kolmattakin persoonaa (2,13,24). (Müller 1954, 80-81.) Teksti on toisinaan lyhyttä ja ytimekästä sanailua, toisinaan taas niin järki kuin Augustinuskinkin esittävät pitkiä ajatuskulkuja. Filosofiset päättelyt eivät ole aina loppuun vietyjä. Syvällistä pohdintaa on liian vähän, ja hämärät tai tärkeät kohdat on jätetty käsittelemättä. (P-W, s.v. Augustinus.) Augustinus on itsekin todennut teoksen keskeneräisyyden myöhemmin kirjoittamassaan *Retractationes*-teoksessaan (1,4): *hoc opus Soliloquia nominavi, sed imperfectum remansit..in secundo(libro) autem de immortalitate animae diu res agitur, et non peragitur.*

5.3. Ensimmäinen kirja

Augustinus on jo pitkään miettinyt erilaisia kysymyksiä, kun hänelle yhtäkkiä puhuu ääni, josta Augustinus ei ole varma, onko se hän itse vai jokin hänen ulkopuolellaan oleva. Tämä ääni eli Augustinuksen ymmärrys kehottaa häntä ensin rukoilemaan Jumalalta voimia. Järki nimittäin käskää Augustinusta kirjoittamaan itse tekstinsä (1,1,1). Remark toteaa (1965, 206), että *Soliloquia* on valmistunut unettomina öinä, ja muista dialogeista poiketen Augustinus ei kirjoituta tätä pikakirjoittajalla. Hartaassa rukouksessaan Augustinus pyytää luomakunnan Isältä apua, jotta tämä opastaisi hänet oikealle tielle, joka tekisi hänet tiedon arvoiseksi. Täten hän saattaisi löytää vapauden ja ilon. (1,1,2-1,1,6.)

Augustinukselle tulee ongelmia jo alussa, kun on kyse Jumalan ja sielun käsittämisestä. Hän ei ole lainkaan varma siitä, miten Jumalan voi tunnistaa. Entä koska tietää tarpeeksi, että voi varmasti sanoa tuntevansa Jumalan? Eihän hän tunne ystäviensä tai edes omaa olemustaan, sitä paitsi Jumala on ainutlaatuinen, jonka tuntemista ei voi verrata minkään muun asian tuntemiseen. (1,2,7.) Jumala on tunnistettava älyn eikä aistien avulla (1,3,8).

Järki ottaa avuksi matematiikan: viivan ja pallon olemuksella on eroa, mutta niiden olemuksen Augustinus silti tuntee. On siis olemassa erilaisia olioita, joista on samanlaista tietoa. Augustinus ei tyydy tähän vaan vetoaa jälleen Jumalan ainutkertaisuuteen. (1,4,9-1,5,11.) Remark sanoo (1965, 209), että opin ikuisista totuuksista (kuten matemaattiset totuudet), jotka ovat sielussa, on Augustinus omaksunut Platonilta. Tosin Augustinus on hieman aiemmin todennut, että Platonin ja Plotinuksen oppi ei ole tarpeeksi tyydyttävää (1,4,9). Tämän jälkeen keskustellaan hieman siitä, miten Jumala valaisee ihmisen mielen, jotta ymmärtäisimme ikuiset totuudet, aivan kuten aurinko valaisee maalliset asiat, jotta näkisimme ne silmillämme (1,6,12). Tässä on kyse Augustinuksen illuminaatio-opista, jonka alkuperä jälleen löytyy

Platonilta. Tätä aihetta hän käsittelee myös *De Trinitate* -teoksessaan. (12,15,24). (Copleston 1985, s.v. Augustinus.)

Sielu täyttyy uskolla, toivolla ja rakkaudella ja vapautuu maallisista mieltymyksistä (1,6,12-1,7,14). Miten asia on Augustinuksen kohdalla? Kipua, kuolemaa ja rakkaimpiensa menetystä Augustinus pelkää, mutta vain sen vuoksi, että ne estävät häntä saavuttamasta totuutta. (1,9,16; 1,12,20.) Maallista mammonaa hän ei kaipaa, vaikka ei hän siitä kieltäydykään, jos hän sen avulla voisi työskennellä viisauden parissa (1,10,17-1,11,18). Mutta vaimoa hän ei enää itselleen halua (...*mihi imperavi non cupere, non quaerere, non ducere uxorem.*) ja ruokaa hän syö vain terveydellisistä syistä (1,10,17). Aistimaailmaa on muutenkin koitettava välttää, jotta tiedon taivas aukenisi. Tähän päästään kysymyksillä ja vastauksilla, ja niitä Augustinus järjen mielestä tarvitsee vielä lisää. (1,14,24-1,14,26.) Tietoon pääsee käsiksi myös totuuden avulla, sillä totuus on kuolematon. Näihin edellä mainittuihin seikkoihin Augustinuksen on nojaututtava ja turvaututtava Jumalaan. (1,15,27-1,15,30.)

5.4. Toinen kirja

Ensimmäiseksi mietitään sielun kuolemattomuutta ja asiaa lähestytään erittelemällä toden ja erheen käsitettä. Jo ensimmäisestä kirjasta kävi ilmi, ettei totuus pala tuleksakaan (2,2,2). Entäpä erhe? Nyt seuraa sarja hypoteeseja ja niiden kumoamisia. Erhe on subjektiivista, ja ajattelu on syyllinen erheeseen. Järke päättee, että koska erhe on olemassa ja olemassa nimenomaan ajattelussa, on siis ajattelu ikuista ja ajattelua ei ole ilman sielua, joten sielukin on kuolematon. (2,3,3-2,3,4.) Seuraavassa kappaleessa tämä kumotaan, kuten sekin, ettei ilman havaitsevaa sielua ole olemassaoloa, eksistenssiä (2,4,5-2,4,7).

Toden kanssa on myös ongelmia, jos toisen mielestä kivi on kivi ja toisen mielestä se sama kivi onkin puu. Jos taas kaikki mikä on olemassa on totta, ei voi olla olemassa erhettä. (2,5,8.) Tässä vaiheessa järki toteaa, että nyt on viisainta pyytää Jumalalta apua, ja Augustinus ryhtyy rukoilemaan (2,6,9).

Jälleen palataan samojen ongelmien pariin, eikä nytkään päästä asiassa eteen päin. Ensin todetaan, että erhe on mahdollista, jos oliot ovat samankaltaisia (kaiku ja peilikuva). Toisaalta se on mahdollista erilaisuudenkin takia. (2,6,10; 2,7,13.) Mutta vilpin ja valheen välillä on ero. Runous on kuvailevaa taidetta, mutta se ei tahallisesti halua olla erheellinen. Sitä vastoin näyttelijä on roolissaan tahallisesti erheellinen. (2,9,16-2,10,18.)

Sitten siirrytään dialektiikan pariin. Augustinuksen mielestä se on itse itsessään tosi ja tekee kaiken muunkin tiedon todeksi. Tieto on sielussa ja koska tieto on ikuista, on myös sielu ikuinen. (2,12,22-2,12,23.) Augustinusta hieman ihmetyttää, miksi tarvittiin tällainen kiertotie loppupäätelmän tekemiseen, mutta järki vakuuttaa hänelle, että se oli tarpeellista. Toisaalta Augustinus ihmettelee sitä, miten on totuuden

omistamisen laita, kun vain harvat ihmiset tuntevat logiikkaa ja dialektiikkaa. Tähän kysymykseen ei kuitenkaan nyt paneuduta. (2,14,25-2,14,26.)

Augustinus pyörittelee vielä totuuden käsitettä toteamalla mm., että erhe on toden imitointia (2,16,30). Hän yhdistää logiikan totuuteen ja päättyy siihen, että logiikka on sielun olemuksellinen ominaisuus (2,15,29; 2,19,33). Lopuksi Augustinus miettii miten totuus ja tieto ovat tietämättömässä sielussa. Tätä kysymystä varten pitäisi kirjoittaa kolmas kirja. (2,19,33.)

5.5 Soliloquia-teoksen kieli

Kuten jo aiemmin on todettu, Augustinus oli kouluja käynyt mies, joka toimi itsekin puhetaidon opettajana. Vielä kääntymisensä jälkeen Cassiciacumissa, kun hän oli jo päässyt irti puhujan ammattistaan ja kirjoitti ylös keskustelujaan ystäviensä ja itsensä kanssa, vaikuttivat lapsena ja nuorena saadut koulun opit häneen: (conf. 9,4,1) *Et eruiisti linguam meam unde iam erueras cor meum: et benedicebam tibi gaudens, profectus in villam cum meis omnibus. Ibi quid egerim in litteris, iam quidem servientibus tibi, sed adhuc superbiam scholae tanquam in pausatione anhelantibus, testantur libri disputati cum praesentibus, et cum ipso me solo coram te--*. Remark toteaa (1965, 206), että *Soliloquia*-teoksen tyyli ja sanakänteet ovat klassisen cicerolaisen latinan mukaisia. Sanavarasto on runsas ja vaihteleva, ja Müllerin mukaan (1954, 63) varsinkin ammattisanasto on peräisin Ciceroilta (esim. *histriones* 2,16,30). Vulgarismeja ja kirkkolatinaa on vältetty, sillä Uudesta Testamentista on vain viisi lainausta. Myös muoto-opiltaan se on klassisen latinan mukainen, vaikkakin Müller on havainnut muutaman pienen särön täydellisyyttä hipovassa teoksessa. Alkuosan rukouksessa (1,1,5) on huudahdus *O admiranda et singularis bonitas tua*, joka on nominatiivissa vastoin totuttua akkusatiivia, jota Augustinus kyllä muualla käyttää (esim. 2,4,5 *O plumbeum pugionem*). Kohdassa 2,5,7 *nec si oculos bene claudas, quamvis multa in eis incluseris, aliquid habebunt* pitäisi olla pronominin *aliquid* tilalla *quicquam*. Myöhäislatinalle on kuitenkin ominaista, että *aliquis* vaihtelee *quisque* ja *quisquam* pronominiin kanssa. Lisäksi konjunktiiivin käyttö epäsuorissa kysymyslauseissa on aavistuksen verran häilyvää (esim. 2,6,12 *quantum attestantur veritati, quod post apparebit*). (Müller 1954, 63-64.)

Soliloquia-teoksessa on joitakin myöhäislatinalle ominaisia piirteitä, kuten abstrakteja sanoja, varsinkin io-päätteisiä sanoja (esim. 1,1,2 *illuminatio*) sekä muutama verbi (2,3,3 *cooperari*), adjektiivi (2,11,19 *disputatorius*) ja konjunktio *quando* (1,6,18) merkityksessä *quo modo*. Augustinus käyttää muutamia itsekeksiänsä sanoja kuten *evigilatio* (1,1,2), *perceptor* (1,14,25), *imaginatus* (1,14,25) ja uutta lainasanaa *theatricus* (2,17,31). Myös teoksen nimi *soliloquia* on Augustinukselta itseltään peräisin. (Müller 1954, 62-63.) Augustinus toteaa, että se kuvasi tarpeeksi hyvin tilannetta, jossa hän puhui (*loqui*) yksinään (*solus*) (soliloq. 2,7,14): *quae quoniam cum solis nobis loquimur, Soliloquia vocari et inscribi volo, novo quidem et fortasse duro nomine sed ad rem demonstrandam satis idoneo* eli kuten

Müller sanoo (1954, 81), kyseessä ei ole mikään kreikankielisen sanan latinannos. Müllerin mukaan (1954, 63) tekstissä ei ole *re-*, *in-* ja *con-* alkuisia yhdysverbejä saman yksinkertaisen verbin merkityksessä eikä myöskään diminutiivejä. Olen kuitenkin löytänyt tekstistä yhden diminutiivin (soliloq. 2,9,16: *vulpecula*). Mary Inez Bogan on tutkinut sanastoa ja löytänyt sieltä myöhäislaitin lisäksi hopealaitin sanoja sekä cicerolaisia sanoja ja reminisenssejä. Esimerkiksi vain Cicerolla ja Augustinuksella ilmenneitä sanoja ovat *conclusiuncula* (1,1,1), *permotio* (1,10,17) ja *permultum* (1,5,11). Sen lisäksi Bogan on löytänyt sanojen semanttisia muutoksia mm. muutos materiaalisesta merkityksestä mentaaliseen tai moraaliseen merkitykseen (esim. henkinen sokeus, ymmärtämättömyys - *caecitas* 1,14,26). (Bogan 1935, passim.) Augustinus käyttää myös erilaisia retoorisia tyylikeinoja. Bogan on listannut niitä jopa 37 erilaista. (Bogan 1935, passim.) Erityisesti Augustinus pitää sointuvista toistoa ilmaisevista keinoista, esimerkiksi alkuosan rukouksessa hän käyttää paljon anaforaa (*deus, qui...*). Sen lisäksi rukouksessa on erilaisia klausuloita, jotta teksti olisi rytmikästä. Tämä klausuloiden käyttö osoittaa hänen cicerolaisuuttaan, sillä myöhemmin puhuessaan kansalle eli saarnatessaan hän käyttää aksentoivaa rytmiä. (Müller 1954, 66, 72-74.)

Vaikka teksti onkin dialogin muodossa rukousta lukuunottamatta, on se Müllerin mukaan (1954, 77) selvästi kirjallinen tuote. Esimerkiksi muihin Cassiciacumissa kirjoitettuihin dialogeihin ei Augustinus ole kirjoittanut ystäviensä sanoja juuri sellaisenaan. Tähän ovat osaltaan vaikuttaneet antiikin auktorit, puheet, kirjeet ja muut asiakirjat, joita oli tapana stilisoida. Lisäksi ne on tarkoitettu muiden luettavaksi eli kirjallisiksi tuotteiksi. Remark (1965, 193) sen sijaan on sitä mieltä, että muissa dialogeissa, joissa on käytetty pikakirjoittajaa, on teksti sananmukaisesti siten kuin se on ollut keskustelussa. *Soliloquia* on tietenkin poikkeus, koska muita henkilöitä ei ole eikä pikakirjoittajaakaan käytetä. Dialogin tekniikka on platonilais-cicerolaista, mutta vaikka ajatukset ovatkin uusplatonikoilta, niin kieli on selvästi Cicerolta. (Müller 1954, 65-66, 68.)

5.6. Muutama erityispiirre

Olen poiminut valikoimieni fraasiin kohdalta joitakin sanoja, jotka poikkeavat kirjoitusasunsa takia klassisesta mallista. Sanoissa *coelo* (soliloq. 1,5,11) ja *coenum* (soliloq. 1,11,19) diftongi *oe* pitäisi olla *ae*. Sen sijaan sanoissa *caetero* (soliloq. 2,18,32) ja *coenaturus* (soliloq. 1,3,8) riittäisi ensimmäisessä tavussa pelkkä *e*. Kirjoituksessa pitkä *e* ja *ae*, samoin kuin pitkä *e* ja *oe* vaihtelivat samanlaisen ääntämyksensä takia (esim. *fenero-faenero*), ja mm. *caelum* sai muodon *coelum*, koska sen oletettiin johtuvan kreikan κοίλον–sanasta. (Kühner 1966, 19, 27) *Intellegere*-verbistä Augustinus käyttää rinnakaista *intelligere*-muotoa (Oxford, s.v. *intellego*). Kühnerin mukaan (1966, 19) *i* ja *e* vaihtelivat usein kirjoituksessa. *Videbare* (soliloq. 2,15,27) on yksikön toisessa persoonassa oleva passiivin imperfekti. Yleensä passiivin yksikön toisen persoonapäätte on *ris*, mutta sen tilalla voi olla myös *re* lähinnä ensimmäisessä futuurissa, mutta muissa aika-

muodoissa sitä käytetään harvoin. Terentius käyttää yksinomaan *re*-päätettä, samoin Plautus käyttää paljon useammin *re*-, kuin *ris*- päätettä (Kühner 1966, 675).

Soliloquia-teoksessa on myös arkaainen aoristin optatiivimuoto *faxit* (soliloq.1,4,9) *facere*-verbistä (*fac-s-im*, s aoristin tunnuksena ja i optatiivia ilmaisemassa) (Kühner 1966, 788). Palmerin mukaan (1968, 89) *faxim* ja *faxo* säilyivät stereotyyppisissä sanonnoissa. *Immo*-sanasta on pudonnut yksi m-kirjain pois (soliloq.1,1,1), m-kirjain on muuttunut n:ksi sanassa *nunquam* (soliloq.2,11,20) ja *satis*-sanan rinnalla on myös lyhennetty *sat* (soliloq.1,2,7). *Pedetemptim* on muodossa *pedetentim* (soliloq.2,3,4). *Isthuc* (soliloq.2,5,7) on *istuc*, joka Kühnerin mukaan (1966, 606) perustuu siihen väärään käsitykseen, että *istic*= *iste*+*hic*, vaikka kyseessä toki on **iste*+*ce*. (Kuitenkin kohdassa 2,18,32 on muoto *istuc*.) *Eccum* (soliloq.2,7,13) on yhdistelmä sanoista *ecce* ja **hom* (W-H, s.v.*eccum*). Hofmannin mukaan (1951, 33-34) *ecce*-sanaa on yhdistelty erilaisten demonstratiivipronominien kanssa.

5.7 Fraasien kieli

Puhekielen piirteistä on ollut puhetta aiemmassa kappaleessa. Olen tarkastellut valitsemiani fraaseja näiden tietojen perusteella. Puhekielelle ominaisia huudahdussanoja Augustinus käyttää jonkin verran (*o*, *en*, *age*, *ecce*), mutta vahvistussanoja melkoisesti, jotta vastaukset olisivat vakuuttavampia (mm. *prorsus*, *omnino*, *nihil*, *nullus*, *plane*, *sane*). Myös superlatiivien avulla ilmaus saa lisää painokkuutta (esim. *libentissime*), samoin *tam*- ja *ita*-sanojen kanssa. Minän (*ego*) korostaminen on esillä vain yhdessä fraasissa (soliloq.1,10,17). Yksinkertaista kyllä (*etiam*)- tai ei (*non*)-vastausta Augustinus ei suosi, sillä molempia esiintyy vain kerran.

Kysymykseen vastataan monesti kysymyksellä, kuten esimerkiksi: *-Nonne verum erit veritatem occidisse? -Et istud quis negat?* (soliloq.2,2,2). Vastauksissa toistetaan usein samaa verbiä kuin kysymyksissä (soliloq.1,1,1: *Nonne censes..? -Censeo...*). Verbi saattaa jäädä myös pois, jolloin ilmaus tiivistyy ja korostuu, kuten Hofmann toteaa (1951, 47). Näin esimerkiksi toteamuksessa *Mihi vero nihil* (soliloq.2,6,11) on Augustinus jättänyt *videtur*-sanat pois, samoin usein *est* puuttuu (soliloq.1,4,10: *Manifestum (est)*). Epävarmuutta ja epärointiä ilmaisevia verbejä on fraaseissa jonkin verran (*credo*, *puto*, *opinor*, *arbitror*). Samoin *ergo*- ja *quidem* -sanoilla puhuja ilmaisee tietynlaista epärointiä tai asian varmistamista toiselta osapuolelta. Kohteliaisuutta sen sijaan ilmaistaan *quaeso*-, *oro*- ja *obsecro*-verbeillä, joka usein on pilkuilla erotettu muusta lauseesta. (*Orare*-verbin käyttö on harvinaista klassisessa latinassa, vain vanhassa sanonnassa *oro atque obsecro* tai tavallisessa huudahduksessa *oro te/vos* (vrt. soliloq.2,10,11) sitä käytetään (Löffstedt 1959, 73).) Näiden saksan *bitte*-sanaa vastaavien ilmausten suomentamisessa on ollut omat vaikeutensa, koska meillä ei yksiselitteistä vastinetta ole olemassa.

6. JAOTTELU FRAASIEN SISÄLLÖN MUKAAN

Jaottelua tehdessäni on Andreas Fritschin *Lateinsprechen im Unterricht*-kirjan loppuosassa oleva fraasiluettelo ollut alustavana mallina. Fritsch ei ole selittänyt, millä perusteella hän on fraasit jaotellut. Jaottelun olisi voinut tehdä monella tavoin ja monet fraasit olisi voinut sijoittaa useampaankin kohtaan, esimerkiksi kysymyksille on oma osastonsa, mutta retorisia kysymyksiä olen laittanut eri kohtiin aina tilanteesta riippuen. Fraasin lisäksi olen ottanut mukaan myös pätjän aiemmasta puheenvuorosta, koska ensinnäkin kyseessä on nimenomaan dialogi järjen ja Augustinuksen kesken, ja toiseksi fraseologian käyttö on aina tilannesidonnaista. Fraasin jälkeen olen kirjoittanut kolmenlaisia havaintoja. Selitys-kohdassa kerron mihin kohtaan tekstissä fraasi liittyy, jotta fraasin suomennoksen ymmärtäisi paremmin. Selityksiä ei ole lisätty niihin kohtiin, joissa vastataan esimerkiksi samalla verbillä kuin edellisessä puheenvuorossa on kysytty. Vertaa-kohdassa on viittauksia muihin teoksiin, joista vastaavanlaiset sanonnat löytyvät. Nämä viittaukset olen löytänyt käyttämistäni Fritschin ja Boganin lähdeoteoksista. Huomautus-kohdassa on jokin fraasiin tai sen osaan liittyvä kielellinen seikka. Joissakin kohdissa on kaksi erilaista käännöstä: sanatarkkakäännös sekä vapaampi versio, joka vastaa paremmin tilanteen luonnetta.

6.1 Myönnytys

Myönnytys-fraaseiksi olen valinnut tietysti kysymyksiin esitettyjä myönteisiä vastauksia, varsinkin sellaisia, joissa kysymyksen verbi tai muu pääsana toistuu. Lisäksi mukana ovat fraasit, joissa on yleisimpiä myönnytyksiä ilmaisevia verbejä, kuten: *adduci*, *agnoscere*, *assentiri*, *cedere*, *concedere*, *confiteri*, *consentire*, *dare* ja *fateri*. Mukana on myös retorisia kysymyksiä.

1.01 (soliloq. 1,1,1)

R: Tantane illa est, ut excogitata omnia bene servet?

A: DIFFICILE EST, IMO NON POTEST.

= Se on vaikeaa, jopa mahdotonta.

Selitys: Järki kysyy Augustinukselta kenen haltuun hän aikoo antaa ne tiedot, jotka ovat jo valmiiksi mietittyinä. Augustinus luottaisi muistiinsa, mutta järjen epäiltyä muistin kapasiteettia myös Augustinus myöntää asian mahdottomuuden.

Huomautus: Imo = immo. (L-S, s.v. immo)

1.02 (soliloq. 1,2,7)

R: ---Nonne censes prius tibi esse sciendum, quomodo tibi deum scire satis sit, quo cum perveneris, non amplius quaeras

A: CENSEO QUIDEM; sed quo pacto fieri possit, non video.

= Olenhan minä sitä mieltä.

1.03 (soliloq. 1,3,8)

R: Respuis igitur in hac causa omne testimonium sensuum?

A: PRORSUS RESPUO. = Todellakin halveksin.

Huomautus: *Prorsus*, vanhempi muoto *prorsum*, tarkoittaa myös eteenpäin kääntynyt, eteenpäin. Varhaislatinassa käytetty sanontatapa, jota vielä Cicerokin käyttää, mutta puuttuu Petroniukselta. (Hofmann 1951, 73.)

1.04 (soliloq. 1,4,9)

R: Nec in ista professione vereris Academicos?

A: NON OMNINO. = En lainkaan.

Selitys: Keskustelu koskettelee Platonin ja Plotinuksen tietoja.

1.05 (soliloq. 1,4,10)

R: Ergo lineam in duas lineas per longum scindi manifestum tibi est nullo modo posse.

A: MANIFESTUM. = Se on selvä.

1.06 (soliloq. 1,4,10)

R: Quid sphaeram ex una qualibet parte a medio ne duos quidem pares circulos habere posse pariter lucet?

A: PARITER OMNINO. = Kaiken kaikkiaan samalla lailla.

1.07 (soliloq. 1,5,11)

A: MOVET ME, FATEOR, haec similitudo adducorque, ut assentiar, quantum in suo genere a coelo terram, tantum ab intelligibili dei maiestate spectamina illa disciplinarum vera et certa differre. = Myönnän, että (se) vaivaa minua.

Selitys: Järkeä toteaa, että tieto Jumalasta miellyttää enemmän kuin tieto muista asioista, mutta se johtuu asioiden erilaisuudesta, ei itse tiedosta.

1.08 (soliloq. 1,1,5,11)

A: Movet me, fateor, haec similitudo ADDUCORQUE, UT ASSENTIAR, quantum in suo genere a coelo terram, tantum ab intelligibili dei maiestate spectamina illa disciplinarum a vera et certa differre. = Ja myönnyn, että olen samaa mieltä.

Selitys: Katso edellinen kohta.

Vertaa Cic. rep. 1,39,61: adducor...ut...assentiar (Bogan 1935, 194).

1.09 (soliloq. 1,6,12)

R: Sed quid, si credat quidem ita se rem habere, ut dicitur, atque ita se, si videre potuerit, esse visuram, sanari se tamen posse desperet, nonne se prorsus abicit atque contemnit nec praeceptis medici obtemperat?

A: OMNINO ITA EST, praesertim quia ea praecepta necesse est, ut morbus dura sentiat. = Todellakin niin on.

Selitys: Sielun silmien pitää olla puhtaat maallisista haluista.

1.10 (soliloq. 1,6,12)

R: Quid si et credat ita se habere omnia et se speret posse sanari, ipsam tamen, quae promittitur, lumen non amet, non desideret suisque tenebris, quae iam consuetudine iucundae sunt, se arbitretur debere interim esse contentam, nonne medicum illum nihilominus respuit?

A: PRORSUS ITA EST. = Juuri niin asia on.

Selitys: Sielun silmien pitää olla puhtaat maallisista haluista.

Vertaa Cic. leg. 3,26 (Fritsch 1995, 136).

1.11 (soliloq. 1,9,16)

R: Amas ergo et vitam tecum carissimorum tuorum et bonam valetudinem tuam et vitam tuam ipsam in hoc corpore; neque enim aliter amissionem horum metueres.

A: FATEOR, ITA EST. = Myönnän, niin on.

Selitys: Augustinuksen on myönnettävä, että hän rakastaa muitakin asioita kuin vain tietoa itsestä ja Jumalasta.

1.12 (soliloq. 1,11,18)

R: Nam quaero abs te, si tibi persuadeatur aliter cum multis carissimis tuis te in studio sapientiae non posse vivere, nisi ampla res aliqua familiaris necessitates vestras sustinere possit, nonne desiderabis divitias et optabis?

A: ASSENTIOR. = Olen samaa mieltä.

Selitys: Järki ja Augustinus ovat keskustelleet Augustinuksen erilaisista haluista.

1.13 (soliloq. 1,12,20)

R: Nonne laborabis atque optabis, si aliter esse non possunt, non tecum esse potius quam sic esse?

A: FATEOR, ITA EST, UT DICIS. = Myönnän, asia on niin kuin sanot.

Selitys: Järki ja Augustinus keskustelevat siitä miksi Augustinus haluaa elää läheistensä kanssa.

1.14 (soliloq. 1,12,20; 2,12,20)

R: Non igitur eorum vel vitam vel praesentiam propter se ipsam, sed propter inveniendam sapientiam cupis?

A: PRORSUS ASSENTIOR. = Olen täysin samaa mieltä.

Selitys: Augustinuksen elämän tarkoitus on tieto.

1.15 (soliloq. 1,15,28)

R:---Si enim falsa arbor est, non est arbor; si autem arbor est, vera sit, necesse est.

A: CONCEDO ISTUD. = Tuon myönnän.

Selitys: Keskustelun aiheena on toden ja totuuden ero ja voiko jokin tosi kuolla. Järki ottaa vertailun kohteeksi puun.

1.16 (soliloq. 1,15,28)

R: Quid illud? Nonne tibi videtur intereuntibus rebus veris veritatem non interire, ut non mori casto mortuo castitatem?

A: IAM HOC CONCEDO et magnopere, quid moliaris exspecto.
= Jo myönnän tämän.

Selitys: Keskustelun aiheena on toden ja totuuden ero.

1.17 (soliloq. 1,15,29)

R: Fateris autem esse veritatem?

A: FATEOR. = Myönnän.

Selitys: Fateor-vastausta käytetään myös, kun kysymyksessä käytetään eri verbiä, kuten alla olevassa esimerkikohdassa soliloq. 2,1,1 (myös

kohdat 2,3,3 ja 2,6,10)

R: Vivere igitur amas?

A: FATEOR.

1.18 (soliloq.2,1,1)

R: Non igitur vivere propter ipsum vivere amas sed propter scire.

A: CEDO CONCLUSIONI. = Myönnän, että johtopäätös on oikea.

Selitys: Augustinukselle ei riitä tieto siitä, että hän olisi kuolematon vaan hän haluaa tietää enemmän.

1.19 (soliloq.2,2,2)

R: Quid, si non manebit? Nonne ita verum est mundum non esse mansurum?

A: NIHIL RESISTO. = En vastusta lainkaan.

Selitys: Aiheena on jälleen toden ja totuuden ero, mutta vertailun kohteena on tällä kertaa maailmankaikkeus.

1.20 (soliloq.2,2,2)

R: Nam quamdiu verum non est mundum occidisse, non occidit; repugnat igitur, ut mundus occiderit et verum non sit mundus occidisse.

A: ET HOC CONCEDO. = Tämänkin myönnän.

Selitys: Katso edellinen kohta.

1.21 (soliloq.2,2,2)

R: Verum autem non potest esse, si veritas non sit.

A: IAM HOC PAULO ANTE CONCESSI.

= Tämän myönsin jo hetki sitten.

Selitys: Aiheena on toden ja totuuden ero.

1.22 (soliloq.2,3,3)

R: Confitendum est igitur non eum falli, qui falsa videt, sed eum qui assentitur falsis.

A: PLANE CONFITENDUM. = Se on täysin myönnettävä.

1.23 (soliloq.2,4,5)

R: Sed tamen non parum est, quod confecimus rerum naturam sine anima esse non posse, nisi forte in rerum natura falsitas aliquando non erit.

A: ISTUD QUIDEM CONSEQUENS ESSE CONFITEOR.

= Myönnän, että tuohan siitä seuraa.

1.24 (soliloq.2,4,5)

R: Satis considerasti, ne quid temere dederis?

A: SATIS QUIDEM, SED nihil video, quo me arguam temeritatis.

= Tarpeeksi kyllä, mutta...

1.25 (Soliloq.2,4,5; 2,11,20)

R: Quid, si de natura rerum falsitas auferatur? Nonne fiet, ut vera sint omnia?

A: CONSEQUI VIDEO. = Huomaan, että se on seuraus.

Selitys: Todellisuuteen kuuluu myös väärä käsitys.

1.26 (soliloq.2,4,5; 2,5,7)

R: Ergo quia ita est, ut videtur.

A: ETIAM. = Kyllä.

Selitys: Järkeä kysyy, onko Augustinuksen näkemä seinä oikea.

Huomautus: Cicero käyttää usein kirjeissään tätä kyllä-sanaa (esim.

Att. 1,3,16). Pelkästään vahvistavana kyllä-sanana *etiam* on ominaista myöhäislatinalle. (Hofmann 1951, 40.)

1.27 (soliloq.2,4,6)

R: Quid illud? Dasne istum parietem, si verus paries non sit, non esse parietem?

A: NIHIL HOC FACILIUS DEDERIM.

= En myöntäisi mitään tätä helpommin.

1.28 (soliloq.2,6,10)

R:---Nam si nihil ei appareat nisi equi species, non potest arbitrari sese hominem videre.

A: PRORSUS CEDO. = Myönnyn täysin.

Selitys: Aiheena on väärän olemus ja voiko pelkkään näköaistiin luottaa.

1.29 (soliloq.2,6,10)

R: Ita et in geminis fallimur, ita in ovis, ita in singulis sigillis uno annulo impressis et in caeteris talibus.

A: SEQUOR OMNINO ATQUE CONCEDO. = Pysyn täysin asiassa mukana ja olen lisäksi samaa mieltä (kanssasi).

Selitys: Aiheena on samankaltaisuus oikean kanssa.

1.30 (soliloq.2,6,11)

R:---An tibi aliquid contradicendum videtur?

A: MIHI VERO NIHIL ; sed quonam ista tendant, vehementer exspecto.

= Minulla ei (mielestäni ole)todellakaan mitään (vastaansanottavaa).

1.31 (soliloq.2,9,17)

R:---Nonne illud esse contendunt, ad cuius quidque similitudinem factum est?

A: PRORSUS ADDUCOR. = Myönnyn täysin.

Selitys: Aiheena on samankaltaisuus ja oikean ja väärän erottaminen.

1.32 (soliloq.2,10,18)

R: Quae tamen si invenerimus, nonne fatebimur his ipsam confici et quasi conflare veritatem, a qua denominatur omne, quod verum quoquo modo nominatur.

A: NON INVITUS ASSENTIOR. = Mielellään olen samaa mieltä.

Selitys: Aiheena on oikean ja väärän erottaminen ja esimerkkinä on ollut näyttelijä omana itsenään sekä esittäessään jotakin roolia.

1.33 (soliloq.2,15,28)

R:---Nihil autem verum sine veritate. Nullo modo igitur interit veritas.

A: AGNOSCO ISTA ET MULTUM MIROR, SI FALSA SUNT.

= Myönnän nuo ja ihmettelen suuresti, jos ne ovat vääriä.

Selitys: Keskustelussa kerrataan aiemmin käsiteltyä aihetta, jotta Augustinus pääsisi jälleen oikeille jäljille.

1.34 (.2,17,31)

R: Video prorsus; sed nonne tibi videntur uno corporis nomine includi?

A: VIDERENTUR, SI aut inane nihil esse certum haberem aut ipsum animum inter corpora numerandum arbitrer aut etiam deum corpus aliquod esse crederem. = Siltä näyttäisi, jos...

1.35 (soliloq.2,18,32)

R: Itaque attende; nam ego puto corpus aliqua forma et specie contineri, quam si non haberet, corpus non esset; si veram haberet, animus esset. An aliter putandum esset?

A: ASSENTIOR IN PARTE, de caetero dubito;---
= Olen osittain samaa mieltä.

Selitys: Ruumiilla pitää olla tietenkin muoto, mutta onko sillä silloin automaattisesti myös sielu?

1.36 (soliloq.2,20,34)

R:---Numquidnam tibi cum hoc evenit, omni modo videtur oblivio?---

A: ITA VIDETUR. = Niin, siltä näyttää.

1.37 (soliloq.2,20,34)

R:---; an aliter putas?

A: PRORSUS CONSENTIO. = Olen täysin samaa mieltä.

Selitys: Auktorin väärää väitettä vastaan ei välttämättä uskalla sanoa mitään, vaikka tietäisikin olevansa oikeassa.

1.38 (soliloq.2,2,2)

R: Si manebit semper mundus iste, verum est mundum semper mansurum esse?

A: QUIS HOC DUBITET? = Kuka tätä epäilisi?

Selitys: Maailma on esimerkkinä, kun keskustellaan, voiko totuus hävitä.

1.39 (soliloq.2,2,2)

R: Quid, si ipsa veritas occidat? Nonne verum erit veritatem occidisse?

A: ET ISTUD QUIS NEGAT? = Ja kuka tuon kieltää?

Selitys: Aiheena on totuuden häviäminen.

1.40 (soliloq.2,15,29; 1,4,10)

A:---; sed tamen solet falsum dici, etiam quod a veri similitudine longe abest.

R: QUIS NEGAT; sed tamen quod habeat ad verum nonnullam imitationem. = Kuka kiistää?/Kiistämätöntä.

Selitys: Järkeä ja Augustinus väittelevät voiko oikeassa olla väärää.

1.41 (soliloq.2,17,31)

R: Ergo et illud fortasse concedis nihil verum esse, quod non veritate fiat, ut verum sit.

A: IAM HOC OLIM MANIFESTUM EST.

= Tämä on todistettu jo kauan sitten.

Selitys: Augustinus haluaa löytää totuuden, mutta on jo vakuuttunut toden ja totuuden yhteydestä.

1.42 (soliloq.2,4,6)

R: Neque quidquam, si verum corpus non sit, corpus esse?

A: TALE ETIAM HOC EST. = Niinkin tämä on.

Selitys: Voi olla tosi vain jos asia on sitä miltä näyttää.

1.43 (soliloq.2,3,3)

R: Potest igitur et falsum esse, quod videtur, et non falli, cui videtur.

A: POTES. =Voi./ Se on mahdollista.

1.44 (soliloq.2,3,3)

R: Quid? Intellectus videtur tibi ad animam pertinere?

A: PRORSUS VIDETUR. = Juuri siltä se näyttää.

1.45 (soliloq.2,3,3)

R: Quid, si nec paries nec arbor est et ambo fallimini?

A: POTES ID QUIDEM. = Sekin on mahdollista.

Selitys: Jos toinen väittää asiaa seinäksi ja toinen puuksi, mutta kumpikin erehtyvät, on erhe subjektiivista.

1.46 (soliloq.1,4,9)

R: Aequae utrumque nosti an aliud alio magis aut minus?

A: AEQUE PRORSUS; nam in utroque nihil fallor. = Aivan yhtäläisesti.

1.47 (soliloq.2,18,32)

R: Nihilne tandem de primi libri exordio et de illa tua geometrica recordaris?

A: Bene commemorasti; RECORDOR PRORSUS AC LIBENTISSIME.
= Muistan (sen) hyvin ja erittäin mielelläni.

1.48 (soliloq.1,2,7)

A: Deum et animam scire cupio.

R: Nihil plus?

A: NIHIL OMNINO. = Ei todellakaan mitään (sen enempää).

Tai suomennoksen kannalta hieman erilainen tulkinta.

(soliloq.2,1,1)

R: Nihil iam flebis?

A: NIHIL OMNINO. = En todellakaan lainkaan

1.49 (soliloq.1,6,12)

R: Ergo tertia caritas necessaria est.

A: NIHIL OMNINO TAM NECESSARIUM. = Ei ole todellakaan mitään niin tärkeää.

1.50 (soliloq.1,9,16)

R:---; nam et id consequens video.

A: RECTE VIDES; negare non possum. = Huomaat oikein./Oikea huomio.

1.51 (soliloq.1,9,16; 1,15,28)

R:---; nam et id consequens video.

A: Recte vides; NEGARE NON POSSUM. = En voi kiistää (sitä).

Selitys: Augustinus on huolissaan terveydestään ja ystäviensä menetyksestä.

Vertaa Aug.mag. 14,5 (Fritsch 1995, 136).

1.52 (soliloq.1,9,16)

R:---, nonne aliquantum tibi etiam laetitia gestiendum est?

A: VERE ALIQUANTUM; imo, si haec praesertim, ut dicis repente provenerint, quando me capiam, quando id genus gaudii vel dissimulare permittar? = Todellakin melkoisesti.

1.53 (soliloq.1,15,27)

A: Hoc est totum negotium meum.

R: Nihilne amplius?

A: NIHIL PRORSUS. = Ei todellakaan mitään (muuta).

1.54 (soliloq.1,15,29)

R: Saltem ubi non sit, potes cognoscere?

A: SI COMMEMORES, FORTASSE POTERO.

= Jos antaisit vihjeen, (niin) ehkä voisin (tietää)/ pystyisin (siihen).

1.55 (soliloq.2,1,1)

R: Ergo verum est cogitare te?

A: VERUM . = Totta.

1.56 (soliloq.2,17,31)

R: Certe enim aliud est, quod inane appellas, aliud quod veritatem.

A: LONGE ALIUD. = Aivan muuta.

1.57 (soliloq.2,15,29)

R:---Si autem fidem impetrat, imitatur etiam creditas veras.

A: Iam intelligo multum interesse inter illa, quae dicimus, et illa, de quibus dicimus aliquid; QUARE IAM ASSENTIOR; nam hoc solo revocabar, quidquid falsum dicimus, non recte dici, nisi habeat veri alicuius imitationem.---= Siitä syystä olen jo samaa mieltä.

Selitys: On eroa sillä, mitä sanomme ja sillä mistä sen sanomme.

1.58 (soliloq.2,15,29)

A: Miram rem video; itane tandem, cum audio: ”Angues ingentes alites iunctos iugo” non dico falsum?

R: DICIS PLANE; est enim, quod falsum esse dicas. = Varmasti sanot.

1.59 (soliloq.2,13,23)

A: Iamne ergo liquido constat animum esse immortalem?

R: Si ea, quae concessisti, vera sint, LIQUIDISSIME, nisi forte animum

dicis, etiamsi moriatur, animum esse. = (Asia on) Päivänselvää.

1.60 (soliloq.2,9,17)

R:---Planum est, ut arbitror, ex haec regula esse metienda.

A: PLANISSIMUM. = Erittäin selvää.

1.61 (soliloq.2,9,17)

R:---Annon tibi videtur imago tua de speculo quasi tu ipse velle esse sed ideo esse falsa, quod non est?

A: VALDE HOC VIDETUR. = Tältä suuresti näyttää.

1.62 (soliloq.2,3,4)

R: Numquidnam arbitraris eum, qui non vivit, posse sentire?

A: NON POTEST FIERI. = Sellaista ei voi tapahtua.

Vertaa Ter. Ad. 530 (Fritsch 1995, 123).

1.63 (soliloq.1,15,29)

R: Verane tibi videtur ista sententia: Quidquid est, alicubi esse cogitur?

A: NIHIL ME SIC DUCIT AD CONSENTIENDUM. = En voisi olla mistään muusta asiasta enempää samaa mieltä.

Selitys: Pitääkö totuuden olla jossakin, jos se on olemassa?

1.64 (soliloq.1,11,18; 2,6,10; 2,20,34)

R: Nonne ista etiam desideranda erunt et, ut proveniant, magnopere instandum?

A: ITA EST, UT DICIS. = Asia on niin kuin sanot.

Selitys: Keskustelun aiheena ovat erilaiset halut ja niistä kieltäytyminen. Nyt esimerkkinä on korkea asema.

Vertaa Aug.quant.anim. 20 (Fritsch 1995, 136).

1.65 (soliloq.1,15,27)

R: Animam te certe dicis et deum velle cognoscere?

A: HOC EST TOTUM NEGOTIUM MEUM. = Tämä on koko minun tehtäväni (ydin).

Selitys: On ensimmäisen kirjan loppupäätelmän vuoro, joten kerrataan tärkeimmät asiat.

1.66 (soliloq.2,6,12)

R: ---Sequeris haec?

A: ET LIBENTISSIME; nam nihil laboro, ut intelligam. = Ja erittäin mielellään.

Selitys: Erilaiset äänet saattavat tuntua oikeilta, kuten esim. Kaiku.

1.67 (soliloq.2,15,29)

A: Non ergo dicemus illud de Medea, nescio quod monstrum, falsum esse?

R: NON UTIQUE; nam si falsum est, quomodo monstrum est?
= Ei varsinkaan.

Selitys: Jos jokin on erheellinen, sen täytyy olla olemassa.

1.68 (soliloq.2,15,29)

R: Numquidnam recte dicitur verum, nisi quod non est falsum?

A: HINC VERO DUBITARE DEMENTIA EST. = On todella mieletöntä epäillä (asiaa) tämän takia.

Selitys: Totuus on tosi, joka tekee todeksi, eikä todessa voi olla mitään väärää.

1.69 (soliloq.2,12,22)

R: Nonne concedis, quod in subiecto est inseparabiliter, si subiectum ipsum non maneat, manere non posse?

A: HOC QUOQUE VIDEO NECESSARIUM; ---
= Mielestäni tämäkin on tärkeää.

Selitys: Jos tuli sammuu, lakkaa siitä huokunut lämpökin.

1.70 (soliloq.2,11,21)

R: Quid ergo? Istam putas aliter disciplinam esse potuisse, nisi omnia in ea definita essent et distributa?

A: NIHIL ALIUD HABEO, QUOD DICAM. = Minulla ei ole mitään muuta, mitä sanoisin.

Selitys: Augustinuskin on sitä mieltä, että tie ei voi olla tiedettä, jos se ei ole tarkoin määritelty ja loogisessa järjestyksessä.

6.2 Vahvistus/Toteamus

Toteamukset ovat lähinnä sellaisia, jotka eivät sovi kahteen selvään ryhmään, myönnytyksiin tai vastaväitteisiin. Toisaalta vahvistava toteamus on hyvin lähellä myönnytystä.

2.01 (soliloq.1,1,1)

A: Difficile est, imo non potest.

R: ERGO SCRIBENDUM EST. = On siis kirjoitettava (asiat muistiin).

Selitys: Järkeä epäilee, ettei kaikkea voi jättää pelkästään muistin varaan.

2.02 (soliloq.1,2,7)

R: Ergo incipe quaerere! Sed prius explica, quomodo, tibi si demonstratur deus, possis dicere: SAT EST. = Riittää.

A: Nescio, quomodo mihi demonstrari debeat, ut dicam: sat est; non enim credo me scire aliquid sic, quomodo scire deum desidero.

2.03 (soliloq.1,3,8)

A: Et tamen cras quid sim coenaturus ignoro; quo autem signo luna futura sit, NON IMPUDENTER ME SCIRE PROFITEOR.
= Häpeämättä tunnustan tietäväni (sen).

R: Ergo vel ita deum nosse tibi satis est, ut nosti, quo cras signo luna cursura sit?

Selitys: Augustinuksen mielestä asioiden tietämisellä on eronsa, esimerkiksi ystävän tunteminen ei ole sama asia kuin Jumalan tunteminen.

2.04 (soliloq. 1,4,9)

A: Quod si, ut cupio, pervenero ad sapientiam, faciam, quod illa monuerit.

R: NIHIL RENUO; sed, ut quaerere coeperam, ita ut lineam nosti, nosti etiam pilam, quam sphaeram nominant? = Minulla ei ole mitään sitä vastaan.

Selitys: Aiemmin on ollut puhe Platonista ja Plotinuksesta ja heidän tiedoistaan, mutta nyt siirrytään geometrian pariin.

2.05 (soliloq. 1,6,12)

R:---Sed quid, si credat quidem ITA SE REM HABERE, UT DICITUR, atque ita se, si videre potuerit, esse visuram, sanari se tamen posse desperet, nonne se prorsus abicit atque contemnit nec praeceptis medici obtemperat? = Asianlaidan olevan niin kuin sanotaan.

A: Omnino ita est, praesertim quia ea praecepta necesse est, ut morbus dura sentiat.

Selitys: Synnin saastuttamalla sielun silmillä ei voi nähdä.

2.06 (soliloq. 1,9,16)

R: Modo ergo, quod non omnes tecum sunt amici tui et quod tua valetudo minus integra est, facit animo nonnullam aegritudinem; NAM ET ID CONSEQUENS VIDEO.

= Sillä myös se on seuraus, jonka näen.

A: Recte vides; negare non possum.

2.07 (soliloq. 1,10,17)

R: Quid ciborum iucunditas? Quanta tibi curae est?

A: Ea quae statui non edere, NIHIL ME COMMOVENT.

= Ne eivät häiritse minua lainkaan.

Selitys: Augustinus ja järki keskustelevat ihmisen erilaisista haluista ja niistä kieltäytymisestä.

2.08 (soliloq. 1,11,19)

A: Quando ego istud sperare audeam?

R: ---AD HOC ENIM VALET, QUOD a quibusdam doctis viris dictum est ita omnes stultos insanos esse, ut male olere coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias.

= Tähän näet pätee se (sanonta), että...

Selitys: Miten paljon Augustinusta vielä houkuttavat maalliset asiat?

2.09 (soliloq. 1,11,19)

R:--- Ad hoc enim valet, quod quibusdam doctis viris dictum est, ITA OMNES STULTOS INSANOS ESSE, UT MALE OLERE OMNE COENUM, QUOD NON SEMPER, SED DUM COMMOVES, SENTIAS. = Kaikki tyhmät ovat hulluja niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä et huomaa aina, vaan niin kauan kuin sitä liikuttaa.

Selitys: Katso edellinen kohta.

Vertaa Cic.Tusc. 4,24,54: Omnes stultos insanire, ut male olere omne coenum. (Bogan 1935, 194.)

Huomautus: Coenum = caenum. (L-S, s.v.coenum)

2.10 (soliloq. 1, 11, 19)

A: Quamquam tibi respondere non possum, numquam tamen mihi persuadebis, ut hac affectione mentis, qua nunc me esse sentio, nihil me proficisse arbitrer.

R: CREDO PROPTER EA TIBI HOC VIDERI, QUIA quamvis ista optare posses, non tamen propter se ipsa sed propter aliud expetenda viderentur.

= Luulen, että olet tästä sitä mieltä siitä syystä, että...

Selitys: Nyt mietitään, onko Augustinuksen mieli todella puhdistunut, jotta hän pääsisi tiedon lähteille.

2.11 (soliloq. 1, 11, 19)

R: Credo propter ea tibi hoc videri, quia, quamvis ista optare posses, non tamen propter se ipsa sed propter aliud expetenda viderentur.

A: HOC EST, QUOD DICERE CUPIEBAM;---

= Juuri tämän halusin sanoa.

Selitys: Katso edellinen kohta.

2.12 (soliloq. 1, 12, 20)

R: Non igitur et vitam istam propter se ipsam sed propter sapientiam vis manere.

A: SIC EST.= Näin on.

Selitys: Augustinus rakastaa omaa elämänsäkin vain viisauden vuoksi. Vertaa Ter.Eun. 573; Cic.rep. 1,60 (Fritsch 1995, 136).

2.13 (soliloq. 1, 14, 24)

A: Et alio die da quaeso, inquam, iam si potes, illum ordinem!--

R: UNUM EST, QUOD TIBI POSSUM PRAECIPERE, nihil plus novi:-
= Yhden asian voin sinulle neuvoa.

Selitys: Järki neuvoo Augustinusta pidättäytymään maallisista asioista, jotta päämäärä saavutettaisiin.

2.14 (soliloq. 1, 14, 26)

A: ---Ego nihil de mea sanitate, nisi cum illam pulchritudinem videro, pronuntiabo.

R: PRORSUS NIHIL ALIUD FACIAS.---

= Tuskin mitään muuta voisit tehdä.

Selitys: Augustinus on järkyttynyt siitä, että hän on vieläkin kiinni maallisissa asioissa.

2.15 (soliloq. 1, 15, 27)

R: Ergo prius ipsa cognoscenda est, per quam possunt illa cognosci.

A: NIHIL ABNUO. = En lainkaan kiellä (sitä). = Olen samaa mieltä.

Selitys: Totuus on tumettava ensin, jotta voi tuntea sielun ja Jumalan. Augustinus on samaa mieltä.

2.16 (soliloq. 1, 15, 28)

R: Concluditur ergo aliquid, quod verum sit interire.

A: NON CONTRAVENIO. = En väitä vastaan

Selitys: Puu, joka on totta, kuolee aikanaan.

2.17 (soliloq.2,1,1)

R: Hoc tamen, quod parum est, quantum gaudebis?

A: PLURIMUM. = Suunnattomasti.

Selitys: Vaikka Augustinukselle ei riitäkään se, että järki toteaisi hänen olevan kuolematon, niin kyllä siitä kuitenkin iloita kannattaisi.

2.18 (soliloq.2,1,1)

R: Si igitur probaverimus semper nos esse victuros, sequetur etiam semper futuros.

A: SEQUETUR. = Se tulee olemaan seuraus.

Hieman toisenlainen käänös (soliloq. 2,3,3):

R: Si ergo non possint, quibus videatur, nihil est falsum.

A: SEQUITUR. = Oikea johtopäätös.

2.19 (soliloq.2,2,2)

R: Nullo modo igitur occidet veritas.

A: Perge, ut coepisti, NAM ISTA COLLECTIONE NIHIL EST

VERIUS. = Näet ei ole mitään, mikä olisi oikeampi kuin tuo johtopäätös.

Selitys: Jos totuus kuolisi, silloin kuolisi tosikin, joten totuus on kuolematon.

2.20(soliloq.2,3,3)

R:--- Conficitur, ut aliud simus nos, aliud sensus, siquidem, cum ipse fallitur, possumus nos non falli.

A: NIHIL HABEO, QUOD CONTRADICAM.

= Minulla ei ole mitään mitä sanoisin (sitä) vastaan.

Selitys: Erhe ei ole asioissa, vaan aistiemme vika. Aistit ovat erotettavissa meistä, joten mekään emme ole silloin syyllisiä erheeseen.

Vertaa Aug.mag. 5,5; 15,1 (Fritsch 1995, 135).

2.21 (soliloq.2,1,1)

R:---Sed utrum ista semper futura sint an nihil horum futurum sit an maneat aliquid semper et aliquid intercidat an minui et augeri haec possint, cum omnia mansura sint, nosse vis.

A: ITA EST. = Niin on.

Selitys: Järki ymmärtää, että Augustinus haluaa tietää, onko oleminen, eläminen tai ymmärtäminen kenties ikuista tai joku niistä toista kestävämpää.

2.22 (soliloq.2,6,11)

R:---Resultat enim omne corpus lumini obiectum et in contrariam partem umbram reddit. An tibi aliquid contradicendum videtur?

A: Mihi vero nihil; SED QUONAM ISTA TENDANT, VEHEMENTER EXSPECTO.= Mutta mihinpä nuo (seikat) tähtäävät, sitä odotan malttamattomasti.

Selitys: Augustinus ei oikein ymmärrä, mitä tekemistä valon heijastumisella ja varjolla on erheen kanssa.

2.23 (soliloq.2,6,12)

R: Ergo apparet nos in omnibus sensibus sive aequalibus sive in deterioribus rebus aut similitudine lenocinante falli aut, etiamsi non

fallimur suspendentes consensionem seu differentiam dignoscentes, tamen eas res falsas nominare, quas verisimilesprehendimus.

A: DUBITARE NON POSSUM. = En voi epäillä/epäilemättä.

Selitys: Samankaltaisuus luo erheen, mutta itse ei erehdy, jos tiedostaa tämän seikan.

2.24 (soliloq.2,7,13)

R: Ergo, si eo veri essent, quo veri simillimi apparent nihilque inter eos et veros omnino distaret, eoque falsi, quo per illas vel alias differentias dissimiles convincerentur, nonne similitudinem veritatis matrem et dissimilitudinem falsitas esse fatendum est?

A: NON HABEO, QUID DICAM, et pudet me tam temeriae consensionis meae superioris. = Minulla ei ole mitään sanottavaa.

Selitys: Onko erhe sittenkin mahdollista erilaisuuden takia? Augustinus on sanaton, koska edellä oli tultu siihen johtopäätökseen, että samanlaisuus siihen on syynä.

2.25 (soliloq.2,16,30)

A:--- Veros tamen histriones verosque infames sine dubitatione possumus vocare; aut, si latent nec infame quidquam nisi a turpi fama nominatur, veros nequam non sine veritate dicimus, UT OPINOR.
= Kuten arvelen.

R: Alius locus nobis erit de istis rebus disserendi;---

Selitys: On loogisesti oikein nimittää jotakin hullttioksi, jos hänellä on huono maine ja vielä pukeutuu naisten vaatteisiin.

2.26 (soliloq.2,15,27)

A: Imo discutiamus prius illa, deinde hoc, quale sit, videbimus. ITA ENIM, UT OPINOR, NULLA CONTROVERSIA REMANEBIT.
= Sittenhän, kuten arvelen, ei jää jäljelle yhtään kiistanalaista kohtaa.

R: Ita fiat, sed adesto totus atque cautissimus!

Selitys: On hyvä hieman kerrata aiempia päätelmiä.

2.27 (soliloq.2,14,25)

R: ---Immortalem igitur animum solus non absurde negat, qui superiorum aliquid non recte concessum esse convincit.

A: IAM ME VOLO IN GAUDIA MITTERE, sed duabus aliquantum revocor causis. = Haluan jo päästää iloni valloilleen.

Selitys: Järkeä on esittänyt pitkän päätelmän siitä, miten sielu on kuolematon, sillä varauksella, ettei aiemmassa keskustelussa ole tullut myönnettyä jotakin väärin. Augustinus on iloinen, muttei aivan vakuuttunut kuitenkaan.

2.28 (soliloq.2,13,24)

R: Noli gemere immortalis est animus humanus.

A: Unde hoc probas?

R: EX IIS, QUAE CUM MAGNA CAUTIONE, UT ARBITROR, SUPERIUS CONCESSISTI.

= (Päätelin sen) Niistä (seikoista), jotka suurella varovaisuudella, kuten arvelen, aiemmin myönsit.

Selitys: Augustinus ei ole aivan varma sielun kuolemattomuudesta eikä

tunnu pysyvän järjen ajatusten mukana.

2.29 (soliloq.2,13,23)

A: Quid narras?

R: ID QUOD AUDIS. = Sen mitä kuulet.

Selitys: Järki julistaa, että on löydetty se, mitä on etsittykin.

2.30 (soliloq.2,13,23)

A:--Monstruosum enim et a veritate alienissimum est, ut id, quod non esset, etiam cum ipsum non fuerit, possit esse.

R: ILLUD IGITUR, QUOD QUAEREBAMUS, INVENTUM EST.
= Siis tuo mitä etsimme, on löydetty.

Selitys: Se, mikä on subjektissa, ei kuole subjektin mukana.

2.31 (soliloq.2,11,20)

R: Numquid aliquando institit, ut Daedalum volasse crederemus?

A: HOC QUIDEM NUNQUAM; sed plane nisi teneremus fabulam, vix nos posse aliquid manibus teneremus faciebat.

= Tätä varsinkaan ei (voi vaatia) koskaan.

Selitys: Koulussa on opetettu myyttejä, ja toki opettaja haluaa, että oppilaat oppivat ja uskovat sen, mitä opettaja opettaa, mutta ei sentään sitä, että Daidaloksen lento olisi totta.

Huomautus: Nunquam = numquam (L-S, s.v.numquam).

2.32 (soliloq.2,11,19)

A:---Est autem grammatica vocis articulatae custos et moderatrix disciplina, cuius professionis necessitate cogitur humanae linguae omnia etiam figmenta colligere, quae memoriae litterisque mandata sunt, non ea falsa faciens sed de his veram quandam docens asserensque rationem.

R: RECTE SANE. = Aivan oikein.

Selitys: Vaikka grammatiikan tunnilla käytetäänkin esimerkkejä saduista, niin ei suinkaan sen takia, että ne olisivat totta.

Huomautus: *Sane*-sanana perusmerkitys on järkevästi (*sanus*-terve), josta se kehittyi vastaukseksi tervehdykseen (kuten *salve*, *recte*) ja sitten vahvistavaksi ilmaukseksi vastauksiin (Hofmann 1951, 75).

2.33 (soliloq.2,9,17)

R: Iam ea, quibus vel dormientes vel furentes falluntur, concedis, ut opinor, in eo esse genere.

A: ET NULLA MAGIS; nam nulla magis tendunt talia esse, qualia vel vigilantes vel sani cernunt;-- = Eikä yhtään enempää.

Selitys: Kuvat, kuten peilikuva ja unikuva, ovat erheellisiä.

2.34 (soliloq.2,7,14)

R:---Quare nihil est, quod vereare, sicubi te temere illigasti, redire atque resolvere; ALITER HUIC ENIM EVADI NON POTEST.

= Muutoin näet tästä tilanteesta ei ole ulospääsytietä.

A: Recte dicis.

Selitys: Kysymysten ja vastausten avulla löytyy parhaiten totuus.

Varsinkin, kun sen tekee kaikessa rauhassa ja Jumalan tuella.

2.35 (soliloq.2,6,9)

R: Deus, qui nos commisimus, sine dubitatione fert opem et de his angustiis liberat nos, modo credamus et eum rogemus devotissime.

A: NIHIL PLANE LIBENTIUS HOC LOCO FECERIM; nam nusquam tantam caliginem pertuli.---

= En tekisi mitään niin paljon mieluummin tässä vaiheessa.

Selitys: On ajauduttu siihen tilanteeseen, että Augustinuksen on paras pyytää lisää voimia ja apua Jumalalta.

2.36 (soliloq.2,5,7)

A: De iis quidem, quae concessi, hoc natum esse video, sed absurdum ita est, ut quidquid vis illorum facilius negem quam hoc verum esse concedam.

R: NIHIL REPUGNO. = En vastusta lainkaan.

Selitys: Voiko kivi olla olemassa, sillonkin kun sitä ei kukaan näe tai tunne?

2.37 (soliloq.2,4,5)

R: Ergo confectum est rerum naturam sine anima viva non esse posse.

A: CONFECTUM HACTENUS, UT possint vicissim aliae nasci, aliae mori. = Tähän asti on todistettu, että...

2.38 (soliloq.2,13,24)

A:--- sed collige iam ipsam summam, oro te! Videamus, quo tantis ambagibus pervenerimus, nec me iam interrogas volo---

R: FACIAM, QUOD TE VELLE VIDEO, sed attende diligentissime.
= Teen sen, mitä huomaan sinun haluavan.

Selitys: Augustinus haluaa jo kuulla loppupäätelmän kuolemattomasta sielusta ilman lisäkysymyksiä. Järkeä suostuu, mutta varoittaa liiallisesta innokkuudesta.

2.39 (soliloq.1,15,30)

R:---Si enim rata est, totum negotium bene confecimus, quod in alio fortasse libro melius apparebit.

A: Habeo gratiam et ista mecum atque adeo tecum, quando in silentio sumus, diligenter cauteque tractabo, si nullae tenebrae immittant suique etiam, quod vehementer formido, MIHI FACIANT DELECTATIONEM. = Ne tuottaisivat minulle tyydytyksen.

Selitys: Totuus ei ole kuolevaisissa asioissa ja vain kuolemattomat ovat oikeasti olemassa, mutta ehkä asiat valkenevat paremmin seuraavaa kirjaa kirjoittaessa.

2.40 (soliloq.2,4,5)

A: ---Posses enim concludere hominem esse immortalem si tibi concessissem nunquam istum esse posse sine homine eumque mundum esse sempiternum.

R: Bene quidem vigilas. SED TAMEN NON PARUM EST, QUOD confecimus rerum naturam sine anima esse non posse, nisi forte in rerum natura falsitas aliquando non erit.

= Mutta kuitenkin ei ole vähäistä se, että...

Selitys: Augustinus ei usko järjen perusteluja, mutta järki huomauttaa, että on tässä sentään jotain aikaiseksi saatu.

2.41 (soliloq.2,8,15; 2,10,18; 2,15,29)

R: Quare nihil est, quod vereare, sicubi te temere illigasti, redire atque resolvere; aliter huic enim evadi non potest.

A: RECTE DICIS;--- = Oikein sanot.

Selitys: Totuus löytyy tekemällä kysymyksiä ja etsimällä vastauksia, eikä Augustinuksen kannata hävetä hätäisiä johtopäätöksiään.

Huomautus: *Recte* voi myös esiintyä pelkästään. Voimakkaampi ilmaus on *rectissime*. Petroniuksen teksteissä *recte* merkitsee myönnytystä jopa ironisessa sävyssä ”hyvä on”. (Hofmann 1951, 40.)

2.42 (soliloq.1,6,12)

R: Ergo fidei spes adiecienda est.

A: ITA CREDO. = Uskon niin.

Selitys: Sielun silmien pitää olla puhtaat maallisista haluista.

Vertaa Cic. Quinct. 39; leg. 2,46; Aug. quant.anim. 32,45 (Fritsch 1995, 137).

2.43 (soliloq.1,1,1)

R: Nec ista dictari debent; nam solitudinem meram desiderant.

A: VERUM DICIS. = Totta puhut.

Selitys: Tavallisesti pikakirjoittaja kirjoitti tekstin, ja Augustinuksen terveyskin vaatisi pikakirjoittajan käyttämistä, mutta tämä työ on kuitenkin tehtävä yksinäisyydessä.

Vertaa: Aug. mag. 1,2; 10,2; 14,2; quant. anim. 45; 57 (Fritsch 1995, 135).

2.44 (soliloq.1,1,1)

R: Nec modo cures invitationem turbae legentium; paucis ista sat erunt civibus tuis!

A: ITA FACIAM. = Niin teenkin.

Selitys: Järki kehottaa Augustinusta mm. rukoilemaan terveyttä ja antaa neuvoja, miten tätä työtä kannattaa tehdä.

6.3 Vastaväite

Vastaväite on helppo tunnistaa ja tyypillisintä sille on tietenkin kieltosana. Joukossa on myös retorisia kysymyksiä.

3.01 (soliloq.1,3,8)

R: Faciam te sic deum nosse, quomodo nosti Alypium, nonne gratias ageres et diceres: Satis est?

A: Agerem quidem gratias, sed SATIS NON ESSE DICEREM.

= En sanoisi, että se riittää.

3.02 (soliloq. 1,3,8)

R: Vide ergo, ne impudenter velis satis deum nosse, qui Alypium non satis nosti.

A: NON SEQUITUR; nam in comparatione siderum quid est mea coena vilis? = Väärä johtopäätös.

Selitys: Miten Jumalan voi tuntea tarpeeksi hyvin, jos ei tunne ystäviäänkään?

3.03 (soliloq. 1,3,8)

R: Ergo vel ita deum nosse tibi satis est, ut nosti, quo cras signo luna cursura sit?

A: NON EST SATIS; nam hoc sensibus approbo. = Ei se riitä.

Vertaa Cic. agr. 1,2 (Fritsch 1995, 138).

3.04 (soliloq. 1,3,8)

R: Et credis hoc fieri posse?

A: NON CREDO; sed ego, quid sciam, quaero, non quid credam.

= En usko.

3.05 (soliloq. 1,3,8; 1,15,28; 2,2,2; 2,15,29; 2,17,31)

R: Potestne aliter nosci?

A: NULLO MODO. = Ei millään lailla.

Selitys: Ei aistien, vaan ymmärryksen kautta asiat on tiedettävä.

3.06 (soliloq. 1,4,9)

R: Si ea, quae de deo dixerunt Plato et Plotinus, vera sunt, satisne tibi est ita deum scire, ut illi sciebant?

A: NON CONTINUO, si ea quae dixerunt, vera sunt, etiam scisse illos ea necesse est. = Ei ilman muuta.

Selitys: Kelpaavatko pelkästään uusplatonilaiset opit Jumalan tuntemiseen?

3.07 (soliloq. 1,8,15)

A: Plane, ut probabilia, et in spem, quod fatendum est, maiorem surrexi; nam praeter illa duo de linea et pila nihil abs te dictum est, quod me scire audeam dicere.

R: NON EST MIRANDUM; non enim quidquam est adhuc ita expositum, ut abs te sit flagitanda perceptio.

= Ei siinä ole mitään ihmeteltävää.

Selitys: Järki aikoo opettaa Augustinuksen tuntemaan itse itsensä ja Jumalan, joka Augustinuksen mielestä on todennäköistä, mutta ei totta.

Järkikin myöntee, ettei vielä ole tullut paljon selviteltyä.

3.08 (soliloq. 1,15,29)

R: Ergo ubi sit, necesse est quaeramus; non est enim in loco, nisi forte aut esse in loco aliquid aliud praeter corpus aut veritatem corpus esse arbitraris.

A: NIHIL HORUM PUTO.

= Luulen, ettei mikään näistä (pidä paikkaansa).

Selitys: Mikä on totuuden olemus?

3.09 (soliloq.2,1,1)

R: Quid, si eadem ipsa rerum scientia miserum faciat?

A: NULLO ID QUIDEM PACTO FIERI POSSE CREDO.

= En usko, että se voisi mitenkään tapahtua.

Selitys: Lisääkö tieto tuskaa?

3.10 (soliloq.2,3,3)

R: Quid, si agnoscatis aliud vobis videri quam est? Numquidnam fallimini?

A: NON. = Ei.

Selitys: Kukaan ei erehdy, vaikka tiedettäisiinkin, ettei asia ole siltä mitä näyttää.

3.11 (soliloq.2,4,5)

R: Satisne considerasti, ne quid temere dederis?

A: Satis quidem, sed NIHIL VIDEO, QUO ME ARGUAM TEMERITATIS.

= En näe mitään syytä moittia itseäni harkitsemattomuudesta.

Selitys: Augustinus on sitä mieltä, että asiassa on jo edetty iso askel, mutta kiistää hätäilleensä.

3.12 (soliloq.2,6,12; 2,7,13; 2,4,6)

R: Ergo ne moremur, videturne tibi aut lilium a lilio posse odore aut mel thyminum a melle thymino de diversis alveariis sapore aut mollitudo plumarum cycni ab anseris tactu facile diiudicari?

A: NON VIDETUR. = Ei siltä näytä.

3.13 (soliloq.2,7,13)

R: Bene facis, sed attende, utrum tibi videatur, cum ova similia videmus, aliquod eorum falsum esse recte non posse dicere.

A: NULLO MODO VIDETUR; omnia enim si ova sunt, vere ova sunt.

= Näyttää siltä, että (se) ei (ole) millään lailla (mahdollista).

3.14 (soliloq.2,11,20)

R: Tu ergo negas verum esse, quod ista fabula sit et quod ita sit Daedalus diffamatus?

A: HOC NON NEGO VERUM ESSE. = En kiellä, etteikö tämä olisi totta.

3.15 (soliloq.2,11,21)

R: Optime omnino ac vigilantissime; sed non negas, ut opinor, eo veram esse, quo disciplina est.

A: IMO ID IPSUM EST, QUOD ME MOVET.---

= Päinvastoin juuri se (seikka) minua vaivaa.

Selitys: Dialektiikka on tosi, mutta ei pelkästään sen takia, että se on tiedettä.

Huomautus: Imo=immo (L-S, s.v.immo).

3.16 (soliloq.2,13,23)

R: Si ea, quae concessisti, vera sint, liquidissime, nisi forte animum dicis, etiamsi moriatur, animum esse.

A: NUNQUAM EQUIDEM HOC DIXERIM; sed eo ipso quo interit fieri, ut

animus non sit, dico. = En todella koskaan sanoisi tätä.
Huomautus: Nunquam= numquam (L-S, s.v.numquam).

3.17 (soliloq.2,14,26)

R:---Illene nos sinet, cum scriptis suis vivendi modum docuerit, vivendi ignorare naturam?

A: NON ARBITROR EQUIDEM ET MULTUM INDE SPERO sed unum doleo, quod vel erga se vel erga sapientiam studium nostrum non ei, ut volumus, valemus aperire.

= En todellakaan ole sitä mieltä ja odotan paljon sen johdosta.

Selitys: Olisiko Ambrosius (ks. Remark s. 214)jättänyt kertomatta elämän olemuksen, jos hän opetti tavan elää? Augustinus odottaa vielä oppivansa lisää häneltä.

3.18 (soliloq.2,16,30)

R: Bene intelligis; sed illud vide, utrum et argentum falsi plumbi nomine congruenter appellare possimus.

A: NON MIHI PLACET. = Se ei miellytä minua.

Selitys: Mikä on väärä, mikä oikea? Augustinusta ei miellytä hopean arvon alennus.

3.19 (soliloq.2,17,31)

R: Num dubitas nihil esse inane praeter ipsum inane aut certe corpus?

A: PRORSUS NON DUBITO. = En todellakaan epäile.

3.20 (soliloq.2,19,33)

R:---An illa linea vel quadratura vel rotunditas habent alia, quae imitentur, ut vera sint?

A: NULO MODO ID POSSUM CREDERE, nisi forte aliud sit linea quam longitudo sine latitudine et aliud circulus quam linea circumducta undique ad medium aequaliter vergens.

= En voi uskoa sitä millään lailla.

Selitys: Totuus on sielussamme eli käsityskyvyssämme, kuten kaikki tiedekin, eikä Augustinus suinkaan epäile sitä.

3.21 (soliloq.1,4,10; 2,19,33)

R:---Linea vel sphaera similes sunt?

A: QUIS HOC DIXERIT? = Kuka tällaista väittäisi?

Selitys: Augustinus ja järki väittelevät onko tietämisessä eroja, nyt esimerkkinä ovat viiva ja pallo.

Vertaa Aug. quant. anim. 50 (Fritsch 1995, 136).

3.22 (soliloq.2,3,4)

R: Sed numquid, cum animo fallitur, audes te dicere non esse falsum?

A: QUO PACTO ISTUD AUDEAM?

= Millä tavoin sellaista uskaltaisin?

3.23 (soliloq.2,11,19)

R: Quid tibi ergo videtur? Disciplina disputandi verane an falsa est?

A: QUIS DUBITET VERAM? = Kuka epäilisi (sen) totuutta?

Selitys: Voiko tieteessä olla erhettä? Ainakaan Augustinuksen mielestä dialektiikassa ei ole.

3.24 (soliloq.2,6,11)

R:---AN TIBI ALIQUID CONTRADICENDUM VIDETUR?

= Vai oletko sitä mieltä, että on jotain vastaansanottavaa?

A: Mihi vero nihil;---

Selitys: Erhe on mahdollista samankaltaisuuden takia, esim. ruumis ja varjo.

3.25 (soliloq.2,20,34)

R: Quod cum ille commemoravit, repente tota res memoriae quasi lumen infunditur nihilque amplius, ut reminiscamur, laboratur. An hoc genus ignotum tibi est aut obscurum?

A: QUID HOC PLANIUS?--- = Mikä olisi tätä selvempää?

Selitys: Tutut kasvot saavat nimen, kun hän muistuttaa, missä olemme tutustuneet. Tämä ei suinkaan ole Augustinukselle vieras asia.

3.26 (soliloq.2,20,34)

R: Quod cum ille commemoravit, repente tota res memoriae quasi lumen infunditur nihilque amplius, ut reminiscamur, laboratur. An hoc genus ignotum tibi est aut obscurum?

A: Quid hoc planius? AUT QUID CREBRIUS MIHI ACCIDERE SOLET?
= Tai mitä minulle tavallisesti tapahtuukaan useammin (kuin tuollaista)?

Selitys: Katso edellinen kohta.

3.27 (soliloq.2,9,16)

R:---Illi autem, qui non id agunt, ut decipiant, sed tamen aliquid fingunt, vel mendaces tantum vel, si ne hoc quidem, mentiantes tamen vocari nemo ambigit; NISI QUID HABES, ADVERSUS ISTA QUOD DICAS?
= Paitsi jos sinulla on jotakin sanottavaa noita vastaan?

A: Perge, quaeso;---

Selitys: Valheellisella ja pettäväällä on eronsa, eikä Augustinus nyt halua ottaa kantaa asiaan.

3.28 (soliloq.2,15,29)

A: Non enim cum dicitur iunctis alitibus anguibus Medeam volasse, ulla ex parte res ista verum imitatur, quippe quae nulla sit nec imitari liquid possit ea res, quae omnino non sit.

R: Recte dicis; SED NON ATTENDIS EAM REM, quae omnino nulla sit, ne falsum quidem posse dici. = Mutta et ota huomioon sitä seikkaa.

Selitys: Jos jokin on väärää, sen täytyy myös olla olemassa.

6.4 Kritiikki/Valitus

Kritiikki-otsikon alle olen valinnut sellaisia lausahduksia, joissa vastapuoli ei ole samaa mieltä toisen kanssa, mutta ei kuitenkaan esitä selvää vastaväitettä. Valituspuolelle sijoittuvat ne tilanteet, joissa Augustinus ei ole tyytyväinen tai on suorastaan tuskastunut asioiden kulkuun.

4.01 (soliloq.2,3,4; 2,3,4)

R: Confectum est animam semper vivere.

A: NIMIS CITO URGES ME IN GAUDIA; pedetentim, quaeso.
= Liian nopeasti patistat minut iloon.

Selitys: Järki on jälleen kerran edennyt liian nopeasti päätelmissään.

4.02 (soliloq.2,4,5)

R:---Nec valet sentire, nisi vivat. Semper igitur anima vivit.

A: O PLUMBEUM PUGIONEM! = Voi miten huono perustelu!
(Sananmukaisesti: Voi lyijyistä tikaria!)

Selitys: Järjen mukaan erhettä ei voi olla ilman ymmärrystä, eikä ymmärrystä voi olla ilman sielua.

Vertaa Cic. fin. 4,18,48 (Remark 1965, 213).

Huomautus: Rinnakaismuoto *oh*, joka tosin myöhemmin katoaa lähes täysin käsikirjoituksista. *O*-interjektiota käytetään sekä vokatiivin että akkusatiivin kanssa. Se ilmaisee juhlavaa paatosta tai iloista tai epämiellyttävää yllätystä. (Hofmann 1951, 20.)

4.03 (soliloq.2,4,5)

R: ---Manet igitur anima in rerum natura, si auferri falsitas non potest; manet, si potest.

A: Video robustius quidem esse factum, quod iam conclusum erat, SED NIHIL HAC ADIECTIONE PROMOVIMUS.

= Mutta tämän lisätiedon avulla emme etene (asiassa) mihinkään.

Selitys: Järki on todennut, että jos erhe ei ole asioiden olemuksessa, on kaikki silloin totta, ja tätä kaikkea voi katsella vain elävän sielun avulla.

4.04 (soliloq.2,4,5)

A:---Nihilominus enim manet illud, quod PLURIMUM ME MOVET, nasci animas et interire atque, ut non desint mundo, non earum immortalitate sed successione provenire.
= Minua (se) häiritsee suunnattomasti.

R: Videnturne tibi quaeque corporea, id est sensibilia, intellectu posse comprehendere?

Selitys: Augustinusta mietityttää sielun synty ja kuolema.

4.05 (soliloq.2,4,6)

R: Ergo si nihil verum est, nisi ita sit, ut videtur, nec quidquam corporeum videri nisi sensibus potest, nec sentire nisi anima, nec, si verum corpus non sit, corpus esse, restat, ut corpus esse non possit, nisi anima fuerit.

A: NIMIS URGES, ET QUID RESISTAM, NON HABEO.

= Painostat liikaa, eikä minulla ole mitään, mitä esittäisin vastalauseeksi.

Selitys: Ei voi olla ruumista, jos ei ole sielua.

4.06 (soliloq.2,5,8)

R: Nihil ergo erit falsum, quia, quidquid est, verum est.

A: IN MAGNAS ANGSTIAS ME CONIECISTI, nec invenio prorsus, quid respondeam.

= Saatoit minut suureen ahdinkoon/hankalaan tilanteeseen.

Selitys: Totta on se, mikä on olemassa, joten järki toteaa, ettei erhettä siis ole olemassa.

4.07 (soliloq.2,5,8)

R: Nihil ergo erit falsum, quia, quidquid est, verum est.

A: In magnas angustias me coniecisti, NEC INVENIO PRORSUS, QUID RESPONDEAM. = Enkä todellakaan keksi mitä vastaisin.

Selitys: Katso edellinen kohta.

4.08 (soliloq.2,6,9)

R: Deus, cui nos commisimus, sine dubitatione fert opem et de his angustiis liberat nos, modo credamus et eum rogemus devotissime.

A: Nihil plane libentius hoc loco fecerim; NAM NUSQUAM TANTAM CALIGINEM PERTULI. = Näet en ole missään kokenut tällaista epätietoisuutta (sananmukaisesti pimeyttä).

Selitys: Augustinus ja järki ovat keskustelleet toden (verum) määritelmästä, joka ei ole mikään helposti ratkaistava ongelma.

4.09 (soliloq.2,7,14)

A: Non habeo, quid dicam, et pudet me tam temeriae consensionis meae superioris.

R: RIDICULUM EST, SI TE PUDET, quasi non ob ipsum elegerimus huiusmodi sermocinationes; = On naurettavaa, jos sinua hävettää. (Sinulla ei ole mitään syytä hävetä.)

4.10 (soliloq.2,11,20)

R: ---Omnis ergo vera est disciplina.

A: ---MOVET ME TAMEN, NE per istam cuipiam videatur etiam illas fabulas veras esse; nam et has discimus et tenemus.

= Kuitenkin minua häiritsee se, ettei...

Selitys: Keskustelu koskee tieteen erhettä ja totuutta.

4.11 (soliloq.2,11,21)

R: ---At si eo verae sunt, quo sunt disciplinae, negabitne quispiam veritatem ipsam esse, per quam omnes verae sunt disciplinae?

A: Prope est omnino, ut assentiar; SED ILLUD ME MOVET, QUOD etiam rationem disputandi inter easdem disciplinas numeramus.

= Mutta tuo minua häiritsee, että...

Selitys: Kaikkiin opinaloihin kuuluu jaottelu, määrittely ja totuus.

4.12 (soliloq.2,13,24)

A: At mihi misero nullae adhuc rationes, nulli libri persuadere potuerunt.

R: NOLI GEMERE, immortalis est animus humanus. = Älä vaikeroi.

Selitys: Augustinus ei vieläkään usko, että ihmisen kuollessa sielu jäisi elämään.

4.13 (soliloq.2,18,32)

R: Quas ergo istarum veras putas?

A: NE, QUAESO, ETIAM ISTUC ME INTERROGANDUM PUTES.

= Pyydän, älä luule, että tuollaistakin minulta olisi kyseltävä.
Selitys: Kyseessä on vertailu ruumiin hahmon ja geometrysten
kuvioiden kesken.

4.14 (soliloq. 1,10,17)

A: Prorsus nihil huiusmodi quaero, nihil desidero; etiam cum horrore
atque aspersione talia recordor. QUID VIS AMPLIUS?
= Mitä vielä haluat?

R: Quid ciborum iucunditas? Quanta tibi curae est?

Selitys: Järki kiusaa Augustinusta tämän maallisista haluista.

4.15 (soliloq. 1,14,26)

R: ---; ut sic tibi secretissimus ille medicus utrumque demonstraret, et
unde cura eius evaseris et quid curandum remaneat.

A: Tace, obsecro, tace! QUID CRUCIAS? = Miksi kiusaat?

Selitys: Augustinus ei vielä ole täysin päässyt naisten pauloista.

6.5 Kiitos/Tunnustus

Tämän ryhmän tunnusomaiset sanat ovat *gratia* ja *bene*.

5.01 (soliloq. 1,3,8)

R: Accipio istud, sed tamen si quis tibi diceret: Faciam te sic deum nosse,
quomodo nosti Alypium, nonne gratias ageres et diceres: Satis est?

A: AGEREM QUIDEM GRATIAS, sed satis non esse dicerem.

= Kiittäisinhan minä.

5.02 (soliloq. 1,6,12)

A: Movet me, fateor, haec similitudo adducorque, ut assentiar, quantum
in suo genere a coelo terram, tantum ab intelligibili dei maiestate
spectamina illa disciplinarum vera et certa differe.

R: BENE MOVERIS. = Edistyt hyvin.

Selitys: Tieto Jumalasta on korkeampaa kuin tieto matemaattisista
totuuksista

5.03 (soliloq. 1,11,18)

A: Sed omnino sive de cibo et potu, sive de balneis caeteraque corporis
voluptate nihil interrogas; tantum habere appeto, quantum in
valetudinis opem conferri potest.

R: MULTUM PROFECISTI; ea tamen, quae restant, ad videndam illam
lucem plurimum impediunt. = Olet edistynyt paljon.

Selitys: Augustinus vakuuttaa pystyvänsä pidättäytymään maallisista
iloista.

5.04 (soliloq. 1,11,19)

A: Tunc erat istorum in me vera cupiditas; nunc ea omnia prorsus
aspenor; sed si ad illa, quae cupio, non nisi per haec mihi transitus
datur, non amplectenda appeto, sed subeo toleranda.

R: OPTIME OMNINO; = Kaiken kaikkiaan erinomaista.

Selitys: Rahaa ja uraa voi haluta vain, jos ne edistävät totuuden löytämistä, mutta avioliitto ei tule kysymykseenkään.

5.05 (soliloq.1,15,30)

R: ---Si enim rata est, totum negotium bene confecimus, quod in alio fortasse libro melius apparebit.

A: HABEO GRATIAM et ista mecum atque adeo tecum, quando in silentio sumus, diligenter cauteque tractabo, si nullae tenebrae immittant suique etiam, quod vehementer formido, mihi faciant delectationem. = Olen kiitollinen.

Selitys: Totuus ei ole kuolevaisissa asioissa ja vain kuolemattomat ovat oikeasti olemassa, mutta ehkä asiat valkenevat paremmin seuraavaa kirjaa kirjoittaessa.

5.06 (soliloq.2,7,13)

A:---Nam ego circumitum istum semel statui tolerare neque in eo defatiscar spe tanta perveniendi quo nos tendere sentio.

R: BENE FACIS, sed attende, utrum tibi videatur, cum ova similia videmus, aliquid eorum falsum esse recte non posse dicere. = Hyvin tehty.

Selitys: Augustinus lupaa olla oikein tarkkaavainen, jotta päämäärä saavutettaisiin.

5.07 (soliloq.2,18,32)

R: Nihilne tandem de primi libri exordio et de illa tua geometrica recordaris?

A: BENE COMMEMORASTI; recordor prorsus ac libentissime.
= Muistutit hyvin/hyvä muistutus.

Selitys: Sielu tarvitsee ruumiin näkyväksi muodokseen aivan kuten geometriset totuudet tarvitsevat kuvioita.

5.08 (soliloq.1,15,30)

A: Audio, credo et quantum possum, obtempero; plurimumque ipsum deprecor, ut plurimum possim, nisi quid forte amplius a me desideras.

R: BENE HABET INTERIM, facies postea, quidquid iam visus ipse praeceperit. = Tämä riittää toistaiseksi.

Selitys: Tämä repliikki on ensimmäisen kirjan loppulause.

5.09 (soliloq.2,16,30)

R: Num forte propterea, quod argentum melius est et quasi in contumeliam eius dicitur; plumbi autem quidam velut honor est, si falsum argentum vocetur?

A: PRORSUS EXPLICASTI, QUOD VOLEBAM.
= Selvitit juuri sen mitä halusin.

Selitys: Sillä mitä sanomme ja asialla, mistä sen sanomme, on eronsa.

6.6 Ymmärrän/En ymmärrä/Tiedän/En tiedä

Tämän ryhmän fraaseista moni sopisi myönnytys-otsikon alle, mutta tähän olen valinnut fraasit verbin mukaan. Yleisimpiä verbejä ovat *accipere*, *intelligere*, *noscere*, *tenere*, *videre* ja vastakohtapari *scire* - *nescire*.

6.01 (soliloq.1,1,1)

R: Ergo scribendum est. Sed quid agis, quod valetudo tua scribendi recusat? ---

A: Verum dicis. ITAQUE PRORSUS NESCIQ, QUID AGAM.
= Niinpä todellakaan en tiedä mitä tekisin.

6.02 (soliloq.1,2,7)

R:---Nonne censes prius tibi esse sciendum, quomodo tibi deum scire satis sit, quo cum perveneris, non amplius quaeras?

A: Censeo quidem; sed QUO PACTO FIERI POSSIT, NON VIDEO.
= En ymmärrä, miten se voi tapahtua.

Selitys: Augustinus haluaisi oppia tuntemaan Jumalan, mutta ei tiedä missä määrin.

6.03 (soliloq.1,3,8)

A:---Itaque tanto magis amo amicos meos, quanto magis bene utuntur anima rationali vel certe, quantum desiderant ea bene uti.

R: ACCIPIO ISTUD, sed tamen si quis tibi diceret: Faciam te sic deum nosse, quomodo nosti Alypium, nonne gratias ageres et diceres: Satis est? = Ymmärrän sen.

Selitys: Järki yrittää verrata Jumalan tuntemista ystävien tuntemiseen.

6.04 (soliloq.1,4,9)

R: Dic, quaeso, scisne saltem in geometrica disciplina, quid sit linea?

A: ISTUD PLANE SCIO. = Tuon tiedän oikein hyvin.

6.05 (soliloq.1,4,9)

R: Nihil renuo; sed, ut quaerere coeperam, ita ut lineam nosti, nosti etiam pilam, quam sphaeram nominant?

A: NOVI. = Tiedän.

6.06 (soliloq.1,9,16)

R: Amasne aliquid praeter tui deique scientiam?

A: Possem respondere nihil me amare amplius pro eo sensu, qui mihi nunc est; sed TUTIUS RESPONDEO NESCIRE ME. ---

= Vastaan, että minä en tiedä sen varmemmin.

Selitys: Järki ryhtyy kyselemään Augustinukselta, onko tämä vielä kiinni maallisissa asioissa.

6.07 (soliloq.1,14,24)

A:---Impera quaevis dura, qualibet ardua, quae tamen in mea potestate sint, per quae me, quo desidero, perventurum esse non dubitem.

R: Unum est, quod tibi possum praecipere, NIHIL PLUS NOVI: ---
= En tiedä mitään enempää.

Selitys: On uusi päivä, ja työ jatkuu. Augustinus haluaa päästä päämääräänsä ja järki neuvoo, että irrottautumalla maallisista asioista, se onnistuu.

6.08 (soliloq.2,1,1; 2,1,1)

R: Tu, qui vis te nosse, scis esse te?

A: SCIO. = Tiedän.

6.09 (soliloq.2,1,1; 2,1,1; 2,1,1; 2,1,1)

R: Unde scis?

A: NESCIO. = En tiedä.

Selitys: Augustinus tietää olevansa olemassa, mutta ei sitä, miten hän sen tietää.

6.10 (soliloq.2,1,1)

A: ---Quod si et rerum scientia miserum facit, sempiterna miseria est.

R: IAM VIDEO TOTUM, QUOD CUPIS:--- = Nyt ymmärrän mitä kaikkea haluat.

Selitys: Augustinuksen mielestä tieto ei voi tehdä onnettomaksi. Järki ymmärtää, että Augustinus haluaa tietää, onko oleminen, eläminen ja ymmärtäminen kenties ikuista.

6.11 (soliloq.2,6,12)

R:---Sequeris haec?

A: Et libentissime; NAM NIHIL LABORO, UT INTELLIGAM
= En näet joudu yhtään ponnistelemaan, jotta ymmärtäisin.

Selitys: Samankaltaiset äänet saattavat aiheuttaa erheen.

Huomaa: *Intelligere* = *intellegere* (Oxford, s.v. intellego)

6.12 (soliloq.2,8,15)

R: ---Quare nihil est, quod vereare, sicubi te temere illigasti, redire atque resolvere; aliter huic enim evadi non potest.

A: Recte dicis; sed quid male concesserim, NON PLANE VIDEO, nisi forte id recte dici falsum, quod habeat aliquam veri similitudinem, cum prorsus mihi nihil aliud dignum falsi nomine occurrat;---
= En aivan ymmärrä.

Selitys: Samanlaisuus ja erilaisuus aiheuttivat molemmat erheen, joten jossakin on vika, mutta Augustinus ei ymmärrä missä.

6.13 (soliloq.2,8,15)

R:---An ignoras, cum per animalium innumerabilia genera cucurreris, solum crocodilum inveniri, qui superiorem in mandendo partem moveat, praesertim cum pene reperiri nihil queat ita cuique rei simile, ut non in aliquo etiam dissimile sit?

A: VIDEO QUIDEM ISTA, sed cum considero illud, quod falsum vocamus, et simile aliquid habere veri et dissimile, ex qua potius parte meruerit falsi nomen, non valeo discernere.---
= Ymmärränhän minä sen.

Selitys: Samankaltaisissakin asioissa on pienet eronsa.

6.14 (soliloq.2,10,18)

R:---Quare si quibusdam, ut falsum, cur tantopere falsitates formidamus et pro magno bono appetimus veritatem?

A: NESICIO ET MULTUM MIROR, nisi quia in exemplis istis nihil imitatione dignum video. = En tiedä ja ihmettelen suuresti.

Selitys: Näyttelijä ei ole roolissaan oikea Hercules, mutta miksi pelkäämme väärää ja haluamme totuutta. Augustinus ei oikein tiedä, mutta epäilee esimerkkejä huonoiksi.

6.15 (soliloq.2,11,19)

R:---An ignoras omnia illa fabulosa et aperte falsa ad grammaticam pertinere?

A:NON IGNORO ISTUD QUIDEM, SED, ut opinor, non per grammaticam falsa sunt sed per eam, qualiacumque sunt, demonstrantur, siquidem est fabula compositum ad utilitatem delectationemque mendacium. = Tiedänhän minä tuon, mutta...

6.16 (soliloq.2,11,20)

R:---Omnis ergo vera est disciplina.

A: NON VIDEO QUIDEM, quid in ista ratiuncula temere concedatur.---
= En tosiaankaan ymmärrä.

Selitys: Tieteen täytyy olla totta, sillä eihän kukaan voi sanoa tietävänsä väärää. Augustinus ei kuitenkaan niele perustelua noin vain.

6.17 (soliloq.2,11,20)

R:---Hinc enim exstitit illud, quod superius mirabamur, de volatu Daedali veram fabulam esse on potuisse, nisi Daedalum volasse falsum esset.

A: IAM TENEO ISTUD; sed quid ex eo proficiamus, exspecto.
= Nyt ymmärrän tuon.

Selitys: Satu ei voi olla satu, jos se on totta.

6.18 (soliloq.2,11,20)

R: Quia volo dicas mihi, unde sit disciplina grammatica; inde enim vera est, unde disciplina est.

A: NESICIO, QUID TIBI RESPONDEAM. = En tiedä mitä sinulle vastaisin.
Selitys: Augustinus ei osaa vastata, mitä grammatiikka tekee tieteele.

6.19 (soliloq.2,11,20)

R: Nonne tibi videtur, si nihil in ea definitum esset et nihil in genera et partes distributum atque distinctum, eam nullo modo disciplinam esse potuisse.

A: IAM INTELLIGO, QUID DICAS;---Nyt ymmärrän, mitä sanot.

Selitys: Grammatiikka ei voi olla tiedettä, jos siitä puuttuu määrittely, jaottelu ja erottelu.

Huomaa: *Intelligere* = *intellegere* (Oxford, s.v. *intellego*).

6.20 (soliloq.2,14,25)

R:---Et omnis in subiecto est animo disciplina. Necesse est igitur, semper ut animus maneat, si semper manet disciplina.---

A:---DEINDE NON VIDEO, QUOMODO in animo semper sit disciplina praesertim disputandi, cum et tam pauci eius gnari sint, et quisquis eam novit, tanto ab infantia tempore fuerit indoctus.---

= Lisäksi en ymmärrä, miten...

Selitys: Augustinus ei ymmärrä, miten autuaaksi tekevä tiede voi hyödyntää sivistymättömiä tai lapsia.

6.21 (soliloq.2,16,30)

A:---Stannum autem vel plumbum non absurde, ut opinor, falsum argentum vocamus, quod id res ipsa velut imitatur, neque ex eo falsa est nostra sententia sed illud ipsum, de quo enuntiatur.

R: BENE INTELLIGIS;--- = Ymmärrät hyvin.

Selitys: Ero on siinä, mitä sanomme ja sillä asialla, mistä sanomme.

Huomaa: *Intelligere*=*intellegere* (Oxford, s.v.*intellego*).

6.22 (soliloq.2,17,31)

A:---Quo uno commemorato vides iam innumerabilibus supersedendum esse, quae sponte occurrant cogitantibus.

R: VIDEO PRORSUS; = Ymmärrän hyvin.

6.23 (soliloq.2,17,31)

A:Nescio; nihil ad rem; arbitror enim vel illud te scire, si est inane, magis illud esse, ubi nullum sit corpus.

R: HOC SANE PLANUM EST. = Tämä on aivan selvää.

Selitys: Jos tyhjiys ei ole mitään, niin voiko tyhjiys olla totta?

6.24 (soliloq.2,18,32)

R: ---Itaque attende; nam ego puto corpus aliqua forma et specie contineri, quam si non haberet, corpus non esset; si veram haberet, animus esset. An aliter putandum est?

A:---Quomodo autem, si eam veram haberet, animus esset,

NON SATIS INTELLIGO. = En ymmärrä tarpeeksi hyvin.

Selitys: Augustinus ei ymmärrä, miksi oikealla ruumiilla pitää olla sielu.

Huomaa: *Intelligere*=*intellegere* (Oxford, s.v.*intellego*).

6.25 (soliloq.2,18,32)

R: Quas ergo istarum veras putas?

A:---IAM ENIM TOTUM ILLUD, QUOD OSTENDERE MOLIEBARIS, INTELLIGO.

= Nyt näet ymmärrän kaiken tuon, mitä yritit osoittaa.

Selitys: Onko geometrisilla kuvioilla ja ruumiin muodoilla jotain yhteistä? Ovatko ne molemmat tosia?

Huomaa: *Intelligere*=*intellegere* (Oxford, s.v.*intellego*).

6.26 (soliloq.1,8,15)

R: NUNC ACCIPE, quantum praesens tempus exposcit, ex illa similitudine sensibilium etiam de deo aliquid nunc me docente!---

= Ymmärrä nyt.

Selitys: Ilman valoa ei voi nähdä, sitä varten aurinko on olemassa, se säteilee ja valaisee. Jumalaan sopivat samat asiat.

6.27 (soliloq.2,1,1)

A: Scio.

R: UNDE SCIS? = Mistä tiedät?

6.28 (soliloq.2,17,31)

R: Quid in corpore?

A: Nescio; nihil ad rem; ARBITROR ENIM VEL ILLUD TE SCIRE,
si est inane, magis illud esse; ubi nullum sit corpus.

= Näet arvelen, että sinä toki tiedät tuon.

Selitys: Katso kohta 6.23.

6.29 (soliloq.2,15,29)

R: Num falsum non est, quod ad similitudinem alicuius accommodatum
est neque id tamen est, cuius simile apparet?

A: NIHIL QUIDEM ALIUD VIDEO, quod libentius falsum vocem; sed
tamen solet falsum dici, etiam quod a veri similitudine longe abest.

= Enpä huomaa mitään muuta.

Selitys: Samanlaisuus voi olla väärää ja oikeaa.

6.30 (soliloq.1,2,7)

R: QUID ERGO SCIRE VIS?

= Mitä siis haluat tietää?

A: Haec ipsa omnia, quae oravi.

Selitys: Augustinus on rukoillut pitkän aikaa ja nyt pitäisi käydä töihin,
johon järki kysyy tarkennusta.

6.7 Tarkkaavaisuutta/Rauhallisesti

Tyypillisimpiä verbejä ovat *attendere*, *vigilare*, *adesse* ja *esse*-verbistä muodostetut ilmaisut (esim. *Hic esto*). Adverbeistä on sopiva *diligenter* ja vastakohtaparina *temere*.

7.01 (soliloq.1,15,28)

R: ERGO ATTENDE! = Ole siis tarkkaavainen!

A: Istic sum!

Selitys: Totuus ei kuole toden asian kuollessa. Augustinus haluaa kuulla
lisää, joten on syytä olla tarkkana.

7.02 (soliloq.1,15,28; 2,2,2)

R: Ergo attende!

A: ISTIC SUM. = Olen tarkkaavainen.

Selitys: Katso edellinen kohta.

Vertaa Cic. fin. 5,26,78: Istic sum. (Bogan 1935, 194.)

7.03 (soliloq.2,4,5)

A: ---Posses enim concludere hominem esse immortalem, si tibi
concessissem nunquam istum mundum esse posse sine homine eumque

mundum esse sempiternum.

R: BENE QUIDEM VIGILAS. = Oletpa sinä hyvin tarkkaavainen.

Selitys: Augustinus on moittinut järkeä huonosta johtopäätöksestä, ja järki on tällä kertaa tyytyväinen, että Augustinus on malttanut olla tarkkana.

7.04 (soliloq.2,5,7)

R: ATTENDE IN ISTA DILIGENTIUS! = Kiinnitä niihin huomiosi tarkkaavaisemmin!

A: En adsum.

Selitys: Augustinus on valittanut, että järki kiusaa häntä liikaa. Järjen mielestä tarvitaan vain lisää keskittymistä.

7.05 (soliloq.2,5,7)

R: Attende in ista diligentius!

A: EN ADSUM. = No niin, olen pelkkänä korvana /Olen tarkkana.

Selitys: Katso edellinen kohta.

7.06 (soliloq.2,6,9)

R: Hic esto!

A: ECCE HABES ME NIHIL ALIUD AGENTEM.

= Kas niin, olen käytettävissäsi eikä minulla ole mitään muuta mielessäni./Olen todella valppaana.

Selitys: Augustinus on rukoillut Jumalalta, että asiat selviäisivät. On vain oltava kärsivällinen ja valppaana.

7.07 (soliloq. 2,11,21)

A: ---Quare illam potius existimo esse veritatem, quam et ista ipsa ratio vera est.

R: OPTIME OMNINO AC VIGILANTISSIME; sed non negas, ut opinor, eo veram esse, quo disciplina est.

= Todella erinomaista ja erittäin tarkkaavaista.

Selitys: Augustinus ihmettelee, miksi dialektiikka on laskettu samaan tieteiden joukkoon kuin esim. grammatiikka.

7.08 (soliloq.2,15,27)

R:---QUARE, SI PLACET, REPETAMUS BREVITER, unde illa duo confecta sint aut semper manere veritatem aut veritatem esse disputandi rationem.

= Siitä syystä, jos siltä tuntuu, kertaamme lyhyesti.

A: Imo discutiamus prius illa, deinde hoc, quale sit, videbimus. Ita enim, ut opinor nulla controversia remanebit.

Selitys: Augustinus on hieman epätoivoinen, kun kaikki seikat eivät ole hänelle valjenneet kunnolla liian kiirehtimisen vuoksi. On siis hyvä kerrata mm. totuuden ja dialektiikan suhdetta ja tästä Augustinuskini piristyy.

7.09 (soliloq.2,15,27)

R:---HINC ENIM COMMOTUS VIDEBARE, ut de illis, quae concesseras, dubitare rursus necesse fuerit.

= Näytit näet kiihtyneeltä tästä syystä (että...).

A: Imo discutiamus prius illa, deinde hoc, quale sit, videbimus.---
 Selitys: Augustinusta hieman arveluttaa onko tullut myönnettyä asioita liian helposti, joten on paras kertailla vanhoja asioita.
 Huomautus: Videbare = videbaris.

7.10 (soliloq.1,4,9)

A:---Prorsus haec, quae interrogasti, scientia teneo; perge modo, videam, quorsum ista quaeris!
 R: NE PROPERA, OTIOSI SIMUS!--- = Älä hosu, olkaamme rauhallisia!
 Selitys: Uusplatonilaiset opit eivät riitä tieteeksi, mutta ehkä kannattaisi vielä harkita hieman.

7.11 (soliloq.1,4,9)

A: ---Prorsus haec, quae interrogasti, scientia teneo; perge modo, videam, quorsum ista quaeris!
 R: Ne propera, otiosi simus! INTENTUS TANTUM ACCIPE, NE QUID TEMERE CONCEDAS! = Kuuntele siinä määrin tarkkaavaisena, ettet myönny johonkin harkitsemattomasti!
 Selitys: Katso edellinen kohta.

7.12 (soliloq.1,13,23)

R: Sed hodie satis, ut puto, scripsimus;
 PARCENDUM EST VALETUDINI.
 = Terveyttä on säästettävä.
 Selitys: Augustinus ei totea tähän mitään, vaan tottelee järkeä.

7.13 (soliloq.1,14,26)

R:---SED IAM COHIBE TE A LACRIMIS ET STRINGE ANIMUM!
 = Mutta lopeta jo kynelehtiminen ja kokoa itsesi!
 A: Modum vis habere lacrimas meas, cum miseriae meae modum non videam?---
 Selitys: Augustinus on menettänyt itsehillintänsä, koska hänen sielunsa on vielä sairas.

7.14 (soliloq.1,15,27)

R: Gerit tibi ille medicus morem; nam nescio quis me, quo te ducam, fulgor invitat et tangit. ITAQUE ACCIPE INTENTUS!
 = Kuuntele siis tarkkaavaisesti!
 A: Duc, oro te, ac rape, quo vis!
 Selitys: Järki haluaisi lopettaa ensimmäisen kirjan, mutta Augustinus haluaa vielä saada lisää valoa tunnelinpäähän. On siis jälleen oltava tarkkana.

7.15 (soliloq.2,2,2)

A: Manifestissimum ordinem video atque brevissimum.
 R: HIC ERGO ESTO NUNC, UT INTERROGANTI CAUTE FIRMEQUE RESPONDEAS.
 = Ole siis nyt valppaana, jotta vastaisit kysymyksiini varovaisesti ja luotettavasti.
 Selitys: Ymmärrystä pitäisi tutkia ja Augustinus on taas innokkaasti

menossa eteenpäin, mutta järki jälleen varoittaa liiasta innokkuudesta.

7.16 (soliloq.2,3,4; 2,3,4)

R: Confectum est animam semper vivere.

A: Nimis cito urges me in gaudia; PEDETENTIM, QUAESO.

= Varovaisesti, pyydän.

Selitys: Augustinus ei tahdo pysyä järjen perässä.

Huomautus: Pedetentim = pedetemptim (L-S, s.v. pedetemptim).

Vertaa Liv.21,28: quaerendis pedetentim vadim, in terram evasere (L-S, s.v. pedetemptim).

7.17 (soliloq.2,5,7; 1,3,8)

A: De iis quidem, quae concessi, hoc natum esse video, sed absurdum ita est, ut quidquid vis illorum facilius negem quam hoc verum esse concedam.

R:---VIDE ERGO, QUID DICERE VELIS; corporea nisi sensibus videri posse an sentire nisi animam, an esse lapidem vel quid aliud sed verum non esse, an ipsum verum aliter esse definiendum.

= Katso siis mitä haluat sanoa.

Selitys: Mitään ei ole olemassa ilman havaitsevaa sielua. Tähän saattaa päätyä Augustinuksen päätelmien mukaan, joten oltava tarkkana siitä, mitä aikoo sanoa.

7.18 (soliloq.2,6,9)

R: HIC ESTO, QUANTUM POTES, et vigilantissime attende!

= Pysy asiassa niin paljon kuin voit./Ole niin valppaana kuin voit.

A: Dic, quaeso, si quid tibi suggestum est, ne pereamus.

Selitys: Augustinus on rukoillut Jumalalta apua, jotta päästäisiin umpikujasta. Nyt on pidettävä ajatuksensa aisoissa.

7.19 (soliloq.2,6,9)

R: Hic esto, quantum potes, et VIGILANTISSIME ATTENDE!

= Tarkkaile erittäin valppaasti!

A: Dic, quaeso, si quid tibi suggestum est, ne pereamus.

Selitys: Katso edellinen kohta.

7.20 (soliloq.2,6,9)

A: Dic, quaeso, si quid tibi suggestum est, ne pereamus.

R: HIC ESTO! = Pysy asiassa!

Selitys: Katso kohta 7.06.

7.21 (soliloq.2,6,10; 2,9,16)

A: Miror, si quidquam aliud erit, quam quod non ita est, ut videtur.

R: ATTENDE POTIUS et ipsos sensus prius interrogemus.---

= Ole tarkkaavaisempi./Tarkkaile paremmin.

Selitys: Jälleen kerran pyöritellään kysymystä erheen olemuksesta, joka on todettu olevan se, joka ei ole sitä miltä näyttää.

7.22 (soliloq.2,6,12)

A: ---;sed quonam ista tendant, vehementer exspecto.

7.29 (soliloq. 2, 7, 13)

A: Non habeo, quid dicam et PUDET ME TAM TEMERIAE
 CONSENSIONIS MEAE SUPERIORIS. = Minua hävettää, että olen
 edellä niin harkitsemattomasti yksimielinen.

R: Ridiculum est, si te pudet, quasi non ob idipsum elegerimus huiusmodi
 sermocinationes;---

6.8 Uskonnolliset

Kuten jo aiemmin totesin, alkuosan pitkää rukousta en ole käsitellyt lainkaan, mutta muutaman tuonpuoleista ja Jumalaa koskevan fraasin olen valikoinut muualta tekstistä. Onhan kirjan yksi pääteema Jumalan olemus. Klassisesta latinasta poikkeava *faxit* kiinnitti myös huomioni. Lisäksi mielestäni mm. *Avertat deus amentiam* on ihan kelvollinen lentävä lause.

8.01 (soliloq. 1, 7, 14)

A:---Alia vero tria, fides, spes et caritas, primo illorum trium et secundo
 semper sunt necessaria; tertio vero in hac vita omnia;
 POST HANC VITAM SOLA CARITAS.

= Tämän elämän jälkeen vain rakkaudella on merkitystä.

R: Nunc accipe, quantum praesens tempus exposcit, ex illa similitudine
 sensibilibus etiam de deo aliquid nunc me docente!

Selitys: Sielun hyvä syntyy uskosta, toivosta ja rakkaudesta.

8.02 (soliloq. 1, 4, 9)

R:---Gaudentem te studeo reddere de rebus, quibus nullum casum
 pertimescas, et, quasi parvum negotium sit, praecipitare iubes.

A: ITA DEUS FAXIT, UT DICIS. = Tekisipä Jumala niin kuin sanot.

Selitys: Mikä tieto on tietoa ja mikä uskoa, platonilaiset opit eivät
 kuitenkaan riitä.

Huomaa: Faxit on vanha aoristinen muoto (TLL, s.v. *facio*).

8.03 (soliloq. 1, 15, 30)

A: Habeo gratiam et ista mecum atque adeo tecum, quando in silentio
 sumus, diligenter cauteque tractabo, si nullae tenebrae immittant
 suique etiam, quod vehementer formido, mihi faciant delectationem.

R: CONSTANTER DEO CREDE EIQUE TE TOTUM COMMITTE,
 QUANTUM POTES!

= Usko järkähtämättä Jumalaan ja usko itsesi kokonaan Hänen haltuunsa,
 niin paljon kuin voit!

Selitys: Augustinuksen on tutkiskeltava edellä mainittuja asioita ja
 uskottava lujasti Jumalaan.

8.04 (soliloq. 2, 19, 33)

R: An ubi ista sunt, veritas non est?

A: AVERTAT DEUS AMENTIAM.

= Torjukoon Jumala (tuollaisen) mielettömyyden.

Selitys: Järki ihmettelee miksi vielä pitää palata viivan, neliön ja

ympyrän olemukseen.

6.9 Palataan asiaan/Siirrytään uuteen asiaan

Tyypillisiä verbejä ovat *pergere* ja vastakohtaa ilmaisemassa *morari ja immorari*. Mukana on myös kysymyksiä, joilla puhuja tuo esiin halunsa siirtyä seuraavaan kohtaan tai jättää epäolennaiset seikat sivuun.

9.01 (soliloq.1,10,17)

A:---Quamobrem satis, credo, iuste atque utiliter pro libertate animae mihi imperavi non cupere, non quaerere, non ducere uxorem.

R: NON EGO NUNC QUAERO, QUID DECREVERIS, SED utrum adhuc lucteris an vero iam ipsam libidinem viceris.

= En minä nyt kysy, mitä olet päättänyt, vaan...

Selitys: Augustinus on vakaasti päättänyt olla ilman vaimoa, mutta pelkkä päätös ei riitä.

9.02 (soliloq.1,11,18)

A: Ita est, ut dicis.

R: IAM DE uxore NIHIL DISPUTO; fortasse enim non potest, ut ducatur, existere talis necessitas.

= En enää väittele mitään (vaimon ottamiseksi)sta.

Selitys: Totuuden löytämiseksi voi kenties hyödyntää rahaa, mutta vaimoasiat ovat ehdottomasti poissuljettuja.

9.03 (soliloq.1,12,21)

A:---Summum igitur bonum hominis sapere, summum malum dolere sine ulla, ut opinor, falsitate concluditur.

R: POSTERIUS ISTA VIDEBIMUS.--- = Sen näemme myöhemmin..

Selitys: Augustinus kärsii hammassärystä ja siteeraa Cornelius Celsusta todeten, että suurin hyvä on viisaus ja suurin paha fyysinen kipu. Järkeä haluaa siirtyä seuraavaan asiaan.

9.04 (soliloq.2,3,3)

R: Aut nullus sensus sine anima, nulla falsitas sine sensu. Aut operatur igitur anima aut cooperatur falsitati

A: TRAHUNT PRAECEDENTIA CONCLUSIONEM.

= Edellä mainitut seikat vaativat yhteenvettoa.

Selitys: Erhe on subjektiivista, aistit ovat siihen syyllisiä, eikä aisteja ole ilman sielua, joten erheellä ja sielulla on jotain yhteistä. Augustinus ei oikein ymmärrä moista.

9.05 (soliloq.2,7,13)

A: Scilicet, quod non tenetur, non sonat, non per se movetur, non vivit et caeteris innumerabilibus, quae prosequi longum est.

R: VIDEO TE NOLLE IMMORARI et properationi tuae mos gerendus est. = Näen, ettet halua viivyttellä.

Selitys: Miten väärän voi erottaa oikeasta peilikuvassa? Se on liikkuma-

ton, äänetön jne. Järki on tyytyväinen Augustinuksen nopeaan päättelyyn.

9.06 (soliloq.2,7,13)

A: Scilicet, quod non tenetur, non sonat, non per se movetur, non vivit et caeteris innumerabilibus, quae prosequi longum est.

R: Video te nolle immorari et PROPERATIONI TUAE MOS GERENDUS EST. = Kiireesi on toteutettava.

Selitys: Katso edellinen kohta.

Vertaa Cic. Tusc. 1,9,17: geram tibi morem (fm 2,9,27; rep. 3,5,8). (Bogan 1935, 194.)

9.07 (soliloq.2,11,21)

A: NIHIL MIHI OBSTAT, QUOMINUS RECTA PERGAM IN ISTAM SENTENTIAM.

= Mikään ei estä minua suoraan etenemästä tuohon ajatukseen.

R: Ergo attende pauca, quae restant.

Selitys: Dialektiikassa on totuus, sillä sen kautta kaikki on totta ja se on itse itsessään tosi.

9.08 (soliloq.2,16,30)

A:---Veros tamen histriones verosque infames sine dubitatione possumus vocare; aut, si latent nec infame quidquam nisi a turpi fama nominatur, veros nequam non sine veritate dicimus, ut opinor.

R: ALIUS LOCUS NOBIS ERIT DE ISTIS REBUS DISSERENDI;---
= Noista asioista meidän on keskusteltava eri kohdassa.

Selitys: Jos mies on naisen vaatteissa, onko hän väärä mies vai väärä nainen? Augustinus koittaa kehitellä loogista päätelmää, mutta järki ei oikein innostu tästä nimittelystä.

9.09 (soliloq.2,16,30)

A:---Veros tamen histriones verosque infames sine dubitatione possumus vocare; aut, si latent nec infame quidquam nisi a turpi fama nominatur, veros nequam non sine veritate dicimus, ut opinor.

R:---SED DE HOC, UT DICTUM EST, ALIAS VIDEBIMUS.

= Mutta tätä kuten sanottu, tarkastelemme myöhemmin.

Selitys: Katso edellinen kohta.

9.10 (soliloq.2,17,31)

R: Quid in corpore?

A: Nescio; NIHIL AD REM; arbitror enim vel illud te scire, si est inane, magis illud esse, ubi nullum sit corpus. = Se ei liity lainkaan asiaan.

Selitys: Onko totuus ruumiissa? Jos tyhjiys ei ole mitään, voiko tyhjiys olla totta?

9.11 (soliloq.2,19,33)

A:---Sed, quaeso, illa, quae restant, expedias, quomodo in animo imperito, non enim eum mortalem dicere possumus, disciplina et veritas esse intelligantur.

R: ALIUD ISTA QUAESTIO VOLUMEN DESIDERAT, SI EAM VIS TRACTARI DILIGENTER. = Jos tuota kysymystä haluat käsitellä

tarkasti, on tarpeen tehdä toinen kirja.

Selitys: Augustinusta huolettaa vielä, miten tietämättömän sielu voi olla kuolematon, jos ei tunne logiikkaa, joka on sielun eksistentiaalinen ominaisuus. Järki ei enää halua paneutua tähän kysymykseen.

9.12 (soliloq.1,4,9)

A:---Prorsus haec, quae interrogasti, scientia teneo; PERGE MODO, videam, quorsum ista quaeris. = Jatka vain.

R: Ne propera, otiosi simus!

Selitys: Uusplatonilaiset opit eivät ole tietoa vaan uskoa.

9.13 (soliloq.1,9,16)

R: Non est mirandum; non enim quidquam est adhuc ita expositum, ut abs te sit flagitanda perceptio.

R: SED QUID MORAMUR? Aggredienda est via; videamus tamen, quod praecedit omnia, utrum sani simus. = Mutta mitä me viivyttelemme?

Selitys: Edellisen kappaleen lopussa Augustinus on moittinut järkeä, etteivät tämän puheet ole tähän asti tehneet Augustinuksesta sen viisaampaa, minkä seikan järkikin toteaa. Seuraavan kappaleen alussa järki havahtuu, ettei saa jäädä murehtimaan sitä, vaan on mentävä vauhdilla eteenpäin.

9.14 (soliloq.1,9,16)

R: Non est mirandum; non enim quidquam est adhuc ita expositum, ut abs te sit flagitanda perceptio.

R: Sed quid moramur? AGGREDIENDA EST VIA; videamus tamen, quod praecedit omnia, utrum sani simus. = On edettävä asiassa.

Selitys: Katso edellinen kohta.

9.15 (soliloq.2,2,2)

R: Nullo modo igitur occidet veritas.

A: PERGE, UT COEPISTI, nam ista collectione nihil est verius. = Jatka, kuten aloitit.

Selitys: Totuus ei voi kuolla, sillä ilman totuutta ei ole totta.

Augustinus on asiasta samaa mieltä.

Vertaa Plin. epist 7,8,2 (Fritsch 1995, 121).

9.16 (soliloq.2,3,3)

A: Nihil aliud video praeter animam nisi deum, ubi intellectum esse credam.

R: IAM ILLUD VIDEAMUS. = Tarkastelkaamme nyt tuota seikkaa.

9.17 (soliloq.2,6,12)

A: Et libentissime; nam nihil laboro, ut intelligam.

R: ERGO NE MOREMUR, videtur tibi aut lilium alio posse odore aut mel thyminum a melle thymino de diversis alveariis sapore aut mollitudo plumarum cygni ab anseris tactu facile diiudicari?

= Älkäämme siis viivytelkö.

Selitys: Samankaltaisuus saattaa pettää, joten järki jatkaa vauhdilla päättelyään.

9.18 (soliloq.2,9,17)

R:---Illi autem, qui non id agunt, ut decipiant, sed tamen aliquid fingunt, vel mendaces tantum vel, si ne hoc quidem, mentientes tamen vocari nemo ambigit; nisi quid habes, adversus ista quod dicas.

A: PERGE, QUAESO;--- = Jatka, ole hyvä

Selitys: Valhe ja pettävä ovat kaksi eri asiaa, mutta Augustinus haluaa kuulla lisää asiasta.

Vertaa Cic. leg. 1,22 (Fritsch 1995, 121).

9.19 (soliloq.2,12,22)

R: Ergo attende pauca, quae restant!

A: PROFER, SI QUID HABES, modo tale sit, quod intelligam libenterque concedam!

= Tuo julki, jos sinulla on jotakin julkituotavaa!

Selitys: Augustinus on kärsimätön eikä haluaisi enää mitään kiertoteitä.

9.20 (soliloq.2,15,27)

A: Verum fortasse dicis, sed enitar contra hoc genus morbi, quantum possum; MODO IAM TU INCIPERE QUAERERE, ne superfluis immoremur. = Ala vain jo kysellä.

R: Ex eo, quantum memini, veritatem non posse interire conclusimus, quod non solum, si totus mundus intreat, sed etiam si ipsa veritas, verum erit et mundum et veritatem interis---

Selitys: Augustinus lupaa olla päätelmissään huolellisempi, joten takaisin vain asiaan.

9.21 (soliloq.2,15,27)

A: Verum fortasse dicis, sed enitar contra hoc genus morbi, quantum possum; modo iam tu incipe quaerere, NE SUPERFLUIS IMMOREMUR. = Älkäämme viivytelkö tarpeettomuuksissa.

R: Ex eo, quantum memini, veritatem non posse interire conclusimus, quod non solum, si totus mundus intreat, sed etiam si ipsa veritas, verum erit et mundum et veritatem interis---

Selitys: Katso edellinen kohta.

9.22 (soliloq.2,15,28)

R:---Nihil autem verum sine veritate. Nullo modo igitur interit veritas.

A: Agnosco ista et multum miror, si falsa sunt.

R: ERGO ILLUD ALTERUM VIDEAMUS.

= Tarkastelkaamme siis tuota toista (seikkaa).

Selitys: Voiko järki esittää päätelmän, että totuus voisi hävitä?

Augustinus ainakin hämmästyisi suuresti, joten on ehkä parempi miettiä välillä muita asioita.

9.23 (soliloq.2,15,28)

R: ..Si verum erit, unde post occasum veritatis verum erit, cum iam veritas nulla est.

A: NIHIL HABEO, QUOD PLUS COGITEM ATQUE CONSIDEREM; perge ad aliud.

= Minulla ei ole mitään enempää (tästä asiasta) mitä ajattelisin ja mieltäisin/ muita ajatuksia.

Selitys: Augustinus ei osaa vastata järjen kysymykseen siitä, miten käy todelle totuuden kuollessa, joten hänen mielestään on parempi jatkaa muihin kysymyksiin.

9.24 (soliloq.2,15,28)

R:---Si verum erit, unde post occasum veritatis verum erit, cum iam veritas nulla est?

A: Nihil habeo, quid plus cogitem atque considerem; PERGE AD ALIUD.
= Jatka toiseen asiaan.

Selitys: Katso edellinen kohta.

9.25 (soliloq.2,17,31)

R: ---Nunc autem, quod praesenti quaestioni satis est, iam puto apparere aequae dubitari non esse falsum quidquam nisi veri aliqua imitationem.

A: PROFICISCERE AD RELIQUA; nam hoc mihi bene persuasum est.
= Siirry seuraavaan kohtaan.

Selitys: Keskustelussa on jälleen eksytty pääteemasta, samoin on tullut selväksi, että erhe on toden imitointia, joten on aika siirtyä jäljellä oleviin asioihin.

Vertaa Cic. Verr. 3,5:”Proficiscemur ad reliqua” (Bogan 1935, 194).

9.26 (soliloq.2,17,31)

R:---Nunc autem, quod praesenti quaestioni satis est, iam puto apparere aequae dubitari non esse falsum quidquam nisi veri aliqua imitationem.

A: Proficiscere ad reliqua; NAM HOC MIHI BENE PERSUASUM EST.
= Tästä näet olen (jo) hyvin vakuuttunut.

Selitys: Katso edellinen kohta.

9.27 (soliloq.2,19,33)

A:---SED QUAESO, ILLA, QUAE RESTANT EXPEDIAS, quomodo in animo imperito, non enim eum mortalem dicere possumus, disciplina et veritas esse intelligantur.

= Mutta, pyydän, että selvittäisit nuo (seikat), jotka ovat jäljellä.

R: Aliud ista quaestio volumen desiderat, si eam vis tractari diligenter.

Selitys: Katso kohta 9.11.

9.28 (soliloq.1,15,28)

A: Concedo istud.

R: QUID ILLUD ALTERUM? Nonne concedis hoc genus rerum esse arborem, quod nascatur et intereat? = Entä tuo toinen?

Selitys: Edellinen asia tuli selväksi, mutta entä jos jokin kuolee, kuoleeko siinä oleva ominaisuus myös?

9.29 (soliloq.1,15,28; 2,2,2; 2,4,5; 2,4,5; 2,12,22)

R: Concluditur ergo aliquid, quod verum sit interire.

A: Non contravenio.

R: QUID ILLUD? Nonne tibi videtur intereuntibus rebus veris veritatem non interire, ut non mori casto mortuo castitatem? = Entä tuo?

Selitys: Antoiko Augustinus jälleen liian helpolla periksi? Järki haluaa jatkaa väittelyä (ks. edellinen kohta).

9.30 (soliloq.2,11,20)

R: Quid, nisi non esse falsam illam rationem, qua collegimus disciplinam, nisi vera doceat, disciplinam esse non posse?

A: ET HOC QUID AD REM? = Ja miten tämä vaikuttaa asiaan?

Selitys: Tiede voi olla tiedettä vain, jos se opettaa totuutta, mutta Augustinus ei ymmärrä, miten se taas liittyy asiaan.

9.31 (soliloq.2,11,21)

A: Imo id ipsum est, quod me movet. Adverti enim etiam disciplinam esse et ob hoc veram dici.

R: QUID ERGO? Istam putas aliter disciplinam esse potuisse nisi omnia in ea definita essent et distributa? = Mitä siis?

Selitys: Dialektiikka on tiedettä ja sitä kautta totta. Kaikki on määrättyssä loogisessa järjestyksessä. Järki haluaa Augustinuksen jatkavan päättelyään.

9.32 (soliloq.2,15,27)

R:---AN POTIUS ILLUD QUAEREMUS, quomodo esse possit imperito animo disciplina, quem non possumus non animum dicere?-- = Vai tutkimmeko mieluummin seuraavaa (kysymystä)...?

A: Imo discutiamus prius illa, deinde hoc, quale sit, videbimus.---

Selitys: Todistelu ei ole vielä vahvalla pohjalla, joten uudelleen kysymysten kimppuun. Miten esimerkiksi tietämättömän sielussa voi tieto olla?

9.33 (soliloq.2,17,31)

R: Hoc sane planum est.

A: QUID IGITUR IMMORAMUR? = Miksi siis viivyttellemme?

Selitys: Augustinus hoputtaa jälleen etenemään asioissa. Keskustelu koskee tyhjyyttä, voiko se olla tosi.

9.34 (soliloq.2,19,33)

A: Nullo modo id possum credere, nisi forte aliud sit linea quam longitudo sine latitudine et aliud circulus quam linea circumducta undique ad medium aequaliter vergens.

R: QUID ERGO CUNCTAMUR?--- = Mitä siis vitkastelemme?

Selitys: Järki ei ymmärrä, miksi pitää palata jo käsiteltyihin aiheisiin. Augustinuskin myöntää, että viiva ja ympyrä ovat juuri sitä mitä ovat ja siten tosia, joten jatketaan asiassa eteenpäin.

9.35 (soliloq.1,2,7)

A: Deum et animam scire cupio.

R: Nihil plus?

A: Nihil omnino.

R: ERGO INCIPE QUAERERE! ---= Ala siis kysellä!

Selitys: Augustinuksen tavoite on lyhyt ja ytimekäs eli sielun ja Jumalan tietäminen, joten on paras ryhtyä töihin.

6.10 Käsky/Pyyntö/Toivomus

Imperatiivimuoto on yleisin yhteinen nimittäjä tämän ryhmän sanonnoille. *Quaeso-*, *oro-* tai *obsecro* -ilmauksia on myös jonkin verran lieventämässä käskyä tai pyyntöä.

10.01 (soliloq. 1,2,7)

A: Haec ipsa omnia, quae oravi.

R: BREVITER EA COLLIGE! = Tee lyhyt yhteenveto!

Selitys: Järki haluaa tietää, mitä Augustinus haluaa tietää.

10.02 (soliloq. 1,4,9; 2,3,4)

R:---NUNC ILLUD RESPONDE: Si ea, quae de deo dixerunt Plato et Plotinus, vera sunt, satisne tibi est ita deum scire, ut illi sciebant?
= Vastaa nyt seuraavaan (kysymykseen).

A: Non continuo, si ea quae dixerunt, vera sunt, etiam scisse illos ea necesse est---

Selitys: Uusplatonilaiset opit eivät riitä Jumalan tuntemiseen.

10.03 (soliloq. 1,4,9; 2,6,9)

R: DIC, QUAESO, scisne saltem in geometrica disciplina, quid sit linea?
= Sano, ole hyvä...

A: Istud plane scio.

Selitys: Järki ottaa avuksi geometrian, kun keskustellaan uusplatonilaisista opeista.

10.04 (soliloq. 1,4,10)

R:---QUAMOBREM RESPONDE, utrum tibi satis sit sic deum nosse, ut pilam illam geometricam nosti, hoc est, ita de deo nihil, ut de illa, dubitare. = Siitä syystä vastaa.

A: Quaeso te, quamvis vehementer urgeas atque convincas, non audeo tamen dicere ita me velle deum scire.

Selitys: Voiko geometrian ja Jumalan tuntemusta verrata toisiinsa?

10.05 (soliloq. 1,9,16)

A: Ita conclusisti, quasi prorsus non sentiam, quantum sanitas mea promoverit aut quid pestium recesserit quantumque restiterit.

FAC ME ISTUD CONCEDERE.

= Taivuta minut myöntymään siihen.

R: Nonne vides hos corporis oculos etiam sanos luce solis istius saepe reperi et averti atque ad illa sua obscura confugere?---

Selitys: Sielun silmät pitäisi puhdistaa.

10.06 (soliloq. 1,14,24)

A: Et alio die DA, QUAESO, inquam, iam si potes, illum ordinem!---

= Anna, ole hyvä.

R: Unum est, quod tibi possum praecipere, nihil plus novi:---

Selitys: Aistimaailmaa on vältettävä.

10.07 (soliloq. 1,14,24)

A: Et alio die da, quaeso, inquam, iam si potes, illum ordinem!
DUC AGE, QUA VIS, PER QUAE VIS, QUOMODO VIS!
= No niin, ohjaa mihin haluat, mitä kautta haluat, miten haluat!

R: Unum est, quod tibi possum praecipere, nihi plus novi:---

Selitys: Katso edellinen kohta.

Huomaa: Age-huudahdus kehottaa vastapuolta toimintaan, harkintaan tai kiinnittämään huomiota asiaan (Oxford, s.v. age).

10.08 (soliloq. 1,14,26)

R:---; ut sic tibi secretissimus ille medicus utrumque demonstraret, et unde cura eius evaseris et quid curandum remaneat.

A: TACE, OBSECRO, TACE! = Vaikene, pyydän, vaikene!

Selitys: Augustinus ei ole vielä täysin päässyt pois naisten pauloista.

10.09 (soliloq. 1,15,27)

R: Gerit tibi ille medicus morem; nam nescio quis me, quo te ducam, fulgor invitat et tangit. Itaque accipe intentus!

A: DUC, ORO TE, AC RAPE, QUO VIS!

= Pyydän sinua, ohjaa ja vie mukanasini mihin haluat!

Selitys: Ensimmäisen kirjan loppu alkaa lähestyä ja järki vahvistaa Augustinusta tämän pyrkimyksessä löytää oikea tietämisen tapa.

10.10 (soliloq. 2,3,4)

A:---; pedetentim, ducor, ut me temere aliquid concessisse arbitrer, quam ut iam securus de immortalitate animae fiam. TAMEN EVOLVE ISTAM CONCLUSIONEM et, quomodo id effectum sit, ostende!
= Selvitä kuitenkin tuo johtopäätös.

R: Falsitatem dixisti sine sensu esse non posse et eam non esse posse; semper igitur est sensus---

Selitys: Järki etenee liian nopeasti, eikä Augustinus usko vielä sielun kuolemattomuuden selvinneen.

10.11 (soliloq. 2,3,4)

A: Tamen evolve istam conclusionem et, QUOMODO ID EFFECTUM SIT, OSTENDE! = Näytä mistä se johtui.

R: Falsitatem dixisti sine sensu esse non posse et eam non esse posse; semper igitur est sensus---

Selitys: Katso edellinen kohta.

10.12 (soliloq. 2,4,5; 1,8,15; 2,11,21)

R: RESPONDE, unde tibi videatur paries iste verus esse! = Vastaa.

A: Quia eius non fallor aspectu.

Selitys: Kuuluuko erhe olevaiseen vai ei?

10.13 (soliloq. 2,4,6)

R: Ergo concludimus non sentire posse nisi animam.

A: CONCLUDE INTERIM, QUANTUM PROBABILITER LICET.

= Päättele niin toistaiseksi, sen verran kuin todennäköisesti on luvallista.

10.14 (soliloq.2,5,7)

R:---Vide ergo, quid dicere velis: corporea nisi sensibus videri posse an sentire nisi animam, an esse lapidem vel quid aliud sed verum non esse, an ipsum verum aliter esse definiendum.

A: ISTHUC IPSUM, ORO TE, ULTIMUM VIDEAMUS.

= Tarkastelkaamme, pyydän sinua, juuri tuota viimeistä (seikkaa).

Selitys: Voiko ilman aisteja määritellä jotakin asiaa?

Huomaa: Isthuc = Istuc (Kühner 1966, 606).

10.15 (soliloq.2,7,13)

R: Nunc attende, dum eadem rursus recurrimus, quo fiat apertius, quod conamur ostendere.

A: ECCUM LOQUERE, QUOD VIS! = Tässä olen, puhu mitä haluat!

Selitys: Onko erhe mahdollista samanlaisuuden vai erilaisuuden kautta?

Huomaa: Eccum = ecce + *hom (W-H, s.v. eccum). *Ecce*-sanaa on yhdistetty erilaisten demonstratiivipronominimuotojen kanssa (esim. *eccos*). Eccum = ecce me. (Hofmann 1951, 33-34.)

10.16 (soliloq.2,12,22)

A: Profer, si quid habes, MODO TALE SIT, QUOD INTELLIGAM LIBENTERQUE CONCEDAM! = Olkoon se sellaisessa muodossa, että ymmärrän sen ja mielelläni myönnyn siihen.

R: Esse aliquid in aliquo non nos fugit duobus modis dici:---

Selitys: Augustinus alkaa olla jo kärsimätön järjen esittämiin hankaliin päätelmiin ja toisaalta haluaisi jo päästä loppupäätelmään.

10.17 (soliloq.2,13,24)

A: Nihil quidem me minus vigilanter interroganti tibi memini dedisse; SED COLLIGE IAM IPSAM SUMMAM, ORO TE!---
= Mutta kokoa jo yhteen itse lopputulos, pyydän sinua!

R: Faciam, quod te velle video, sed attende diligentissime!

Selitys: Järkeä väittää jälleen, että kyllä se ihmisen sielu on kuolematon.

10.18 (soliloq.2,13,24)

R: Faciam, quod te velle video, sed attende diligentissime!

A: LOQUERE IAM, HIC SUM!--- = Puhu jo, olen valppaana!

Selitys: Järkeä yrittää rauhoittaa Augustinusta, joka on jälleen liian hätäinen.

10.19 (soliloq.2,15,27)

A: Imo discutiamus, prius illa, deinde hoc, quale sit, videbimus.---

R: ITA FIAT, sed adesto totus atque cautissimus!---

= Tapahtukoon niin.

Selitys: Augustinus on toiveikas siitä, että kertaamalla aiempia päätelmiä päästään yhteisymmärrykseen. Järkikin toivoo niin, mutta varoittelee jälleen.

10.20 (soliloq.2,15,28)

R: Ergo illud alterum videamus.

A: SINE ME PAULULUM CONSIDERARE, ORO TE, NE HUC ITERUM TURPITER REDEAM. = Anna minun hetkisen harkita, pyydän sinua, etten toistamiseen häpeällisesti palaisi tähän (seikkaan).

Selitys: Augustinus haluaa olla varma siitä, ettei totuus voi hävitä.

Huomaa: *Sine* heikentyi joissakin tapauksissa pelkäksi huudahdukseksi, ilman puhuttelua kenellekään tietylle persoonalle (Hofmann 1951, 39).

10.21 (soliloq.2,20,34)

A: ---SED ILLUD SALTEM IMPETREM, antequam terminum volumini statuas, ut, quid intersit inter veram figuram, quae intelligentia continetur, et eam, quam sibi fingit cogitatio, quae graece sive phantasia sive phantasma dicitur, breviter exponas.

= Mutta saisinpa sinut suostumaan edes tuohon, että...

R: Hoc quaeris, quod videre nisi mundissimus non potest et ad cuius rei visionem parum es exercitatus.---

Selitys: Teos on jo loppuillaan, mutta Augustinus haluaa vielä selvittää mielikuvan käsitettä.

10.22 (soliloq.2,20,36)

A: Non potest satis dici, quantum hoc malum metuendum sit.---

R: BONO ANIMO ESTO!--- = Ole hyvällä mielellä!

Selitys: Järki lohduttaa synkkää Augustinusta. Kuoleman jälkeen he saavat tietää täyden totuuden.

10.23 (soliloq.2,20,36)

R: ---Deus aderit, ut iam sentimus, quaerentibus nobis, qui beatissimum quiddam post hoc corpus et veritatis plenissimum sine ullo mendaci pollicetur.

A: FIAT, UT SPERAMUS. = Tapahtukoon niin kuin toivomme.

Selitys: Työ on tehty ja teos loppuu tähän toiveeseen.

10.24 (soliloq.1,14,26)

A: ---SED QUAESO TE, SI QUID IN ME VALES, ut me tentes per aliqua compendia ducere, ut vel vicinitate nonnulla lucius illius, quam si quid profeci, tolerare iam possum, pigeat oculos referre ad alias tenebras, quas reliqui, si tamen relictas dicendae sunt, quae caecitati meae adhuc blandiri audent.

= Mutta pyydän sinua, jos sinulla on jotakin vaikutusta minuun...

R: ---; non enim huic affectioni tuae a moderata exercitatione cessandum est.

Selitys: Augustinus on järkyttynyt, kun hän tajuaa oman syntisyytensä ja pyytää järjeltä apua.

10.25 (soliloq.1,2,7)

R: ---SED PRIUS EXPLICA, quomodo, tibi si demonstratur deus possis dicere: sat est! = Mutta selitä ensin...

A: Nescio, quomodo mihi demonstrari debeat, ut dicam: sat est;---

Selitys: Augustinus haluaa tuntea Jumalan olemuksen, mutta ei tiedä

miten ja milloin tuntemus on riittävää.

10.26 (soliloq.2,1,1)

A: Satis intermissum est opus nostrum et impatiens est amor nec lacrimis
modus fit, nisi amori detur, quod amatur;
QUARE AGGREDIAMUR LIBRUM SECUNDUM.

= Siitä syystä aloittakaamme toinen kirja.

R: Aggrediamur.

10.27 (soliloq. 2,1,1)

A:---; quare aggrediamur librum secundum.

R: AGGREDIAMUR. = Aloittakaamme.

10.28 (soliloq.1,1,1)

R: ECCE, FAC TE INVENISSE ALIQUID! Cui commendabis, ut pergas
ad alia?

= Kas niin, keksi jo jotakin!

A: Memoriae scilicet.

Selitys: Augustinus on jo monen päivän ajan mietiskellyt itsekseen
tärkeitä kysymyksiä, kunnes järki kehottaa häntä menemään asiassa
eteenpäin.

10.29 (soliloq.1,15,27)

R: CONCLUDAMUS, SI PLACET, HOC PRIMUM VOLUMEN, ut
iam in secundo aliquam, quae commoda occurrerit, aggrediamur
viam; non enim huic affectione tuae a moderata exercitatione
cessandum est.

= Lopettakaamme, jos siltä tuntuu, tämä ensimmäinen kirja.

A: Non sinam omnino concludi hunc libellum, nisi mihi modicum, quo
intentus sim, de vicinia lucis aperueris.

Selitys: Järki haluaisi jo lopettaa ensimmäisen kirjan, mutta Augustinus
ei ole mielestään saanut vielä tarpeeksi tiedon valoa.

6.11 Epäilyä/Epäröintiä/Ihmettelyä

Tämän kohdan tyypillisimmät verbit ovat *dubitare* ja *mirari*. Ehkä-sana
(*fortasse*) tuo myös lauseeseen epäröivän sävyn.

11.01 (soliloq.1,15,28)

A: Quomodo autem interit aliquid verum, nisi enim video?

R: MIROR TE ISTUD QUAERERE; nonne ante oculos nostros milia
rerum videmus interire? = Ihmettelen, miksi kysyt tuollaista.

Selitys: Keskustelunaiheena on toden ja totuuden ero.

11.02 (soliloq.2,6,10)

R: Prius, quid sit falsum, etiam atque etiam ventilemus.

A: MIROR, SI QUIDQUAM ALIUD ERIT, QUAM quod non ita est, ut
videtur. = Ihmettelen, jos se olisi mitään muuta kuin...

Selitys: On ajauduttu umpikujaan ja päättely on aloitettava alusta.

11.03 (soliloq.2,10,18)

A: Recte dicis; SED MIROR, CUR ab hoc genere tibi secernenda illa poemata et ioca visa sunt caeteraque fallaciae.
= Mutta ihmettelen, miksi...

R: Quia scilicet aliud est falsum esse velle, aliud verum esse non posse.--

Selitys: Aistein tajuttavia asioita pidetään erheenä, koska niillä ei ole olemassaoloa, esim. varjo.

11.04 (soliloq.2,14,25)

A:---NAM PRIMUM ME MOVET, QUOD circuitu tanto usi sumus nescio quam ratiocinationum catenam sequentes, cum tam breviter totum, de quo agebatur, demonstrari potuerit, quam nunc demonstratum est. = Näet ensinnäkin minua vaivaa se, että...

R: Vides, quam non frustra tantos circuitus egerit nostra ratiocinatio.---

Selitys: Augustinus olisi jo valmis iloitsemaan lopputuloksesta, mutta ihmettelee miksi siihen tarvittiin niin monia kiertoteitä.

11.05 (soliloq.2,15,29)

R: Non utique; nam si falsum est, quomodo monstrum est?

A: MIRAM REM VIDEO; itane tandem, cum audio:”Angues ingentes alites iunctos iugo” non dico falsum?

= Mielestäni se on kummallinen asia.

Selitys: Onko Medeian lento totta vai erhettä?

11.06 (soliloq.2,18,32)

R: ---An aliter putandum est?

A: Assentior in parte, DE CAETERO DUBITO;---

= Muuhun nähden epäröin.

Selitys: Augustinus ei oikein ymmärrä, että ruumiilla pitää olla tietty muoto, jotta sillä olisi sielu.

Huomaa: Caetero = cetero (Oxford, s.v.caeterus).

11.07 (soliloq.2,17,27)

R:---,ea quae interrogantur, non diligenter examinata concedis.

A: VERUM FORTASSE DICIS, sed enitar contra hoc genus morbi, quantum possum; modo iam tu incipe quaerere, ne superfluis immoremur. = Puhut ehkä totta.

Selitys: Augustinus ei ole ollut tarpeeksi tarkkaavainen, minkä hän itsekin hieman epäröiden myöntää.

11.08 (soliloq.2,11,21)

R:---At si eo verae sunt, quo sunt disciplinae, negabitne quispiam veritatem ipsam esse, per quam omnes verae sunt disciplinae?

A: PROPE EST OMNINO, UT ASSENTIAR; sed illud me movet, quod etiam rationem disputandi inter easdem disciplinas numeramus.
= On kaiken kaikkiaan lähellä, että olisin (kanssasi) samaa mieltä.

Selitys: Dialektiikassa on totuus. Augustinus on melkein samaa mieltä.

11.09 (soliloq.2,4,6)

R:---Videtur tibi sensibus uti deus ad res cognoscendas?

A: NIHIL AUDEO DE HAC RE TEMERE AFFIRMARE, sed quantum coniecere datur, nullo modo deus utitur sensibus.

= En uskalla umpimähkään väittää yhtään mitään tästä asiasta.

Selitys: Aistien avulla ei voi tuntea Jumalaa, mutta Augustinus epäroi sanoa asiasta mitään varmaa.

11.10 (soliloq.2,3,4)

R: Atqui, si recte illa concessa sunt, NIHIL DE HAC RE DUBITANDUM VIDEO. = En näe tässä asiassa mitään epäroitävää.

A: Nimis cito urges me in gaudia;---

Selitys: Järki on jo päässyt lopputulokseen, että sielu on kuolematon.

6.12 Kysymyksiä

Tämän ryhmän fraasit tunnistaa helpoiten jo pelkästään kysymysmerkistä ja tietenkin kysymyssanasta (esim. *quid*), -partikkelista (*-ne*) tai kysyvästä konjunktioista (*an*). Retoriset kysymykset eivät kuulu tähän ryhmään.

12.01 (soliloq.1,1,1)

R: Ecce, fac te invenisse aliquid! CUI COMMENDABIS, UT PERGAS AD ALIA?

A: Memoriae scilicet.

= Kenen haltuun uskot tietosi, jotta voit jatkaa muihin asioihin?

Selitys: Augustinus on saanut joitakin ajatuksia, mutta jotta teoriaa voi kehittää eteen päin, on vanhat tiedot laitettava talteen.

12.02 (soliloq.1,2,7)

R: QUID ERGO AGIMUS? Nonne censes prius tibi esse sciendum, quomodo tibi deum scire satis sit, quo cum perveneris, non amplius quaeras? = Mitä siis teemme?

Selitys: Augustinus ei usko, että määrätty määrä tietoa Jumalasta riittää, sillä sitä ei voi verrata muuhun tietoon.

12.03 (soliloq.1,3,8)

R: Accipio istud, sed tamen si quis tibi diceret: Faciam te sic deum nosse, quomodo nosti Alypium,

NONNE GRATIAS AGERES ET DICERES: SATIS EST?

= Etkö kiittäisi ja sanoisi: Tämä riittää?

A: Agerem quidem gratias, sed satis non esse dicerem.

12.04 (soliloq.1,3,8)

A: Agerem quidem gratias, sed satis esse non dicerem.

R: CUR, QUAESO? = Kerropa miksi?

Selitys: Jumalaa ei voi tuntea kuten ystäviään.

12.05 (soliloq.1,3,8)

R: ET CREDIS HOC FIERI POSSE?
= Ja uskotko, että tämä voi tapahtua?
A: Non credo;---

12.06 (soliloq. 1,3,8)

R: Amicum igitur tuum vehementer familiarem audes tibi dicere esse ignotum?
A: QUIDNI AUDEAM? = Miksi en uskaltaisi?

12.07 (soliloq. 1,6,13)

R:---Cum ergo sanos habuerit oculos, QUID RESTAT?
= Mitä jää jäljelle?
A: Ut aspiciat.
Selitys: Jumalaa ei voi nähdä eli ymmärtää ilman uskoa, toivoa ja rakkautta.

12.08 (soliloq. 1,10,17)

R: Quid ciborum iucunditas? QUANTAE TIBI CURAE EST? =
Paljonko välität siitä?
A: Ea quae statui non edere, nihil me commovent.---
Selitys: Keskustelun aiheena ovat Augustinuksen erilaiset maalliset halut, kuten ruoka.

12.09 (soliloq. 1,11,18; 1,12,20)

R:---NAM QUAERO ABS TE, si tibi persuadetur aliter cum multis carissimis tuis te in studio sapientiae non posse vivere, nisi ampla res aliqua familiaris necessitates vestras sustinere possit, nonne desiderabis divitias et optabis? = Kysyn näet sinulta...?
A: Assentior.
Selitys: Augustinuksen edistymästä estävät vielä jotkin hänen heikkoutensa.

12.10 (soliloq. 1,14,26)

R:---NONNE VIDES, quam veluti securi hesterno die pronuntiaveramus nulla iam nos peste detineri nihilque amare nisi sapientiam, caetera vero non nisi propter istam quaerere aut velle?---
= Etkö huomaa..?
A: Tace, obsecro, tace!---
Selitys: Vain terveet silmät näkevät auringon, mutta Augustinus ajattelee vielä liian paljon maallisia asioita.

12.11 (soliloq. 2,3,3)

R: Quid, si agnoscatis aliud vobis videri quam est? NUMQUIDNAM FALLIMINI? = Etkö erehtyisi silloinkaan?
A: Non.
Selitys: Kuka erehtyy, jos toisen mielestä seinä onkin puu?

12.12 (soliloq. 2,3,4)

R: Illud nunc responde, UTRUM TIBI VIDEATUR POSSE FIERI, UT aliquando falsitas non sit? = Voiko mielestäsi tapahtua niin, että...?

A: Quomodo mihi hoc videri potest,---?

Selitys: Miten väärän voi erottaa todesta?

Vertaa Cic.Tusc. 1,3,6:”Fieri autem potest, ut...” (Bogan 194, 1935).

12.13 (soliloq.2,6,12)

R: Falsae autem voculae, quae dicuntur a musicis, incredibile est, quantum attestantur veritati, quod post apparebit; tamen etiam ipsae, quod sat est nunc, non absunt ab earum similitudine, quas veras vocant. SEQUERIS HAEC? = Seuraatko mukana?

A: Et libentissime; nam nihil laboro, ut intelligam.

Selitys: Erehtyminen on mahdollista toden samankaltaisuuden takia.

12.14 (soliloq.2,9,17)

A:---; et eo tamen falsa sunt, quo id, quod tendunt, esse non possunt.

R: QUID IAM DE turrium motu vel de merso remo vel de umbris corporum PLURA DICAM? = Mitä enää sanoisin enempää ...stä?

Selitys: Onko uni, varjo tai peilikuva totta vai erhettä?

12.15 (soliloq.2,10,18)

R:---Ex quo iam nascitur quiddam mirabile, quod tamen ita se habere nemo ambigit.

A: QUIDNAM ID EST? = Mikähän se on?

Selitys: Näyttelijä on oikea ihminen, mutta roolissaan hän ei ole oikeasti se, mitä esittää.

12.16 (soliloq.2,10,18; 2,3,3)

A: Quidnam id est?

R: QUID PUTAS nisi haec omnia inde esse in quibusdam vera, unde in quibusdam falsa sunt, et ad suum verum hoc solum eis prodesse, quod an aliud falsa sunt? = Mitä arvelet...?

Selitys: Katso edellinen kohta.

12.17 (soliloq.2,11,19)

R: Quid tibi ergo videtur? Disciplina disputandi verane an falsa est?

A: Quis dubitet veram? Sed vera est etiam grammatica.

R: ITANE UT ILLA? = Siis kuten tuo toinenkin?

Selitys: Onko erhe mahdollista myös tieteessä?

12.18 (soliloq.2,12,22)

R:---AN TIBI ALITER VIDETUR? = Vai oletko eri mieltä?

A: Ista quidem vetustissima sunt nobis et ab ineunte adolescentia studiosissime percepta et cognita;---

Selitys: Aurinko voi olla idässä, mutta auringon valo kuuluu myös itse aurinkoon.

12.19 (soliloq.2,12,22)

A:---; QUARE NON POSSUM DE HIS INTERROGATUS, QUIN EA SINE ULLA DELIBERATIONE CONCEDAM. = Mistä syystä en voisi ilman mitään harkintaa olla myöntymättä näihin kysymyksiin?

R:---Nonne concedis, quod in subiecto est inseparabiliter, si subiectum

ipsum non maneat, manere non posse?

12.20 (soliloq.2,13,23)

R: Illud igitur, quod quaerebamus, inventum est.

A: QUID NARRAS? = Mitä sanot?

Selitys: Jos olevainen kuolee, siihen liittyvä ominaisuus kuolee myös.

12.21 (soliloq.2,13,24)

R: Immortalis est animus humanus.

A: UNDE HOC PROBAS? = Miten tämän todistat?

Selitys: Augustinus ei oikein vielääkään usko sielun kuolemattomuuteen.

12.22 (soliloq.2,14,26)

R---SED QUID FACIMUS?--- = Mutta mitä teemme?

A: ---, nonne turpissimum est perire otium nostrum et totum ipsum
animum ex incerto arbitrio pendere deligatum?

Selitys: Totuuden olemusta on etsitty sitä kuitenkin löytämättä ja
kaikenlaiseen muuhunkin on kulunut kallista aikaa.

12.23 (soliloq.2,15,29)

R: Quis negat; sed tamen quod habeat ad verum nonnullam imitationem.

A: QUOMODO?--- = Millä tavoin?

Selitys: Augustinus ei oikein ymmärrä, miten väärään voi kuulua
toden imitointia.

12.24 (soliloq.2,18,32)

R: Quid de caeteris dicis?

A: QUID? = Mistä?

12.25 (soliloq.2,19,33)

R: Sed forte potest intereunte subiecto id, quod in subiecto est,
permanere?

A: QUANDO MIHI HOC PERSUADETUR?

= Milloin uskon tämän varmasti?

Selitys: Logiikka on sielun eksistentiaalinen ominaisuus.

12.26 (soliloq.2,20,34; 2,18,32)

R:---;AN ALITER PUTAS? = Vai oletko eri mieltä?

A: Prorsus consentio.

Selitys: Jos joku sanoo sinulle, että hymyilit muutaman päivän vanhana,
on silloin sinun kohdallasi kyse uskomisesta eikä muistamisesta.

12.27 (soliloq.2,20,34)

R:---Quod cum ille commemoravit, repente tota res memoriae quasi
lumen infunditur nihilque amplius, ut reminiscamur, laboratur.

AN HOC GENUS IGNOTUM TIBI EST AUT OBSCURUM?

= Vai onko tämän tapainen (muistutus) sinulle outo tai epäselvä?

A: Quid hoc planius?---

Selitys: Saatamme tavata henkilön, joka on meille tuttu, mutta emme
muista kuka hän on tai mistä hänet tunnemme, ennen kuin hän

muistuttaa meitä siitä.

12.28 (soliloq. 1,2,7)

A: Deum et animam scire cupio.

R: NIHIL PLUS? = Eikö mitään enempää?

Selitys: Järki ihmettelee, kun Augustinuksen tehtävä onkin niin lyhyt ja ytimekäs.

12.29 (soliloq. 1,3,8; 1,12,20; 1,12,20; 1,15,27; 2,3,3)

A: Prorsus respuo.

R: QUID? illum familiarem tuum, quem te adhuc ignorare dixisti, sensu vis nosse an intellectu? = Mitä?

Selitys: Augustinus ei luota aistien antamaan todistukseen. Järki ihmettelee moista.

12.30 (soliloq. 1,4,9)

R:---SED QUID AD NOS? Nunc illud responde: Si ea, quae de deo dixerunt Plato et Plotinus, vera sunt, satisne tibi est deum scire, ut illi sciebant? = Mutta mitä se meitä liikuttaa?

A: Non continuo,---

Selitys: Järki on ällistynyt Augustinuksen väitteestä, ettei hän tunne ystäviään, koska ei tunne itseäänkään.

12.31 (soliloq. 1,11,18)

A: QUANDO EGO ISTUD SPERARE AUDEAM?
= Miten minä uskaltaisin toivoa tuollaista?

R: Ita istud dicit, quasi ego nunc requiram, quid speres.---

Huomaa: *Quando*-sanana suomennos ”miten” on Müllerin mukaan (1954, 63) ominaista myöhäislatinalle. Myös Remark on saksannoksessaan (1965, 59) käyttänyt sanaa *wie*.

12.32 (soliloq. 1,14,24)

R:---Itaque, quando fueris talis, ut nihil te prorsus terrenorum delectet, mihi crede, eodem momento eodem puncto temporis videbis, quod cupis.

A: QUANDO ISTUD ERIT, ORO TE?

= Kysynpä sinulta, milloin tuollainen tulisi tapahtumaan?

Selitys: Aisteihin ei saisi luottaa, sillä ne johtavat harhaan aivan kuten maalliset asiat.

12.33 (soliloq. 1,15,27)

A: Hoc est totum negotium meum.

R: NIHILNE AMPLIUS? = Eikö mitään muuta?

Selitys: Järki ei vielääkään usko, että Augustinukselle riittää tieto sielusta ja Jumalasta.

12.34 (soliloq. 2,9,17)

A:---; sed iam illud genus exspecto, quale sit, quod dixisti: esse tendit et non est.

R: QUIDNI EXSPECTAS? = Miksi et odota?

12.35 (soliloq.2,15,29)

R: Dicis plane; est enim, quod falsum esse dicas.

A: QUID, QUAESO? = Anteeksi, mitä?

Selitys: Augustinus ei ymmärrä, miksi Medeian lento on välillä erhettä ja välillä ei.

12.36 (soliloq.2,16,30)

A: Non mihi placet.

R: QUID ITA? = Miten niin?

Selitys: Voiko hopeaa kutsua vääräksi lyijyksi? Järki ihmettelee, miksei se miellytä Augustinusta.

12.37 (soliloq.2,19,33)

R: Restat, ut occidat veritas.

A: UNDE FIERI POTES? = Millä tavoin se voi tapahtua?

Selitys: Voiko subjektin kuollessa jäädä eloon se, joka on subjektissa?

12.38 (soliloq.2,11,19)

R: QUID TIBI ERGO VIDETUR? Disciplina disputandi verane an falsa est? = Mitä mieltä siis olet?

A: Quis dubitet veram? Sed vera est etiam grammatica.

Selitys: Augustinuksen mielestä dialektiikka on epäilemättä totta.

12.39 (soliloq.2,18,32)

R: QUID DE CAETERIS DICIS? = Mitä sanot muista (seikoista)?

A: Quid?

Selitys: Kysymys tyhjyyden olemuksesta on jätetty taakse, mutta edelleen sielu ja Jumala ovat ratkaisemattomia asioita.

Huomaa: Caeteris = ceteris (Oxford, s.v. caeterus)

12.40 (soliloq.1,4,10)

R:---; nam cum te rogassem, quomodo velis deum nosse, ut possis dicere: satis est, respondisti te ideo nequire hoc explicare, quia nihil haberes perceptum similiter atque deum cupis percipere, nihil enim te scire deo simile. QUID ERGO NUNC? Linea vel sphaera similes sunt? = Mitä siis nyt?

A: Quis hoc dixerit?

Selitys: Augustinus ja järki väittelevät tietämisen erilaisuudesta.

Jumalaa ei voi verrata muihin, mutta onko tieto viivasta ja pallosta samanlaista?

12.41 (soliloq.2,16,30)

A: Nescio, nisi illud video vehementer contra voluntatem meam dici.

R: NUM FORTE PROPTEREA, quod argentum melius est et quasi in contumeliam eius dicitur; plumbi autem quidam velut honor est, si falsum argentum vocetur? = Ehkäpä sen vuoksi...?

Selitys: Augustinus ei pidä siitä, että hopeaa kutsutaan vääräksi lyijyksi

35. Olen osittain samaa mieltä. = Assentior in parte.
 36. Niin siltä näyttää. = Ita videtur.
 37. Olen täysin samaa mieltä. = Prorsus consentio.
 38. Kuka tätä epäilisi? = Quis hoc dubitet?
 39. Ja kuka tuon kieltää? = Et istud quis negat?
 40. Kuka kiistää? / Kiistämätöntä. = Quis negat?
 41. Tämä on todistettu jo kauan sitten. = Iam hoc olim manifestum est.
 42. Niinkin tämä on. = Tale etiam hoc est.
 43. Voi./Se on mahdollista. = Potest.
 44. Juuri siltä se näyttää. = Prorsus videtur.
 45. Sekin on mahdollista. = Potest id quidem.
 46. Aivan yhtäläisesti. = Aequè prorsus.
 47. Muistan (sen) hyvin ja erittäin mielelläni.
 = Recordor prorsus ac libentissime.
 48. Ei todellakaan mitään (sen enempää)./En todellakaan lainkaan.
 = Nihil omnino.
 49. Ei ole todellakaan mitään niin tärkeää. = Nihil omnino tam necessarium.
 50. Huomaat oikein./Oikea huomio. = Recte vides.
 51. En voi kiistää (sitä). = Negare non possum.
 52. Todellakin melkoisesti. = Vere aliquantum.
 53. Ei todellakaan mitään (muuta). = Nihil prorsus.
 54. Jos antaisit vihjeen, (niin) ehkä voisin (tietää)/pystyisin (siihen).
 = Si commemores, fortasse potero.
 55. Totta. = Verum.
 56. Aivan muuta. = Longe aliud.
 57. Siitä syystä olen jo samaa mieltä. = Quare iam assentior.
 58. Varmasti sanot. = Dicis plane.
 59. Päivänselvää. = Liquidissime.
 60. Erittäin selvää. = Planissimum.
 61. Tältä suuresti näyttää. = Valde hoc videtur.
 62. Sellaista ei voi tapahtua. = Non potest fieri.
 63. En voisi olla mistään muusta asiasta enempää samaa mieltä.
 = Nihil me sic ducit ad consentiendum.
 64. Asia on niin kuin sanot. = Ita est, ut dicis.
 65. Tämä on koko minun tehtäväni (ydin).
 = Hoc est totum negotium meum.
 66. Ja erittäin mielellään. = Et libentissime.
 67. Ei varsinkaan. = Non utique.
 68. On todella mieletöntä epäillä (asiaa) tämän takia.
 = Hinc vero dubitare dementia est.
 69. Mielestäni tämäkin on tärkeää. = Hoc quoque video necessarium.
 70. Minulla ei ole mitään muuta, mitä sanoisin.
 = Nihil aliud habeo, quod dicam.

7.2. Vahvistus/Toteamus

1. On siis kirjoitettava. = Ergo scribendum est.
2. Riittää. = Sat est.

3. Häpeämättä tunnustan tietäväni (sen).
= Non imprudenter me scire profiteor.
4. Minulla ei ole mitään sitä vastaan. = Nihil renuo.
5. Asianlaidan olevan niinkuin sanotaan.
= Ita se rem habere, ut dicitur.
6. Sillä myös se on seuraus, jonka näen. = Nam et id consequens video.
7. Ne eivät häiritse minua lainkaan. = Nihil me commovent.
8. Tähän näet pätee se (sanonta), että... = Ad hoc enim valet, quod...
9. Kaikki tyhmät ovat hulluja niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä et huomaa aina vaan niin kauan kuin sitä liikutat. = Ita omnes stultos insanos esse, ut male olere omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias.
10. Luulen, että olet tästä sitä mieltä siitä syystä, että...
= Credo propter ea tibi hoc videri, quia...
11. Juuri tämän halusin sanoa. = Hoc est, quod dicere cupiebam.
12. Näin on. = Sic est.
13. Yhden asian voin sinulle neuvoa.
= Unum est, quod tibi possum praecipere.
14. Tuskin mitään muuta voisit tehdäkään. = Prorsus nihil aliud facias.
15. En lainkaan kiellä (sitä)/ Olen samaa mieltä. = Nihil abnuo.
16. En väitä vastaan. = Non contravenio.
17. Suunnattomasti. = Plurimum.
18. Se tulee olemaan seuraus/Oikea johtopäätös. = Sequetur.
19. Näet ei ole mitään, mikä olisi oikeampi kuin tuo johtopäätös.
= Nam ista collectione nihil est verius.
20. Minulla ei ole mitään, mitä sanoisin (sitä) vastaan.
= Nihil habeo, quod contradicam.
21. Niin on = Ita est.
22. Mutta mihinpä nuo (seikat) johtavat, sitä odotan malttamattomasti.
= Sed quonam ista tendant, vehementer exspecto.
23. En voi epäillä/Epäilemättä. = Dubitare non possum.
24. Minulla ei ole mitään sanottavaa. = Non habeo, quid dicam.
25. Kuten arvelen. = Ut opinor.
26. Sittenhän, kuten arvelen, ei jää jäljelle yhtään kiistanalaista kohtaa.
= Ita enim, ut opinor, nulla controversia remanebit.
27. Haluan jo päästää iloni valloilleen. = Iam me volo in gaudia mittere.
28. (Päätelin sen) Niistä (seikoista), jotka suurella varovaisuudella, kuten arvelen, aiemmin myönsit. = Ex iis, quae cum magna cautione, ut arbitror, superius concessisti.
29. Sen, mitä kuulet. = Id, quod audis.
30. Siis tuo mitä etsimme, on löydetty.
= Illud igitur, quod quaerebamus, inventum est.
31. Tätä varsinkaan ei (voi vaatia) koskaan. = Hoc quidem nunquam.
32. Aivan oikein. = Recte sane.
33. Eikä yhtään enempää. = Et nulla magis.
34. Muutoin näet tästä tilanteesta ei ole ulospääsytietä.
= Aliter huic enim evadi non potest.
35. En tekisi mitään niin paljon mieluummin tässä vaiheessa.
= Nihil plane libentius hoc loco fecerim.
36. En vastusta lainkaan. = Nihil repugno.

37. Tähän asti on todistettu, että... = *Confectum hactenus, ut...*
38. Teen sen, mitä huomaan sinun haluavan. = *Faciam, quod te velle video.*
39. Ne tuottaisivat minulle tyydytyksen. = *Mihi faciant delectationem.*
40. Mutta kuitenkin ei ole vähäistä se, että...
= *Sed tamen non parum est, quod...*
41. Oikein sanot. = *Recte dicis.*
42. Uskon niin. = *Ita credo.*
43. Totta puhut. = *Verum dicis.*
44. Niin teenkin. = *Ita faciam.*

7.3 Vastaväite

1. En sanoisi, että se riittää. = *Satis non esse dicerem.*
2. Väärä johtopäätös. = *Non sequitur.*
3. Ei se riitä. = *Non est satis.*
4. En usko. = *Non credo.*
5. Ei millään lailla. = *Nulla modo.*
6. Ei ilman muuta. = *Non continuo.*
7. Ei siinä ole mitään ihmeteltävää. = *Non est mirandum.*
8. Luulen, ettei mikään näistä (pidä paikkaansa). = *Nihil horum puto.*
9. En usko, että se voisi mitenkään tapahtua.
= *Nulla id quidem pacto fieri posse credo.*
10. Ei. = *Non.*
11. En näe mitään syytä moittia itseäni harkitsemattomuudesta.
= *Nihil video, quo me arguam temeritatis.*
12. Ei siltä näytä. = *Non videtur.*
13. Näyttää siltä, että (se) ei (ole) millään lailla (mahdollista).
= *Nulla modo videtur.*
14. En kiellä, etteikö tämä olisi totta. = *Hoc non nego verum esse.*
15. Päinvastoin juuri se (seikka) minua vaivaa.
= *Imo id ipsum est, quod me movet.*
16. En todella koskaan sanoisi tätä. = *Nunquam equidem hoc dixerim.*
17. En todellakaan ole sitä mieltä ja odotan paljon sen johdosta.
= *Non arbitror equidem et multum inde spero.*
18. Se ei miellytä minua. = *Non mihi placet.*
19. En todellakaan epäile. = *Prorsus non dubito.*
20. En voi uskoa sitä millään lailla. = *Nulla modo id possum credere.*
21. Kuka tällaista väittäisi? = *Quis hoc dixerit?*
22. Millä tavoin sellaista uskaltaisin? = *Quo pacto istud audeam?*
23. Kuka epäilisi (sen) totuutta? = *Quis dubitet veram?*
24. Vai oletko sitä mieltä, että on jotakin vastaansanottavaa?
= *An tibi aliquid contradicendum videtur?*
25. Mikä olisi tätä selvempää? = *Quid hoc planius?*
26. Tai mitä minulle tavallisesti tapahtuukaan useammin (kuin tuollaista)?
= *Aut quid crebrius mihi accidere solet?*
27. Paitsi jos sinulla on jotakin sanottavaa noita vastaan?
= *Nisi quid habes, adversus ista quod dicas?*
28. Mutta et ota huomioon sitä seikkaa. = *Sed non attendis eam rem.*

7.4 Kritiikki/Valitus

1. Liian nopeasti patistat minut iloon. = *Nimis cito urges me in gaudia.*
2. Voi miten huono perustelu! = *O plumbeum pugionem!*
3. Mutta tämän lisätiedon avulla emme etene (asiassa) mihinkään.
= *Sed nihil hac adiectione promovimus.*
4. Minua (se) häiritsee suunnattomasti. = *Plurimum me movet.*
5. Painostat liikaa, eikä minulla ole mitään, mitä esittäisin vastalauseeksi.
= *Nimis urges, et quid resistam, non habeo.*
6. Saatoit minut suureen ahdinkoon/hankalaan tilanteeseen.
= *In magnas angustias me coniecisti.*
7. Enkä todellakaan keksi mitä vastaisin.
= *Nec invenio prorsus, quid respondeam.*
8. Näet en ole missään kokenut tällaista epäätietoisuutta.
= *Nam nusquam tantam caliginem pertuli.*
9. On naurettavaa, jos sinua hävettää. (Sinulla ei ole mitään syytä hävetä.)
= *Ridiculum est, si te pudet.*
10. Kuitenkin minua häiritsee se, ettei... = *Movet me tamen, ne...*
11. Mutta tuo minua häiritsee, että... = *Sed illud me movet, quod...*
12. Älä vaikeroi. = *Noli gemere.*
13. Pyydän, älä luule, että tuollaistakin minulta olisi kyseltävä.
= *Ne, quaeso, etiam istuc me interrogandum putes.*
14. Mitä vielä haluat? = *Quid vis amplius?*
15. Miksi kiusaat? = *Quid crucias?*

7.5 Kiitos/Tunnustus

1. Kiittäisinhan minä. = *Agerem quidem gratias.*
2. Edistyt hyvin. = *Bene moveris.*
3. Olet edistynyt paljon. = *Multum profecisti.*
4. Kaiken kaikkiaan erinomaista. = *Optime omnino.*
5. Olen kiitollinen. = *Habeo gratiam.*
6. Hyvin tehty. = *Bene facis.*
7. Muistutit hyvin/Hyvä muistutus. = *Bene commemorasti.*
8. Tämä riittää toistaiseksi. = *Bene habet interim.*
9. Selvitit juuri sen mitä halusin. = *Prorsus explicasti, quod volebam.*

7.6 Ymmärrän/En ymmärrä/Tiedän/En tiedä

1. Niinpä todellakaan en tiedä mitä tekisin.
= *Itaque prorsus nescio, quid agam.*
2. En ymmärrä, miten se voi tapahtua.
= *Quo pacto fieri possit, non video.*

3. Ymmärrän sen. = Accipio istud.
4. Tuon tiedän oikein hyvin. = Istud plane scio.
5. Tiedän. = Novi.
6. Vastaan, että minä en tiedä sen varmemmin.
= Tutius respondeo nescire me.
7. En tiedä mitään enempää. = Nihil plus novi.
8. Tiedän. = Scio.
9. En tiedä. = Nescio.
10. Nyt ymmärrän, mitä kaikkea haluat.
= Iam video totum, quod cupis.
11. En näet joudu yhtään ponnistelemaan, jotta ymmärtäisin.
= Nam nihil laboro, ut intelligam.
12. En aivan ymmärrä. = Non plane video.
13. Ymmärränhän minä sen. = Video quidem ista.
14. En tiedä ja ihmettelen suuresti. = Nescio et multum miror.
15. Tiedänhän minä tuon, mutta... = Non ignoro istud quidem, sed...
16. En tosiaankaan ymmärrä. = Non video quidem.
17. Nyt ymmärrän tuon. = Iam teneo istud.
18. En tiedä, mitä sinulle vastaisin. = Nescio, quid tibi respondeam.
19. Nyt ymmärrän, mitä sanot. = Iam intelligo, quid dicas.
20. Lisäksi en ymmärrä miten... = Deinde non video, quomodo...
21. Ymmärrät hyvin. = Bene intelligis.
22. Ymmärrän hyvin. = Video prorsus.
23. Tämä on aivan selvää. = Hoc sane planum est.
24. En ymmärrä tarpeeksi hyvin. = Non satis intelligo.
25. Nyt näet ymmärrän kaiken tuon, mitä yritit osoittaa.
= Iam enim totum illud, quod ostendere moliebaris, intelligo.
26. Ymmärrä nyt. = Nunc accipe.
27. Mistä tiedät? = Unde scis?
28. Näet arvelen, että sinä jopa tiedät tuon.
= Arbitror enim vel illud te scire.
29. Enpä huomaa mitään muuta. = Nihil quidem aliud video.
30. Mitä siis haluat tietää? = Quid ergo scire vis?

7.7 Tarkkaavaisuutta/Rauhallisesti

1. Ole siis tarkkaavainen! = Ergo attende!
2. Olen tarkkaavainen. = Istic sum.
3. Oletpa sinä hyvin tarkkaavainen. = Bene quidem vigilas.
4. Kiinnitä niihin huomiosi tarkkaavaisemmin! = Attende in ista diligentius!
5. No niin, olen pelkkänä korvana/Olen tarkkana. = En adsum.
6. Kas niin, olen käytettävissäsi eikä minulla ole mitään muuta mielessäni./Olen todella valppaana. = Ecce habes me nihil aliud agentem.
7. Todella erinomaista ja erittäin tarkkaavaista.
= Optime omnino ac vigilantissime.
8. Siitä syystä, jos siltä tuntuu, kertaamme lyhyesti.
= Quare, si placet, repetamus breviter.
9. Näytit näet kiihtyneeltä tästä syystä(että)...

= Hinc enim commotus videbare...

10. Älä hosu, olkaamme rauhallisia! = Ne propera, otiosi simus!
11. Kuuntele siinä määrin tarkkaavaisena, ettet myönny johonkin harkitsemattomasti! = Intentus tantum accipe, ne quid temere concedas!
12. Terveyttä on säästettävä. = Parcendum est valetudini.
13. Mutta lopeta jo kyynelehtiminen ja kokoa itsesi!
= Sed iam cohibe te a lacrimis et stringe animum!
14. Kuuntele siis tarkkaavaisesti! = Itaque accipe intentus!
15. Ole siis nyt valppaana, jotta vastaisit kysymyksiini varovaisesti ja luotettavasti. = Hic ergo esto nunc, ut interroganti caute firmeque respondeas.
16. Varovaisesti, pyydän. = Pedetentim, quaeso.
17. Katso siis, mitä haluat sanoa. = Vide ergo, quid dicere velis.
18. Pysy asiassa niin paljon kuin voit/Ole niin valppaana kuin voit.
= Hic esto, quantum potes.
19. Tarkkaile erittäin valppaasti! = Vigilantissime attende!
20. Pysy asiassa! = Hic esto!
21. Ole tarkkaavaisempi/Tarkkaile paremmin. = Attende potius.
22. Mutta kuitenkin meidän pitäisi kestää kärsivällisesti.
= Atqui oportet patienter feramus.
23. Nyt ole tarkkaavainen. = Nunc attende.
24. Siis kiinnitä huomiosi muutamiin seikkoihin, jotka ovat jäljellä!
= Ergo attende pauca, quae restant!
25. Mutta ole erittäin huolellisesti valppaana! = Sed attende diligentissime!
26. Pysy kokonaan ja mitä varovaisimmin asiassa!
= Adesto totus atque cautissimus!
28. Oletko harkinnut riittävästi, ettet ole harkitsemattomasti antanut myöten?
= Satisne considerasti, ne quid temere dederis?
29. Kaksi asiaa pidättelee minua melkoisesti.
= Duabus aliquantum revocor causis.
30. Minua hävettää, että olin edellä niin harkitsemattomasti yksimielinen.
= Pudet me tam temeriae consensionis meae.

7.8 Uskonnolliset

1. Tämän elämän jälkeen vain rakkaudella on merkitystä.
= Post hanc vitam sola caritas.
2. Tekisipä Jumala niin kuin sanot. = Ita deus faxit, ut dicis.
3. Usko järkähtämättä Jumalaan ja usko itsesi kokonaan Hänen haltuunsa, niin paljon kuin voit. = Constanter deo crede eique te totum committe, quantum potes.
4. Torjukoön Jumala (tuollaisen) mielettömyyden. = Avertat deus amentiam.

7.9 Palataan asiaan/Siirrytään uuteen asiaan

1. En minä nyt kysy, mitä olet päättänyt vaan...

- = Non ego nunc quaero, quid decreveris, sed...
2. En enää väittele mitään (vaimon ottamiseksi)sta.
= *Iam de (uxore) nihil disputo.*
 3. Sen näemme myöhemmin. = *Posterius ista videbimus.*
 4. Edellä mainitut seikat vaativat yhteenvettoa.
= *Trahunt praecedentia conclusionem.*
 5. Näen, ettet halua viivytellä. = *Video te nolle immorari.*
 6. Kiireesi on toteutettava. = *Properationi tuae mos gerendus est.*
 7. Mikään ei estä minua suoraan etenemästä tuohon ajatukseen.
= *Nihil mihi obstat, quominus recta pergam in istam sententiam.*
 8. Noista asioista meidän on keskusteltava eri kohdassa.
= *Alius locus nobis erit de istis rebus disserendi.*
 9. Mutta tätä kuten sanottu, tarkastelemme myöhemmin.
= *Sed de hoc, ut dictum est, alias videbimus.*
 10. Se ei liity lainkaan asiaan. = *Nihil ad rem.*
 11. Jos tuota kysymystä haluat käsitellä tarkasti, on tarpeen tehdä toinen kirja. = *Aliud ista quaestio volumen desiderat, si eam vis tractari diligenter.*
 12. Jatka vain. = *Perge modo.*
 13. Mutta mitä me viivyttellemme? = *Sed quid moramur?*
 14. On edettävä asiassa. = *Aggredienda est via.*
 15. Jatka, kuten aloitit. = *Perge, ut coepisti.*
 16. Tarkastelkaamme nyt tuota seikkaa. = *Iam illud videamus.*
 17. Älkäämme siis viivytelkö. = *Ergo ne moremur.*
 18. Jatka, ole hyvä. = *Perge, quaeso.*
 19. Tuo julki, jos sinulla on jotakin julkituotavaa. = *Profer, si quid habes.*
 20. Ala vain jo kysellä. = *Modo iam tu incipe quaerere.*
 21. Älkäämme viivytelkö tarpeettomuuksissa. = *Ne superfluis immoremur.*
 22. Tarkastelkaamme siis tuota toista (seikkaa).
= *Ergo illud alterum videamus.*
 23. Minulla ei ole mitään enempää (tästä asiasta) mitä ajattelin ja mietin/muita ajatuksia. = *Nihil habeo, quid plus cogitem atque considerem.*
 24. Jatka toiseen asiaan. = *Perge ad aliud.*
 25. Siirry seuraavaan kohtaan. = *Proficiscere ad reliqua.*
 26. Tästä näet olen (jo) hyvin vakuuttunut.
= *Nam hoc mihi bene persuasum est.*
 27. Mutta pyydän, että selvittäisit nuo (seikat), jotka ovat jäljellä.
= *Sed quaeso, illa, quae restant expeditas.*
 28. Entä tuo toinen? = *Quid illud alterum?*
 29. Entä tuo? = *Quid illud?*
 30. Ja miten tämä vaikuttaa asiaan? = *Et hoc quid ad rem?*
 31. Mitä siis? = *Quid ergo?*
 32. Vai tutkimmeko mieluummin seuraavaa (kysymystä).
= *An potius illud quaeremus?*
 33. Miksi siis viivyttellemme? = *Quid igitur immoramur?*
 34. Mitä siis vitkastelemme? = *Quid ergo cunctamur?*
 35. Ala siis kysellä! = *Ergo incipe quaerere!*

7.10 Käskey/Pyyntö/Toivomus

1. Tee lyhyt yhteenveto! = *Breviter ea collige!*
2. Vastaa nyt seuraavaan (kysymykseen). = *Nunc illud responde.*
3. Sano, ole hyvä. = *Dic, quaeso.*
4. Siitä syystä vastaa. = *Quamobrem responde.*
5. Taivuta minut myöntymään siihen. = *Fac me istud concedere.*
6. Anna, ole hyvä. = *Da, quaeso.*
7. No niin, ohjaa mihin haluat, mitä kautta haluat, miten haluat!
= *Duc age, qua vis, per quae vis, quomodo vis!*
8. Vaikene, pyydän, vaikene! = *Tace, obsecro, tace!*
9. Pyydän sinua, ohjaa ja vie mukanas i mihin haluat!
= *Duc, oro te, ac rape, quo vis!*
10. Selvitä kuitenkin tuo johtopäätös. = *Tamen evolve istam conclusionem.*
11. Näytä mistä se johtui. = *Quomodo id effectum sit, ostende.*
12. Vastaa. = *Responde.*
13. Päättele niin toistaiseksi, sen verran kuin todennäköisesti on luvallista.
= *Conclude interim, quantum probabiliter licet.*
14. Tarkastelkaamme, pyydän sinua, juuri tuota viimeistä (seikkaa).
= *Isthuc ipsum, oro te, ultimum videamus.*
15. Tässä olen, puhu mitä haluat! = *Eccum loquere, quod vis!*
16. Olkoon se sellaisessa muodossa, että ymmärrän sen ja mielelläni myönnyn siihen. = *Modo tale sit, quod intelligam libenterque concedam!*
17. Mutta kokoa jo yhteen itse lopputulos, pyydän sinua!
= *Sed collige iam ipsam summam, oro te!*
18. Puhu jo, olen valppaana! = *Loquere iam, hic sum!*
19. Tapahtukoon niin. = *Ita fiat.*
20. Anna minun hetkisen harkita, pyydän sinua, etten toistamiseen häpeällisesti palaisi tähän (seikkaan). = *Sine me paululum considerare, oro te, ne huc iterum turpiter redeam.*
21. Mutta saisinpa sinut suostumaan edes tuohon, että...
= *Sed illud saltem impetrem, ut...*
22. Ole hyvällä mielellä! = *Bono animo esto!*
23. Tapahtukoon niin kuin toivomme. = *Fiat, ut speramus.*
24. Mutta pyydän sinua, jos sinulla on jotakin vaikutusta minuun...
= *Sed quaeso te, si quid in me vales...*
25. Mutta selitä ensin... = *Sed prius explica...*
26. Siitä syystä aloittakaamme toinen kirja.
= *Quare aggrediamur librum secundum.*
27. Aloittakaamme. = *Aggrediamur.*
28. Kas niin, keksi jo jotakin! = *Ecce, fac te invenisse aliquid!*
29. Lopettakaamme, jos siltä tuntuu, tämä ensimmäinen kirja.
= *Concludamus, si placet, hoc primum volumen.*

7.11 Epäilyä/Epäröintiä/i hmettelyä

1. Ihmettelen, miksi kysyt tuollaista. = *Miror te istud quaerere.*
2. Ihmettelen, jos se olisi mitään muuta kuin...

- = *Mirror, si quidquam aliud erit, quam...*
3. Mutta ihmettelen, miksi... = *Sed mirror, cur...*
 4. Näet ensinnäkin minua vaivaa se, että... = *Nam primum me movet, quod...*
 5. Mielestäni se on kummallinen asia. = *Miram rem video.*
 6. Muuhun nähden epäröin. = *De caetero dubito.*
 7. Puhut ehkä totta. = *Verum fortasse dicis.*
 8. On kaiken kaikkiaan lähellä, että olisin (kanssasi) samaa mieltä.
= *Prope est omnino, ut assentiar.*
 9. En uskalla umpimähkään väittää yhtään mitään tästä asiasta.
= *Nihil audeo de hac re temere affirmare.*
 10. En näe tässä asiassa mitään epäröitävää.
= *Nihil de hac re dubitandum video.*

7.12. Kysymyksiä

1. Kenen haltuun uskot tietosi, jotta voit jatkaa muihin asioihin?
= *Cui commendabis, ut pergas ad alia?*
2. Mitä siis teemme? = *Quid ergo agimus?*
3. Etkö kiittäisi ja sanoisi: Tämä riittää?
= *Nonne gratias ageres et diceres: Sat est?*
4. Kerropa miksi? = *Cur, quaeso?*
5. Ja uskotko, että tämä voi tapahtua? = *Et credis hoc fieri posse?*
6. Miksi en uskaltaisi? = *Quidni audeam?*
7. Mitä jää jäljelle? = *Quid restat?*
8. Paljonko välität siitä? = *Quantae tibi curae est?*
9. Kysyn näet sinulta... = *Nam quaero abs te...*
10. Etkö huomaa? = *Nonne vides?*
11. Ettekö erehtyisi silloinkaan? = *Numquidnam fallimini?*
12. Voiko mielestäsi tapahtua niin, että...
= *Utrum tibi videatur posse fieri, ut...*
13. Seuraatko mukana? = *Sequeris haec?*
14. Mitä enää sanoisin enempää...stä? = *Quid iam de...plura dicam?*
15. Mikähän se on? = *Quidnam id est?*
16. Mitä arvelet? = *Quid putas?*
17. Siis kuten tuo toinenkin? = *Itane ut illa?*
18. Vai oletko eri mieltä? = *An tibi aliter videtur?*
19. Mistä syystä en voisi ilman mitään harkintaa olla myöntymättä näihin kysymyksiin? = *Quare non possum de his interrogatus, quin ea sine ulla deliberatione concedam?*
20. Mitä sanot? = *Quid narras?*
21. Miten tämän todistat? = *Unde hoc probas?*
22. Mutta mitä teemme? = *Sed quid facimus?*
23. Millä tavoin? = *Quomodo?*
24. Mistä? = *Quid?*
25. Milloin uskon tämän varmasti? = *Quando mihi hoc persuadetur?*
26. Vai oletko eri mieltä? = *An aliter putas?*
27. Vai onko tämän tapainen (muistutus) sinulle outo tai epäselvä?
= *An hoc genus ignotum tibi est aut obscurum?*
28. Eikö mitään enempää? = *Nihil plus?*

29. Mitä? = Quid?
30. Mutta mitä se meitä liikuttaa? = Sed quid ad nos?
31. Miten minä uskaltaisin toivoa tuollaista?
= Quando ego istud sperare audeam?
32. Kysynpä sinulta, milloin tuollainen tulisi tapahtumaan?
= Quando istud erit, oro te?
33. Eikö mitään muuta? = Nihilne amplius?
34. Miksi et odota? = Quidni exspectas?
35. Anteeksi mitä? = Quid, quaeso?
36. Miten niin? = Quid ita?
37. Millä tavoin se voi tapahtua? = Unde fieri potest?
38. Mitä mieltä siis olet? = Quid tibi ergo videtur?
39. Mitä sanot muista (seikoista)? = Quid de caeteris dicis?
40. Mitä siis nyt? = Quid ergo nunc?
41. Ehkäpä sen vuoksi? = Num forte propterea?

8. YHTEENVETO

Augustinuksen aikana (v.354-430) latinan kieli oli jo etääntynyt klassisesta mallista. Vulgaarilatina ja kristillinen latina olivat tuoneet omat erityispiirteensä kieleen. Silti perinteisen roomalaisen koulutuksen saaneet henkilöt osasivat käyttää latinaa taitavasti, kuten juuri Augustinus. Hän valitsi tyylinsä kuulijakuntansa mukaan. Varsinkin varhaisimmissa teoksissa tyyli on hyvin klassinen, mutta saarnat on tarkoitettu kansalle, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että hän olisi käyttänyt vulgaarilatinaa, vaikka halusikin kaikkien ymmärtävän häntä. Sisältö oli kristillinen, mutta kieli oli klassisen ja retorisen tradition mukaista. *Soliloquia*, joka kuuluu Augustinuksen varhaisempaan filosofiseen tuotantoon, on kieleltään selvästi klassisen cicerolainen. Sitä osoittavat monet retoriset tehokeinot, sanasto, klassiset reminisenssit ja klausuloiden käyttö. Jotkin sanat kuitenkin poikkeavat klassisesta kirjoitusasusta, samoin pari muoto-opin kohtaa (mm. *videbare, faxit*). Augustinus oli hiljattain saanut kristillisen herätyksen, joten teoksen aiheet ovat sen mukaisia (mm. Jumalan olemus, sielun kuolemattomuus), tosin monet ajatukset ovat peräisin uusplatonikoilta.

Puhekieli on luonnollisesti ilmaisultaan vapaampaa kuin kirjakieli. Tunneperoiset seikat saattavat värittää keskustelua niin, että oikeakielisyys unohtuu, eikä se suinkaan ole pääasia. Erilaiset huudahdukset, väittämät ja kysymykset lentelevät puolelta toiselle. Monilla tehokeinoilla (esim. persoonapronominien käyttö ja vahvennetut ilmaukset, kuten soliloq.1,6,12: *Prorsus ita est*) yritetään kiinnittää kuulijan huomio ja saada hänet vakuuttumaan asiasta. *Soliloquia* on dialogimuodossa oleva väittely, jota Augustinus käy järkensä kanssa. Vuoropuhelussa on puhekielelle tyypillisiä piirteitä: mm. vastakysymyksiä ja huudahduksia (soliloq.2,4,5: *O plumbeum pugionem*). Tiivistettyjä ilmauksia on jonkin verran, varsinkin *esse*-verbi jää usein pois (soliloq.1,6,12: *Nihil omnino tam necessarium*). Mikä olisikaan nasevampi kysymys jaaritteluun turhautuneelta vastapuolelta kuin *Et hoc quid ad rem?* (soliloq.2,11,20). Keskustelu on eriävistä mielipiteistä

huolimatta kohteliaista, joten esim. *quaeso* toistuu monta kertaa. Suomennoksissa se on saanut erilaisia muotoja, mm. anteeksi, pyydän ja kerropa. Augustinus hermostuu välillä liian nopeaan tempoon tai päättelyihin, joita hän ei ymmärrä. Tarkkaavainenkin pitäisi olla (soliloq.2,2,2: *Istic sum*).

Mitään erityisen spontaania puhekieltä *Soliloquia*-teoksessa ei ole, sillä se on tarkoitettu muiden luettavaksi eli kirjalliseksi työksi. Fraasit, jotka olen valikoinut tekstistä, ovat suurimmaksi osaksi väitteitä puolesta (soliloq.1,11,18: *Assentior*) tai vastaan (soliloq.2,6,12: *Non videtur*). Koska järki yrittää johdattaa Augustinusta totuuden lähteille, niin kysymyksiä ja ymmärrän-en ymmärrä -replikkejä on luonnollisesti melko paljon (soliloq.2,10,18: *Nescio et multum miror*). Teosta lukiessani olen itsekin voinut huudahtaa ääneen monta vastaavaa repliikkiä, sillä filosofisen tekstin lyhyet ja tiivit ilmaukset yhdessä keskeneräisten päätelmien kanssa ovat aiheuttaneet minullekin monia unettomia öitä.

9. LÄHDELUETTELO

9.1 Primäärilähteet

Aug. conf.
 Aug. civ.
 Aug. in psalm.
 Aug. mag.
 Aug. quant. anim.
 Aug. soliloq.
 Aug. serm.
 Cic. agr.
 Cic. Att.
 Cic. fin.
 Cic. leg.
 Cic. Quinct.
 Cic. rep.
 Cic. Tusc.
 Cic. Verr.
 CIL
 Liv.
 Petron.
 Plaut. Amph.
 Plaut. Capt.
 Plaut. Cas.
 Plaut. frg. inc.
 Plaut. Mil.
 Plaut. Poen.
 Plaut. Rud.
 Plin. epist.
 Ter. Ad.
 Ter. Eun.

9.2 Sekundäärilähteet

Bogan, M. I. 1935. The Vocabulary and Style of the Soliloquies and Dialogues of St. Augustine. The catholic University of America, Washington D.C. Patristic studies vol. XLII
 Baltimore, Maryland: J. H. Furst Company

Devoto, G. 1968. Gesichte der Sprache Roms.
 Aus dem italianischen übertragen von Ilona Opelt.
 Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.

Copleston, F. 1985. A History of Philosophy. Book one.
 Westminster, Maryland: The Newman Press.

- Fritsch, A. 1995. Lateinsprechen im Unterricht.
Bamberg: C. C. Buchners Verlag.
- Fuchs, J. W. 1972. Antiikin sanakirja. Ruotsalaisen laitoksen pohjalta suomeksi toimittanut Marja Itkonen-Kaila.
Helsinki: Otava.
- Hofmann, J.B. 1951. Lateinische Umgangssprache. 3. Auflage.
Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Kiviranta = Augustinus 1981. Tunnustukset. Suomentanut Otto Lakka. Toimittanut Simo Kiviranta.
Helsinki: Sley-kirjat, K. J. Gummerus.
- KP = Der Kleine Pauly 1964. Lexikon der Antike.
Stuttgart: Alfred Druckenmüller Verlag.
- Kühner, R. - Holzweissig, F. 1966. Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache. 1. Teil. Elementar-, Formen- und Wortlehre. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Laihiala-Kankainen, S. 1993. Formaalin ja funktionaalinen traditio kieltenopetuksessa: kieltenopetuksen oppihistoriallinen tausta antiikista valistukseen. Jyväskylän yliopisto.
- L-S = Lewis & Short. 1989. A Latin Dictionary.
Oxford University Press. Great Britain: William Clowes.
- Löfstedt, E. 1959. Late Latin. Institutet for samligande kultur forskning. Serie A, XXV.
Bergen: A. S. John Griegs Boktryckeri.
- Müller, H. 1954. Augustins Soliloquien. Bern-Bümbliz: Benteli A.G.
- Oxford = Oxford Latin Dictionary. 1968. Oxford: Clarendon Press.
- Palmer, L. R. 1968. The Latin Language. 6. edition.
London: Faber and Faber.
- P-W = Pauly-Wissowa. 1896. Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft II2.
Stuttgart: J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung.
- Remark = Augustinus. 1967. Selbstgespräche. Lateinisch und deutsch herausgeben von Peter Remark. 2. Auflage.
München: Ernst Heimeran verlag.

Rose, H. J. 1954. A Handbook of Latin literature from the earliest times to the death of St. Augustine. 3. edition.
London: Methuen & Co.

Schanz, M.- Hosius, C. 1971. Geschichte der Römischen Literatur.
4. Teil. 2. Band. München: C. H. Beck'sche
Verlagsbuchhandlung.

Stolz, F.- Debrunner, A.- Schmid, W. P. 1966.
Geschichte der Lateinischen Sprache. 4. Auflage.
Berlin: Walter de Gruyter & Co.

TLL = Thesaurus linguae latinae 1900-
Lipsiae: in aedibus B. G. Teubneri

W-H = Walde, A.- Hofmann, J. B. 1965 - 1972.
Lateinische Etymologisches Wörterbuch. Heidelberg.

Liite

SUOMI - LATINA -FRAASISANASTO

Sanastosta olen jättänyt pois seuraavat hakusanat:

demonstratiivipronominit,

persoonapronominit,

relatiivipronominit,

konjunktiot,

olla-verbi,

ja ei-sana, joka on vain kerran itsenäisenä ilmauksena.

Suluissa olevien sanojen mukaan ei lausetta ole sijoitettu hakemistoon.

Suluissa oleva numerointi viittaa kappaleeseen 6 ” Jaottelu fraasien sisällön mukaan” (esim. 1.01 tarkoittaa myönnytysryhmän ensimmäistä fraasia). Olen alleviivannut latinankielisestä tekstistä hakusanaa vastaavan ilmaisun. Kaikissa tapauksissa ei kuitenkaan ole selvää, yksittäistä vastinetta, jolloin alleviivausta ei ole.

Ahdinko

Saatoit minut suureen ahdinkoon(/hankalaan tilanteeseen).

= In magnas angustias me coniecisti. (4.06)

Aiemmin

(Päätelin sen) Niistä (seikoista), jotka suurella varovaisuudella, kuten arvelen, aiemmin myönsit.

= Ex iis, cum magna cautione, ut arbitror, superius concessisti.

(2.28)

Aina

Kaikki tyhmät ovat hulluja, niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä et huomaa aina, vaan niin kauan kuin sitä liikutat.

= Ita omnes stultos insanos esse, ut male olere omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias. (2.09)

Aivan

Aivan muuta.

= Longe aliud. (1.56)

Aivan oikein.

= Recte sane. (2.32)

Aivan yhtäläisesti.
= Aeque prorsus. (1.46)

En aivan ymmärrä.
= Non plane video. (6.12)

Tämä on aivan selvää.
= Hoc sane planum est. (6.23)

Ajatella

Minulla ei ole mitään enempää (tästä asiasta) mitä ajattelin ja mieltisin./
muita ajatuksia.
= Nihil habeo, quod plus cogitem atque considerem. (9.23)

Ajatus

Mikään ei estä minua suoraan etenemästä tuohon ajatukseen.
= Nihil obstat, quominus recta pergam in istam sententiam.
(9.07)

Alkaa, aloittaa

Ala vain jo kysellä.
= Modo iam tu incipe quaerere. (9.20)

Ala siis kysellä!
= Ergo incipe quaerere! (9.35)

Aloittakaamme.
= Aggrediamur. (10.27)

Jatka, kuten aloitit.
= Perge, ut coepisti. (9.15)

Siitä syystä aloittakaamme toinen kirja.
= Quare aggrediamur librum secundum. (10.26)

Antaa

Anna, ole hyvä.
= Da, quaeso. (10.06)

Jos antaisit vihjeen, (niin) ehkä voisin (tietää)/pystyisin (siihen).
= Si commemores, fortasse potero. (1.54)

Anna minun hetkisen harkita, pyydän sinua, etten toistamiseen häpeällisesti palaisi tähän (seikkaan).

= Sine me paululum considerare, oro te, ne huc iterum turpiter redeam.
(10.20)

Anteeksi

Anteeksi, mitä?

= Quid, quaeso? (12.35)

Arvella

Kuten arvelen.

= Ut opinor. (2.25)

Mitä arvelet?

= Quid putas? (12.16)

(Päättelin sen) Niistä (seikoista), jotka suurella varovaisuudella, kuten arvelen, aiemmin myönsit.

= Ex iis, cum magna cautione, ut arbitror, superius concessisti.
(2.28)

Näet arvelen, että sinä jopa tiedät tuon.

= Arbitror enim vel illud te scire. (6.28)

Sittenhän, kuten arvelen, ei jää jäljelle yhtään kiistanalaista kohtaa.

= Ita enim, ut opinor, nulla controversia remanebit. (2.26)

Asia, asianlaita

Ks. myös pysyä asiassa

Asia on niin kuin sanot.

= Ita est, ut dicis. (1.64)

Asianlaidan olevan niin kuin sanotaan.

= Ita se rem habere, ut dicitur. (2.05)

En näe tässä asiassa mitään epäroitävää.

= Nihil de hac re dubitandum video. (11.10)

En uskalla umpimähkään väittää yhtään mitään tästä asiasta.

= Nihil audeo de hac re temere affirmare. (11.09)

Ja miten tämä vaikuttaa asiaan?

= Et hoc quid ad rem? (9.30)

Jatka toiseen asiaan.

= Perge ad aliud. (9.24)

Juuri niin asia on.
= Prorsus ita est. (1.10)

Kaksi asiaa pidättelee minua melkoisesti.
= Duabus aliquantum revocor causis. (7.27)

Kenen haltuun uskot tietosi, jotta voit jatkaa muihin asioihin?
= Cui commendabis, ut pergas ad alia? (12.01)

Mielestäni se on kummallinen asia.
= Miram rem video. (11.05)

Myönnän, asia on niin kuin sanot.
= Fateor, ita est, ut dicis. (1.13)

Noista asioista meidän on keskusteltava eri kohdassa.
= Alius locus nobis erit de istis rebus disserendi. (9.08)

On edettävä asiassa.
= Aggredienda est via. (9.14)

Se ei liity lainkaan asiaan.
= Nihil ad rem. (9.10)

Asti

Tähän asti on todistettu, että...
= Confectum hactenus, ut... (2.37)

Edellä (aiemmin)

Edellä mainitut seikat vaativat yhteenvetoa.
= Trahunt praecedentia conclusionem. (9.04)

Minua hävettää, että olin edellä niin harkitsemattomasti yksimielinen.
= Pudet me tam temeriae consensionis meae superioris. (7.29)

Edes

Mutta saisinpa sinut suostumaan edes tuohon, että...
= Sed illud saltem impetrem, ut... (10.21)

Edetä

Mikään ei estä minua suoraan etenemästä tuohon ajatukseen.
= Nihil mihi obstat, quominus recta pergam in istam sententiam.
(9.07)

Mutta tämän lisätiedon avulla emme etene (asiassa) mihinkään.
= Sed nihil hac adiectione promovimus. (4.03)

On edettävä asiassa.
= Aggredienda est via. (9.14)

Edistyä

Edistyt hyvin.
= Bene moveris. (5.02)

Olet edistynyt paljon.
= Multum profecisti. (5.03)

Ehkä

Jos antaisit vihjeen, (niin) ehkä voisin (tietää)/pystyisin (siihen).
= Si commemores, fortasse potero. (1.54)

Puhut ehkä totta.
= Verum fortasse dicis. (11.07)

Ehkäpä sen vuoksi?
= Num forte propterea? (12.41)

Elämä

Tämän elämän jälkeen vain rakkaudella on merkitystä.
= Post hanc vitam sola caritas. (8.01)

Enemmän

Eikä yhtään enempää.
= Et nulla magis. (2.33)

Eikö mitään enempää?
= Nihil plus? (12.28)

En tiedä mitään enempää.
= Nihil plus novi. (6.07)

Minulla ei ole mitään enempää (tästä asiasta), mitä ajattelisin ja mieltäisin/muita ajatuksia.
= Nihil habeo, quod plus cogitem atque considerem. (9.23)

Mitä enää sanoisin enempää ...stä?
= Quid iam de... plura dicam? (12.14)

Ensimmäinen

Lopettakaamme, jos siltä tuntuu, tämä ensimmäinen kirja.
= *Concludamus, si placet, hoc primum volumen.* (10.29)

Ensin

Mutta selitä ensin...
= *Sed prius explica...* (10.25)

Ensinnäkin

Näet ensinnäkin minua vaivaa se, että...
= *Nam primum me movet, quod...* (11.04)

Entä

Entä tuo?
= *Quid illud?* (9.29)

Entä tuo toinen?
= *Quid illud alterum?* (9.28)

Enää

En enää väittele mitään (vaimon ottamise)sta.
= *Iam de (uxore) nihil disputo.* (9.02)

Mitä enää sanoisin enempää...stä?
= *Quid iam de... plura dicam?* (12.14)

Epäillä

En todellakaan epäile.
= *Prorsus non dubito.* (Kohta 3.20)

Kuka epäilisi (sen) totuutta?
= *Quis dubitet veram?* (3.23)

Kuka tätä epäilisi?
= *Quis hoc dubitet?* (1.38)

On todella mielettöntä epäillä (asiaa) tämän takia.
= *Hinc vero dubitare dementia est.* (1.68)

En voi epäillä./Epäilemättä.
= *Dubitare non possum.* (2.23)

Epäröidä

Muuhun nähden epäröin.

= De caetero dubito. (11.06)

En näe tässä asiassa mitään epäröitävää.

= Nihil de hac re dubitandum video. (11.10)

Epäselvä

Vai onko tämän tapainen (muistutus) sinulle outo tai epäselvä?

= An hoc genus ignotum tibi est aut obscurum? (12.27)

Epätietoisuus

Näet en ole missään kokenut tällaista epätietoisuutta.

= Nam nusquam tantam caliginem pertuli. (4.08)

Erehtyä

Ettekö erehtyisi silloinkaan?

= Numquidnam fallimini? (12.11)

Eri

Noista asioista meidän on keskusteltava eri kohdassa.

= Alius locus nobis erit de istis rebus disserendi. (9.08)

Vai oletko eri mieltä?

= An tibi aliter videtur? (12.18)

= An aliter putas? (12.26)

Erinomaista

Kaiken kaikkiaan erinomaista.

= Optime omnino. (5.04)

Todella erinomaista ja erittäin tarkkaavaista.

= Optime omnino ac vigilantissime. (7.07)

Estää

Mikään ei estä minua suoraan etenemästä tuohon ajatukseen.

= Nihil mihi obstat, quominus recta pergam in istam sententiam.
(9.07)

Etsiä

Siis tuo mitä etsimme, on löydetty.

= Illud igitur, quod quaerebamus, inventum est. (2.30)

Haista

Kaikki tyhmät ovat hulluja, niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä et huomaa aina, vaan niin kauan kuin sitä liikutat.

= Ita omnes stultos insanos esse, ut male olere omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias. (2.09)

Haluta

Haluan jo päästää iloni valloilleen.

= Iam me volo in gaudia mittere. (2.27)

Jos tuota kysymystä haluat käsitellä tarkasti, on tarpeen tehdä toinen kirja.

= Aliud ista quaestio volumen desiderat, si eam vis tractari diligenter. (9.11)

Juuri tämän halusin sanoa.

= Hoc est, quod dicere cupiebam. (2.11)

Katso siis, mitä haluat sanoa.

= Vide ergo, quid dicere velis. (7.17)

Mitä siis haluat tietää?

= Quid ergo scire vis? (6.31)

Mitä vielä haluat?

= Quid vis amplius? (4.14)

Nyt ymmärrän, mitä kaikkea haluat.

= Iam video totum, quod cupis. (6.10)

Näen, ettet halua viivytellä.

= Video te nolle immorari. (9.05)

Pyydän sinua, ohjaa ja vie mukanasasi mihin haluat!

= Duc, oro te, ac rape, quo vis! (10.09)

Selvitit juuri sen, mitä halusin.

= Prorsus explicasti, quod volebam. (5.09)

No niin, ohjaa mihin haluat, mitä kautta haluat, miten haluat!

= Duc age, qua vis, per quae vis, quomodo vis! (10.07)

Teen sen, mitä huomaa sinun haluavan.

= Faciam, quod te velle video. (2.38)

Tässä olen, puhu mitä haluat!
= *Eccum loquere, quod vis!* (10.15)

Halveksia

Todellakin halveksin.
= *Prorsus respuo.* (1.03)

-Han, -hän

Ymmärrähän minä sen.
= *Video quidem ista.* (6.13)

Kiittäisinhän minä.
= *Agerem quidem gratias.* (5.01)

Olenhan minä sitä mieltä.
= *Censeo quidem.* (1.02)

Tiedänhän minä tuon, mutta...
= *Non ignoro istud quidem, sed...* (6.15)

Mikähän se on?
= *Quidnam id est?* (12.15)

Myönnän, että tuohan siitä seuraa.
= *Istud quidem consequens esse confiteor.* (1.23)

Sittenhän, kuten arvelen, ei jää jäljelle yhtään kiistanalaista kohtaa.
= *Ita enim, ut opinor, nulla controversia remanebit.* (2.26)

Harkinta

Mistä syystä en voi ilman mitään harkintaa olla myöntymättä näihin kysymyksiin?
= *Quare non possum de his interrogatus, quin ea sine ulla deliberatione concedam?* (12.19)

Harkita

Oletko harkinnut riittävästi, ettet ole harkitsemattomasti antanut myöten?
= *Satisne considerasti, ne quid temere dederis?* (7.27)

Anna minun hetkisen harkita, pyydän sinua, etten toistamiseen häpeällisesti palaisi tähän (seikkaan).
= *Sine me paululum considerare, oro te, ne huc iterum turpiter redeam.* (10.20)

Harkitsemattomasti, umpimähkään

En uskalla umpimähkään väittää yhtään mitään tästä asiasta.
= Nihil audeo de hac re temere affirmare. (11.09)

Kuuntele siinä määrin tarkkaavaisena, ettet myönny johonkin harkitsemattomasti!
= Intentus tantum accipe, ne quid temere concedas! (7.11)

Minua hävettää, että olin niin harkitsemattomasti yksimielinen.
= Pudet me tam temeriae consensionis meae. (7.29)

Oletko harkinnut riittävästi, ettet ole harkitsemattomasti antanut myöten?
= Satisne considerasti, ne quid temere dederis? (7.27)

Harkitsemattomuus

En näe mitään syytä moittia itseäni harkitsemattomuudesta.
= Nihil video, quo me arguam temeritatis. (3.11)

Helppo

En myöntäisi mitään tätä helpommin.
= Nihil hoc facilius dederim. (1.27)

Hetki, hetkinen

Tämän myönsin jo hetki sitten.
= Iam hoc paulo ante concessi. (1.21)

Anna minun hetkisen harkita, pyydän sinua, etten toistamiseen häpeällisesti palaisi tähän (seikkaan).
= Sine me paululum considerare, oro te, ne huc iterum turpiter redeam. (10.20)

Hosua

Älä hosu, olkaamme rauhallisia.
= Ne propera, otiosi simus. (7.10)

Houkutella

Ei mikään houkuttele minua niin olemaan samaa mieltä.
= Nihil me sic ducit ad consentiendum. (1.63)

Hullu

Kaikki tyhmät ovat hulluja niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä ei huomaa aina, vaan niin kauan kuin sitä liikutat.

= Ita omnes stultos insanos esse, ut male olere omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias. (2.09)

Huolellinen

Mutta ole erittäin huolellisesti valppaana.

= Sed attende diligentissime! (7.25)

Huomata

Enpä huomaa mitään muuta.

= Nihil quidem aliud video. (6.29)

Etkö huomaa?

= Nonne vides? (12.10)

Huomaat oikein./Oikea huomio.

= Recte vides. (1.50)

Huomaan, että se on seuraus.

= Consequi video. (1.25)

Teen sen, mitä huomaan sinun haluavan.

= Faciam, quod te velle video. (2.38)

Kaikki tyhmät ovat hulluja, niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä et huomaa aina, vaan niin kauan kuin sitä liikutat.

= Ita omnes stultos insanos esse, ut male olere omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias. (2.09)

Huomio (kiinnittää, ottaa huomioon)

Kiinnitä niihin huomiosi tarkkaavaisemmin!

= Attende in ista diligentius! (7.04)

Mutta et ota huomioon sitä seikkaa.

= Sed non attendis eam rem. (3.28)

Siis kiinnitä huomiosi muutamiin seikkoihin, jotka ovat jäljellä!

= Ergo attende pauca, quae restant! (7.24)

Huono

Voi miten huono perustelu!

= O plumbeum pugionem! (4.02)

Hyvin

ks. myös riittää

Edistyt hyvin.

= Bene moveris. (5.02)

Ymmärrän hyvin.

= Video prorsus. (6.22)

Ymmärrät hyvin.

= Bene intelligis. (6.21)

Hyvin tehty.

= Bene facis. (5.06)

Muistan (sen) hyvin ja erittäin mielelläni.

= Recordor prorsus ac libentissime. (1.47)

Muistutit hyvin.

= Bene commemorasti. (5.07)

Oletpa sinä hyvin tarkkaavainen.

= Bene quidem vigilas. (7.03)

Tuon tiedän oikein hyvin.

= Istud plane scio. (6.04)

Tästä näet olen (jo) hyvin vakuuttunut.

= Nam hoc mihi bene persuasum est. (9.26)

Hyvä

Ole hyvällä mielellä!

= Bono animo esto! (10.22)

Häiritä

Kuitenkin minua häiritsee se, ettei...

= Movet me tamen, ne...(4.10)

Minua (se) häiritsee suunnattomasti.

= Plurimum me movet. (4.04)

Mutta tuo minua häiritsee, että...

= Sed illud me movet, quod...(4.11)

Ne eivät häiritse minua lainkaan.

= Nihil me commovent. (2.07)

Häpeällisesti

Anna minun hetkisen harkita, pyydän sinua, etten toistamiseen häpeällisesti palaisi tähän (seikkaan).

= Sine me paululum considerare, oro te, ne huc iterum turpiter redeam. (10.20)

Häpeämättä

Häpeämättä tunnustan tietäväni (sen).

= Non impudenter me scire profiteor. (2.03)

Hävettää

Minua hävettää, että olin niin harkitsemattomasti yksimielinen.

= Pudet me tam temeriae consensionis meae. (7.29)

On naurettavaa, jos sinua hävettää. (Sinulla ei ole mitään syytä hävetä)

= Ridiculum est, si te pudet. (4.09)

Ihmetellä

Ei siinä ole mitään ihmettelemistä.

= Non est mirandum. (3.07)

En tiedä ja ihmettelen suuresti.

= Nescio et multum miror. (6.14)

Ihmettelen, miksi kysyt tuollaista.

= Miror te istud quaerere. (11.01)

Mutta ihmettelen, miksi...

= Sed miror, cur... (11.03)

Ihmettelen, jos se olisi mitään muuta kuin...

= Miror, si quidquam aliud erit, quam... (11.02)

Ilman

Mistä syystä en voi ilman mitään harkintaa olla myöntymättä näihin kysymyksiin?

= Quare non possum de his interrogatus, quin ea sine ulla deliberatione concedam? (12.19)

Ei ilman muuta.

= Non continuo. (3.06)

Ilo

Haluan jo päästää iloni valloilleen.
= Iam me volo in gaudia mittere. (2.27)

Liian nopeasti patistat minut iloon.
= Nimis cito urges me in gaudia. (4.01)

Itse

En näe mitään syytä moittia itseäni harkitsemattomuudesta.
= Nihil video, quo me arguam temeritatis. (3.11)

Mutta kokoa jo yhteen itse lopputulos, pyydän sinua!
= Sed collige iam ipsam summam, oro te! (10.17)

Usko järkähtämättä Jumalaan ja usko itsesi kokonaan Hänen haltuunsa, niin paljon kuin voit.
= Constanter deo crede eique te totum committe, quantum potes. (8.03)

Jatkaa

Jatka toiseen asiaan.
= Perge ad aliud. (9.24)

Jatka vain.
= Perge modo. (9.12)

Jatka, kuten aloitit.
= Perge, ut coepisti. (9.15)

Jatka, ole hyvä.
= Perge, quaeso. (9.18)

Kenen haltuun uskot tietosi, jotta voit jatkaa muihin asioihin?
= Cui commendabis, ut pergas ad alia? (12.1)

Jo

Ala vain jo kysellä
= Modo iam tu incipe quaerere. (9.20)

Haluan jo päästää iloni valloilleen.
= Iam me volo in gaudia mittere. (2.27)

Jo myönnän tuon.
= Iam hoc concedo. (1.16)

Mutta kokoa jo yhteen itse lopputulos, pyydän sinua!
= Sed collige iam ipsam summam, oro te! (10.17)

Mutta lopeta jo kyynelehtiminen ja kokoa itsesi!
= Sed iam cohibe te a lacrimis et stringe animum! (7.13)

Tämä on todistettu jo kauan sitten.
= Iam hoc olim manifestum est. (1.41)

Sen tähden olen jo samaa mieltä.
= Quare iam assentior. (1.57)

Tämän myönsin jo hetki sitten.
= Iam hoc paulo ante concessi. (1.21)

Johdosta

En todellakaan ole sitä mieltä ja odotan paljon sen johdosta.
= Non arbitror equidem et multum inde spero. (3.17)

Johtaa

Mutta mihinpä nuo (seikat) johtavat, sitä odotan malttamattomasti.
= Sed quonam ista tendant, vehementer exspecto. (2.22)

Johtopäätös

Väärä johtopäätös.
= Non sequitur. (Kohta 3.2)

Myönnän, että johtopäätös on oikea.
= Cedo conclusioni. (1.18)

Näet ei ole mitään, mikä olisi oikeampi kuin tuo johtopäätös.
= Nam ista collectione nihil est verius. (2.19)

Oikea johtopäätös.
= Sequitur. (2.18)

Selvitä kuitenkin tuo johtopäätös.
= Tamen evolve istam conclusionem. (10.10)

Johtua

Näytä, mistä se johtui.
= Quomodo id effectum sit, ostende. (10.11)

Jokin

Paitsi jos sinulla on jotakin sanottavaa noita vastaan?
= Nisi quid habes, adversus ista quod dicas? (3.27)

Kas niin, keksi (jo) jotakin!
= Ecce, fac te invenisse aliquid! (10.28)

Kuuntele siinä määrin tarkkaavaisena, ettet myönny johonkin harkitsemattomasti!
= Intentus tantum accipe, ne quid temere concedas! (7.11)

Mutta pyydän sinua, jos sinulla on jotakin vaikutusta minuun...
= Sed quaeso te, si quid in me vales... (10.24)

Vai oletko sitä mieltä, että on jotakin vastaansanottavaa?
= An tibi aliquid contradicendum videtur? (3.24)

Tuo julki, jos sinulla on jotakin julkituotavaa.
= Profer, si quid habes. (9.19)

Jopa

Näet arvelen, että sinä jopa tiedät tuon.
= Arbitror enim vel illud te scire. (6.28)

Se on vaikeaa, jopa mahdotonta.
= Difficile est, imo non potest. (1.01)

Joutua

ks. ponnistella

Julkituoda

Tuo julki, jos sinulla on jotain julkituotavaa./Kakaise ulos, jos sinulla on jotain sanottavaa.
= Profer, si quid habes. (9.19)

Jumala

Tekisipä Jumala niin kuin sanot.
= Ita deus faxit, ut dicis. (8.02)

Torjukoön Jumala (tuollaisen) mielettömyyden.
= Avertat deus amentiam. (8.04)

Uško järkähtämättä Jumalaan ja usko itsesi kokonaan Hänen haltuunsa, niin paljon kuin voit.
= Constanter deo crede eique te totum committe, quantum potes. (8.03)

Juuri

Juuri niin asia on.

= Prorsus ita est. (1.10)

Juuri siltä se näyttää.

= Prorsus videtur. (1.44)

Juuri tämän halusin sanoa.

= Hoc est, quod dicere cupiebam. (2.11)

Päinvastoin juuri se (seikka) minua vaivaa.

= Imo id ipsum est, quod me movet. (3.15)

Selvitit juuri sen, mitä halusin.

= Prorsus explicasti, quod volebam. (5.09)

Tarkastelkaamme, pyydän sinua, juuri tuota viimeistä (seikkaa).

= Isthuc ipsum, oro te, ultimum videamus. (10.14)

Jäljellä (olla, jäädä jäljelle)

Mutta pyydän, että selvittäisit nuo (seikat), jotka ovat jäljellä.

= Sed quaeso, illa quae restant expedias. (9.27)

Siis kiinnitä huomiosi muutamiiin seikkoihin, jotka ovat jäljellä!

= Ergo attende pauca, quae restant! (7.24)

Mitä jää jäljelle?

= Quid restat? (12.07)

Sittenhän, kuten arvelen, ei jää jäljelle yhtään kiistanalaista kohtaa.

= Ita enim, ut opinor, nulla controversia remanebit. (2.26)

Jälkeen

Tämän elämän jälkeen vain rakkaudella on merkitystä.

= Post hanc vitam sola caritas. (8.01)

Järkähtämättä

Usko järkähtämättä Jumalaan ja usko itsesi kokonaan Hänen haltuunsa, niin paljon kuin voit.

= Constanter deo crede eique te totum committe, quantum potes. (8.03)

Kaiken kaikkiaan

Kaiken kaikkiaan erinomaista.

= Optime omnino. (5.04)

Kaiken kaikkiaan samalla lailla.

= Pariter omnino. (1.06)

On kaiken kaikkiaan lähellä, että olisin (kanssasi) samaa mieltä.

= Prope est omnino, ut assentiar. (11.08)

Kaikki

Nyt ymmärrän, mitä kaikkea haluat.

= Iam video totum, quod cupis. (6.10)

Nyt näet ymmärrän kaiken tuon, mitä yritit osoittaa.

= Iam enim totum illud, quod ostendere moliebaris, intelligo.
(6.25)

Kaikki tyhmät ovat hulluja niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä et huomaa aina, vaan niin kauan kuin sitä liikutat.

= Ita omnes stultos insanos esse, ut male olere omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias. (2.09)

Kaksi

Kaksi asiaa pidättelee minua melkoisesti.

= Duabus aliquantum revocor causis. (7.28)

Kas niin

Kas niin , olen käytettävissäsi eikä minulla ole mitään muuta mielessäni./Olen todella valppaana.

= Ecce habes me nihil aliud agentem. (7.06)

Kas niin, keksi (jo) jotakin!

= Ecce fac te invenisse aliquid! (7.10)

Katsoa

Katso siis, mitä haluat sanoa.

= Vide ergo, quid dicere velis. (7.17)

Kauan

Tämä on todistettu jo kauan sitten.

= Iam hoc olim manifestum est. (1.41)

Kaikki tyhmät ovat hulluja, niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä et huomaa aina, vaan niin kauan kuin sitä liikutat.

= Ita omnes stultos insanos esse, ut male olere omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias. (2.09)

Keksiä

Enkä todellakaan keksi, mitä vastaisin.
= Nec invenio prorsus, quid respondeam. (4.07)

Kas niin, keksi (jo) jotakin!
= Ecce fac te invenisse aliquid! (7.10)

Kerrata

Siitä syystä, jos siltä tuntuu, kertaamme lyhyesti.
= Quare, si placet, repetamus breviter. (7.08)

Kerropa

Kerropa miksi?
= Cur, quaeso? (12.04)

Keskustella

Noista asioista meidän on keskusteltava eri kohdassa.
= Alius locus nobis erit de istis rebus disserendi. (9.08)

Kestää

Mutta kuitenkin meidän pitäisi kestää kärsivällisesti.
= Atqui oportet patienter feramus. (7.22)

Kieltää

En kiellä, etteikö tämä olisi totta.
= Hoc non nego verum esse. (3.15)

En lainkaan kiellä (sitä)./Olen samaa mieltä.
= Nihil abnuo. (2.15)

Ja kuka tuon kieltää?
= Et istud quis negat? (1.39)

Kiihtynyt

Näytit näet kiihtyneeltä tästä syystä, (että)...
= Hinc enim commotus videbare. (7.09)

Kiire

Kiireesi on toteutettava.

= Properationi tuae mos gerendus est. (9.06)

Kiistanalainen

Sittenhän, kuten arvelen, ei jää jäljelle yhtään kiistanalaista kohtaa.

= Ita enim, ut opinor, nulla controversia remanebit. (2.26)

Kiistää

En voi kiistää (sitä).

= Negare non possum. (1.51)

Kuka kiistää?/Kiistämätöntä.

= Quis negat? (1.40)

Kiittää, olla kiitollinen

Etkö kiittäisi ja sanoisi: Tämä riittää?

= Nonne gratias ageres et diceres: Sat est? (12.03)

Olen kiitollinen.

= Habeo gratiam. (5.05)

Kiittäisinhän minä.

= Agerem quidem gratias. (5.01)

-Kin

Mielestäni tämäkin on tärkeää.

= Hoc quoque video necessarium. (1.69)

Niin teenkin.

= Ita faciam. (2.44)

Niininkin tämä on.

= Tale etiam hoc est. (1.42)

Pyydän, älä luule, että tuollaistakin minulta olisi kyseltävä.

= Ne, quaeso, etiam istuc me interrogandum putes. (4.13)

Sekin on mahdollista.

= Potest id quidem. (1.45)

Tämänkin myönnän.

= Et hoc concedo. (1.20)

Kirja

Jos tuota kysymystä haluat käsitellä tarkasti, on tarpeen tehdä toinen kirja.
 = Aliud ista quaestio volumen desiderat, si eam vis tractari diligenter.
 (9.11)

Lopettakaamme, jos siltä tuntuu, tämä ensimmäinen kirja.
 = Concludamus, si placet, hoc primum volumen. (10.29)

Siitä syystä aloittakaamme toinen kirja.
 = Quare aggrediamur librum secundum. (10.26)

Kirjoittaa

On siis kirjoitettava.
 = Ergo scribendum est. (2.01)

Kiusata

Miksi kiusaat?
 = Quid crucias? (4.15)

-Ko, -kö

Etkö huomaa?
 = Nonne vides? (12.10)

Etkö kiittäisi ja sanoisi: Tämä riittää?
 = Nonne gratias ageres et diceres: Sat est? (12.03)

Ettekö erehtyisi sillonkaan?
 = Numquidnam fallimini? (12.13)

Voiko mielestäsi tapahtua niin, että...
 = Utrum tibi videatur posse fieri, ut... (12.12)

Vai oletko eri mieltä?
 = An tibi aliter videtur? (12.18)
 = An aliter putas? (12.26)

Vai onko tämän tapainen (muistutus) sinulle outo tai epäselvä?
 = An hoc genus ignotum tibi est aut obscurum? (12.27)

Ja uskotko, että tämä voi tapahtua?
 = Et credis hoc fieri posse? (12.05)

Paljonko välität siitä?
 = Quantae tibi curae est? (12.08)

Seuraatko mukana?
= Sequeris haec? (12.13)

Kohta

Siirry seuraavaan kohtaan.
= Proficiscere ad reliqua. (9.25)

Noista asioista meidän on keskusteltava eri kohdassa.
= Alius locus nobis erit de istis rebus disserendi. (9.08)

Sittenhän, kuten arvelen, ei jää jäljelle yhtään kiistanalaista kohtaa.
= Ita enim, ut opinor, nulla controversia remanebit. (2.26)

Kokea

Näet en ole missään kokenut tällaista epätietoisuutta.
= Nam nusquam tantam caliginem pertuli. (4.08)

Koko

Tämä on koko minun tehtäväni (ydin).
= Hoc est totum negotium meum. (1.65)

Kokonaan

Pysy kokonaan ja mitä varovaisimmin asiassa!
= Adesto totus atque cautissimus! (7.26)

Usko järkähtämättä Jumalaan ja usko itsesi kokonaan Hänen haltuunsa, niin paljon kuin voit.
= Constanter deo crede eique te totum committe, quantum potes. (8.03)

Koota itsensä

Mutta lopeta jo kyynelehtiminen ja kokoa itsesi!
= Sed iam cohibe te a lacrimis et stringe animum! (7.13)

Koota yhteen

Mutta kokoa jo yhteen itse lopputulos, pyydän sinua!
= Sed collige iam ipsam summam, oro te! (10.17)

Korva (pelkkänä korvana)

Ks. Tarkka

Koskaan

En todella koskaan sanoisi tätä.

= Nunquam equidem hoc dixerim. (3.16)

Tätä varsinkaan ei (voi vaatia) koskaan.

= Hoc quidem nunquam. (2.31)

Kuitenkin, -kaan

Kuitenkin minua häiritsee se, ettei...

= Movet me tamen, ne...(4.10)

Mutta kuitenkin ei ole vähäistä se, että...

= Sed tamen non parum est, quod... (2.40)

Mutta kuitenkin meidän pitäisi kestää kärsivällisesti.

= Atqui oportet patienter feramus. (7.22)

Selvitä kuitenkin tuo johtopäätös.

= Tamen evolve istam conclusionem. (10.10)

Kuka

Ja kuka tuon kieltää?

= Et istud quis negat? (1.39)

Kenen haltuun uskot tietosi, jotta voit jatkaa muihin asioihin?

= Cui commendabis, ut pergas ad alia? (12.01)

Kuka epäilisi (sen) totuutta?

= Quis dubitet veram? (3.23)

Kuka kiistää?/Kiistämätöntä.

= Quis negat? (1.40)

Kuka tällaista väittäisi?

= Quis hoc dixit? (3.21)

Kuka tätä epäilisi?

= Quis hoc dubitet? (1.38)

Kummallinen

Mielestäni se on kummallinen asia.

= Miram rem video. (11.05)

Kuulla

Sen, mitä kuulet.
= Id, quod audis. (2.29)

Kuunnella

Kuuntele siinä määrin tarkkaavaisena, ettet myönny johonkin harkitsemattomasti!
= Intentus tantum accipe, ne quid temere concedas! (7.11)

Kuuntele siis tarkkaavaisesti!
= Itaque accipe intentus! (7.14)

Kyllä

Kyllä.
= Etiam. (1.26)

Tarpeeksi kyllä, mutta...
= Satis quidem, sed... (1.24)

Kysellä

Ala vain jo kysellä.
= Modo iam tu incipe quaerere. (9.20)

Pyydän, älä luule, että tuollaistakin minulta olisi kyseltävä.
= Ne, quaeso, etiam istuc me interrogandum putes. (4.13)

Ala siis kysellä!
= Ergo incipe quaerere! (9.35)

Kysymys

Jos tuota kysymystä haluat käsitellä tarkasti, on tarpeen tehdä toinen kirja.
= Aliud ista quaestio volumen desiderat, si eam vis tractari diligenter.
(9.11)

Mistä syystä en voi ilman mitään harkintaa olla myöntymättä näihin kysymyksiin?
= Quare non possum de his interrogatus, quin ea sine ulla deliberatione concedam? (12.19)

Ole siis nyt valppaana, jota vastaisit kysymyksiini varovaisesti ja luotettavasti.
= Hic ergo esto nunc, ut interroganti caute firmeque respondeas. (7.15)

Kysyä

En minä nyt kysy, mitä olet päättänyt, vaan...

= Non ego nunc quaero, quid decreveris, sed... (9.01)

Ihmettelen, miksi kysyt tuollaista.

= Miror te istud quaerere. (11.01)

Kysyn näet sinulta...

= Nam quaero abs te... (12.09)

Kysynpä sinulta milloin tuollainen tulisi tapahtumaan?

= Quando istud erit, oro te? (12.32)

Kyynelehtiminen

Mutta lopeta jo kyynelehtiminen ja kokoa itsesi!

= Sed iam cohibe te a lacrimis et stringe animum! (7.13)

Kärsivällinen

Mutta kuitenkin meidän pitäisi kestää kärsivällisesti.

= Atqui oportet patienter feramus. (7.22)

Käsitellä

Jos tuota kysymystä haluat käsitellä tarkasti, on tarpeen tehdä toinen kirja.

= Aliud ista quaestio volumen desiderat, si eam vis tractari diligenter.
(9.11)

Käytettävissä

Kas niin, olen käytettävissäsi eikä minulla ole mitään muuta mielessäni./ Olen todella valppaana.

= Ecce habes me nihil aliud agentem. (7.06)

Lailla

ks. myös sama

Ei millään lailla.

= Nullo modo. (3.05)

En voi uskoa sitä millään lailla.

= Nullo modo id possum credere. (3.20)

Näyttää siltä, että (se) ei (ole) millään lailla (mahdollista).

= Nullo modo videtur. (3.13)

Lainkaan

En lainkaan kiellä (sitä)./Olen samaa mieltä.
= Nihil abnuo. (2.15)

En lainkaan.
= Non omnino. (1.04)

En todellakaan lainkaan.
= Nihil omnino. (1.48)

En vastusta lainkaan.
= Nihil resisto. (1.19)
= Nihil repugno. (2.36)

Ne eivät häiritse minua lainkaan.
= Nihil me commovent. (2.07)

Se ei liity lainkaan asiaan.
= Nihil ad rem. (9.10)

Liikaa, liian

Liian nopeasti patistat minut iloon.
= Nimis cito urges me in gaudia. (4.01)

Painostat liikaa, eikä minulla ole mitään, mitä esittäisin vastalauseeksi.
= Nimis urges, et quid resistam, non habeo. (4.05)

Liikuttaa

Mutta mitä se meitä liikuttaa?
= Sed quid ad nos? (12.30)

Kaikki tyhmät ovat hulluja, niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä et huomaa aina, vaan niin kauan kuin sitä liikutat.
= Ita omnes stultos insanos esse, ut male oleret omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias. (2.09)

Liittyä

Se ei liity lainkaan asiaan.
= Nihil ad rem. (9.10)

Lisäksi

Lisäksi en ymmärrä, miten...
= Deinde non video, quomodo... (6.20)

Pysyn täysin asiassa mukana ja olen lisäksi samaa mieltä (kanssasi).
= Sequor omnino atque concedo. (1.29)

Lisätieto

Mutta tämän lisätiedon avulla emme etene (asiassa) mihinkään.
= Sed nihil hac adiectiōne promovimus. (4.03)

Lopettaa

Lopettakaamme, jos siltä tuntuu, tämä ensimmäinen kirja.
= Concludamus, si placet, hoc primum volumen. (10.29)

Mutta lopeta jo kyynelehtiminen ja kokoa itsesi!
= Sed iam cohibe te a lacrimis et stringe animum! (7.13)

Lopputulos

Mutta kokoa jo yhteen itse lopputulos, pyydän sinua!
= Sed collige iam ipsam summam, oro te! (10.17)

Luotettavasti

Ole siis nyt valppaana, jotta vastaisit kysymyksiini varovaisesti ja luotettavasti.
= Hic ergo esto nunc, ut interroganti caute firmeque respondeas. (7.15)

Luulla

Luulen, ettei mikään näistä (pidä paikkaansa).
= Nihil horum puto. (3.08)

Luulen, että olet tästä sitä mieltä siitä syystä, että...
= Credo propter ea tibi hoc videri, quia... (2.10)

Pyydän, älä luule, että tuollaistakin minulta olisi kyseltävä.
= Ne, quaeso, etiam istuc me interrogandum putes. (4.13)

Luvallista

Päättele niin toistaiseksi, sen verran kuin todennäköisesti on luvallista.
= Conclude interim, quantum probabiliter licet. (10.13)

Lyhyesti

Siitä syystä, jos siltä tuntuu, kertaamme lyhyesti.
= Quare, si placet, repetamus breviter. (7.08)

Lyhyt

Tee lyhyt yhteenveto!
= Breviter ea collige! (10.01)

Lähellä

On kaiken kaikkiaan lähellä, että olisin (kanssasi) samaa mieltä.
= Prope est omnino, ut assentiar. (11.08)

Löytää

Siis tuo, mitä etsimme, on löydetty.
= Illud igitur, quod quaerebamus, inventum est. (Kohta 2.54)

Mahdollinen/mahdoton

Sekin on mahdollista.
= Potest id quidem. (1.45)

Se on vaikeaa, jopa mahdotonta.
= Difficile est, imo non potest. (1.01)

Mainita

Edellä mainitut seikat vaativat yhteenvetoa.
= Trahunt praecedentia conclusionem. (9.04)

Malttamattomasti

Mutta mihinpä nuo (seikat) johtavat, sitä odotan malttamattomasti.
= Sed quonam ista tendant, vehementer exspecto. (2.22)

Melkoisesti

Kaksi asiaa pidättelee minua melkoisesti.
= Duabus aliquantum revocor causis. (7.28)

Todellakin melkoisesti.
= Vere aliquantum. (1.52)

Merkitys

Tämän elämän jälkeen vain rakkaudella on merkitystä.
= Post hanc vitam sola caritas. (8.01)

Mieli

Ole hyvällä mielellä!

= Bono animo esto! (10.22)

-olla mielessä

Kas niin, olen käytettävissäsi eikä minulla ole mitään muuta mielessäni./Olen todella valppaana.

= Ecce habes me nihil aliud agentem. (7.06)

-olla jtkn mieltä

Vai oletko eri mieltä?

= An aliter putas? (12.26)

= An tibi aliter videtur? (12.18)

Ja myönnyn, että olen samaa mieltä.

= Adducorque, ut assentiar. (1.08)

Ei mikään houkuttele minua niin olemaan samaa mieltä.

= Nihil me sic ducit ad consentiendum. (1.63)

En todellakaan ole sitä mieltä ja odotan paljon sen johdosta.

= Non arbitror equidem et multum inde spero. (3.17)

Olenhan minä sitä mieltä.

= Censeo quidem. (1.02)

Luulen, että olet tästä sitä mieltä, siitä syystä, että...

= Credo propter ea tibi hoc videri, quia... (2.10)

Mielestäni se on kummallinen asia.

= Miram rem video. (11.05)

Mielestäni tämäkin on tärkeää.

= Hoc quoque video necessarium. (1.69)

Mielelläni olen samaa mieltä.

= Non invitus assentior. (1.32)

Mitä mieltä siis olet?

= Quid tibi ergo videtur? (12.38)

Olen osittain samaa mieltä.

= Assentior in parte. (1.35)

Olen samaa mieltä.

= Assentior. (Kohta 1.17)

Olen täysin samaa mieltä.

= Prorsus assentior. (1.14)

= Prorsus consentio. (1.37)

On kaiken kaikkiaan lähellä, että olisin (kanssasi) samaa mieltä.
= Prope est omnino, ut assentiar. (11.08)

Pysyn täysin asiassa mukana ja olen lisäksi samaa mieltä (kanssasi).
= Sequor omnino atque concedo. (1.29)

Siitä syystä olen jo samaa mieltä.
= Quare iam assentior. (1.57)

Voiko mielestäsi tapahtua niin, että...?
= Utrum tibi videatur posse, fieri, ut...? (12.12)

Vai oletko sitä mieltä, että on jotain vastaansanottavaa?
= An tibi aliquid contradicendum videtur? (3.24)

Mielellään (ei vastoin tahtoa)

En tekisi mitään niin paljon mieluummin tässä vaiheessa.
= Nihil plane libentius hoc loco fecerim. (2.35)

Mielelläni olen samaa mieltä.
= Non invitus assentior. (1.32)

Ja erittäin mielellään.
= Et libentissime. (1.66)

Muistan (sen) hyvin ja erittäin mielelläni.
= Recordor prorsus ac libentissime. (1.47)

Olkoon se sellaisessa muodossa, että ymmärrän sen ja mielelläni myönnyn siihen!
= Modo tale sit, quod intelligam libenterque concedam! (10.16)

Vai tutkimmeko mieluummin seuraavaa(kysymystä)?
= An potius illud quaeremus? (9.32)

Mielettömyys

Torjukoon Jumala (tuollaisen) mielettömyyden.
= Avertat deus amentiam. (8.04)

Mieletön

On todella mieletöntä epäillä (asiaa) tämän takia.
= Hinc vero dubitare dementia est. (1.68)

Miellyttää

Se ei miellytä minua.
= Non mihi placet. (3.18)

Miättää

Minulla ei ole mitään enempää (tästä asiasta), mitä ajattelisin ja mieltäisin/muita ajatuksia.
= Nihil habeo, quod plus cogitem atque considerem. (9.23)

Miksi

Ihmettelen miksi kysyt tuollaista.
= Miror te istud quaerere. (11.01)

Kerroppa miksi?
= Cur, quareso? (12.04)

Miksi en uskaltaisi?
= Quidni audeam? (12.06)

Miksi et odota?
= Quidni expectas? (12.34)

Miksi kiusaat?
= Quid crucias? (4.15)

Miksi siis viivyttellemme?
= Quid igitur immoramur? (9.33)

Mutta ihmettelen, miksi...
= Sed miror, cur... (11.03)

Mikä

Mikä olisi tätä selvempää?
= Quid hoc planius? (3.25)

Mikähän se on?
= Quidnam id est? (12.15)

Mikään

Mistä syystä en voi ilman mitään harkintaa olla myöntymättä näihin kysymyksiin?
= Quare non possum de his interrogatus, quin ea sine ulla deliberatione concedam? (12.19)

Ihmettelen, jos se olisi mitään muuta, kuin...
= *Mirror, si quidquam aliud erit, quam...* (11.02)

Tuskin mitään muuta voisit tehdäkään.
= *Prorsus nihil aliud facias.* (2.14)

Ei millään lailla.
= *Nulla modo.* (3.05)

Ei ole todellakaan mitään niin tärkeää.
= *Nihil omnino tam necessarium.* (1.49)

Ei siinä ole mitään ihmettelemistä.
= *Non est mirandum.* (3.07)

Ei todellakaan mitään (sen enempää).
= *Nihil omnino.* (1.48)

Ei todellakaan mitään (muuta).
= *Nihil prorsus.* (1.53)

Eikö mitään enempää?
= *Nihil plus?* (12.28)

Eikö mitään muuta?
= *Nihilne amplius?* (12.33)

En enää väittele mitään (vaimon ottamise)sta.
= *Iam de (uxore) nihil disputo.* (9.02)

En myöntäisi mitään tätä helpommin.
= *Nihil hoc facilius dederim.* (1.27)

En näe tässä asiassa mitään epäroitävää.
= *Nihil de hac re dubitandum video.* (11.10)

En näe mitään syytä moittia itseäni harkitsemattomuudesta.
= *Nihil video, quo me arguam temeritatis.* (3.11)

En tekisi mitään niin paljon mieluummin tässä vaiheessa.
= *Nihil plane libentius hoc loco fecerim.* (2.35)

En tiedä mitään enempää.
= *Nihil plus novi.* (6.07)

En uskalla umpimähkään väittää yhtään mitään tästä asiasta.
= *Nihil audeo de hac re temere affirmare.* (11.09)

En voi uskoa sitä millään lailla.

= Nullō modo id possum credere. (3.20)

Ei mikään houkuttele minua niin olemaan samaa mieltä.

= Nihil me sic ducit ad consentiendum. (1.63)

Enpä huomaa mitään muuta.

= Nihil quidem aliud video. (6.29)

Kas niin, olen käytettävissäsi eikä minulla ole mitään muuta mielessäni./ Olen todella valppaana.

= Ecce habes me nihil aliud agentem. (7.06)

Luulen, ettei mikään näistä (pidä paikkaansa).

= Nihil horum puto. (3.08)

Mikään ei estä minua suoraan etenemästä tuohon ajatukseen.

= Nihil mihi obstat, quominus recta pergam in istam sententiam. (9.07)

Minulla ei ole mitään enempää (tästä asiasta), mitä ajattelisin ja mieltäisin/muita ajatuksia.

= Nihil habeo, quod plus cogitem atque considerem. (9.23)

Minulla ei ole mitään, mitä sanoisin (sitä) vastaan.

= Nihil habeo, quod contradicam. (2.20)

Minulla ei ole mitään muuta, mitä sanoisin.

= Nihil aliud habeo, quod dicam. (1.70)

Minulla ei ole mitään sanottavaa.

= Non habeo, quid dicam. (2.24)

Minulla ei ole mitään sitä vastaan.

= Nihil renuo. (2.04)

Minulla ei (mielestäni) todellakaan mitään (vastaansanottavaa ole).

= Mihi vero nihil (videtur). (1.30)

Mutta tämän lisätiedon avulla emme etene (asiassa) mihinkään.

= Sed nihil hac adiectione promovimus. (4.03)

Näet ei ole mitään, mikä olisi oikeampi kuin tuo johtopäätös.

= Nam ista collectione nihil est verius. (2.19)

Näyttää siltä, että (se) ei (ole) millään lailla (mahdollista).

= Nullō modo videtur. (3.13)

Painostat liikaa, eikä minulla ole mitään, mitä esittäisin vastalauseeksi.
= *Nimis urges, et quid resistam, non habeo.* (4.05)

Milloin

Kysynpä sinulta milloin tuollainen tulisi tapahtumaan?
= *Quando istud erit, oro te?* (12.32)

Milloin uskon tämän varmasti?
= *Quando mihi hoc persuadetur?* (12.25)

Missä, mistä, mihin

Mistä syystä en voi ilman mitään harkintaa olla myöntymättä näihin kysymyksiin?
= *Quare non possum de his interrogatus, quin ea sine ulla deliberatione concedam?* (12.19)

Mistä tiedät?
= *Unde scis?* (6.27)

Mistä?
= *Quid?* (12.24)

Mutta mihinpä nuo (seikat) johtavat, sitä odotan malttamattomasti.
= *Sed quonam ista tendant, vehementer exspecto.* (2.22)

Näytä, mistä se johtui.
= *Quomodo id effectum sit, ostende.* (10.11)

Pyydän sinua, ohjaa ja vie mukanasini mihin haluat!
= *Duc, oro te, ac rape, quo vis!* (10.09)

No niin, ohjaa mihin haluat, mitä kautta haluat, miten haluat!
= *Duc age, qua vis, per quae vis, quomodo vis!* (10.07)

Missään, mistään, mihinkään

Näet en ole missään kokenut tällaista epätietoisuutta.
= *Nam nusquam tantam caliginem pertuli.* (4.08)

Miten (-kään), millä tavoin

En usko, että se voisi mitenkään tapahtua.
= *Nullus id quidem pacto fieri posse credo.* (3.09)

En ymmärrä, miten se voi tapahtua.
= *Quo pacto fieri possit, non video.* (6.02)

Ja miten tämä vaikuttaa asiaan?

= Et hoc quid ad rem? (9.30)

Lisäksi en ymmärrä, miten...

= Deinde non video, quomodo... (6.20)

Miten minä uskaltaisin toivoa tuollaista?

= Quando ego istud sperare audeam? (12.31)

Millä tavoin?

= Quomodo? (12.23)

Millä tavoin se voi tapahtua?

= Unde fieri potest? (12.37)

Millä tavoin sellaista uskaltaisin?

= Quo pacto istud audeam? (3.22)

Miten niin?

= Quid ita? (12.36)

Miten tämän todistat?

= Unde hoc probas? (12.21)

No niin, ohjaa mihin haluat, mitä kautta haluat, miten haluat!

= Duc age, qua vis, per quae vis, quomodo vis! (10.07)

Voi miten huono perustelu!

= O plumbeum pugionem! (4.02)

Mitä

Mitä?

= Quid? (12.29)

Mitä siis nyt?

= Quid ergo nunc? (12.40)

Anteeksi, mitä?

= Quid, quaesio? (12.35)

En minä nyt kysy, mitä olet päättänyt, vaan..

= Non ego nunc quaero, quid decreveris, sed... (9.01)

En tiedä mitä sinulle vastaisin.

= Nescio, quid tibi respondeam. (6.18)

Enkä todellakaan keksi, mitä vastaisin.

= Nec invenio prorsus, quid respondeam. (4.07)

Katso siis, mitä haluat sanoa.
= Vide ergo, quid dicere velis. (7.17)

Mitä siis teemme?
= Quid ergo agimus? (12.02)

Mitä aryelet?
= Quid putas? (12.16)

Mitä jää jäljelle?
= Quid restat? (12.07)

Mitä mieltä siis olet?
= Quid tibi ergo videtur? (12.38)

Mitä enää sanoisin enempää ...stä?
= Quid iam de... plura dicam? (12.14)

Mitä sanot muista (seikoista)?
= Quid de caeteris dicis? (12.39)

Mitä sanot?
= Quid narras? (12.20)

Mitä siis haluat tietää?
= Quid ergo scire vis? (6.31)

Mitä siis vitkastelemme?
= Quid ergo cunctamur? (9.34)

Mitä vielä haluat?
= Quid vis amplius? (4.14)

Mitä siis?
= Quid ergo? (9.31)

Mutta mitä me viivyttellemme?
= Sed quid moramur? (9.13)

Mutta mitä se meitä liikuttaa?
= Sed quid ad nos? (12.30)

Mutta mitä teemme?
= Sed quid facimus? (12.22)

Niinpä todellakaan en tiedä mitä tekisin.
= Itaque prorsus nescio, quid agam. (6.01)

Tai mitä minulle tavallisesti tapahtuukaan useammin (kuin tuollaista)?
= Aut quid crebrius mihi accidere solet? (3.26)

No niin ohjaa mihin haluat, mitä kautta haluat, miten haluat!
= Duc age, qua vis, per quae vis, quomodo vis! (10.07)

Moittia

En näe mitään syytä moittia itseäni harkitsemattomuudesta.
= Nihil video, quo me arguam temeritatis. (3.11)

Muistaa

Muistan (sen) hyvin ja erittäin mielelläni.
= Recordor prorsus ac libentissime. (1.47)

Muistuttaa

Muistutit hyvin.
= Bene commemorasti. (5.07)

Mukana

Pysyn täysin asiassa mukana ja olen lisäksi samaa mieltä (kanssasi).
= Sequor omnino atque concedo. (1.29)

Pyydän sinua, ohjaa ja vie mukanasasi mihin haluat!
= Duc, oro te ac rape, quo vis! (10.09)

Seuraatko mukana?
= Sequeris haec? (12.13)

Muoto

Olkoon se sellaisessa muodossa, että ymmärrän sen ja mielelläni myönnyn siihen!
= Modo tale sit, quod intelligam libenterque concedam! (10.16)

Muu

ks. myös ilman

Aivan muuta.
= Longe aliud. (1.56)

Eikö mitään muuta?
= Nihilne amplius? (12.33)

Enpä huomaa mitään muuta.
= Nihil quidem aliud video. (6.29)

Kas niin, olen käytettävissäsi eikä minulla ole mitään muuta mielessäni. /Olen todella valppaana.

= Ecce habes me nihil aliud agentem. (7.06)

Kenen haltuun uskot tietosi, jotta voit jatkaa muihin asioihin?

= Cui commendabis, ut pergas ad alia? (12.01)

Minulla ei ole mitään muuta, mitä sanoisin.

= Nihil aliud habeo, quod dicam. (1.70)

Mitä sanot muista (seikoista)?

= Quid de caeteris dicis? (12.39)

Muuhun nähden epäröin.

= De caetero dubito. (11.06)

Ihmettelen, jos se olisi mitään muuta, kuin...

= Miror, si quidquam aliud erit, quam... (11.02)

Tuskin mitään muuta voisit tehdäkään.

= Prorsus nihil aliud facias. (2.14)

Muutama

Siis kiinnitä huomiosi muutamiiin seikkoihin, jotka ovat jäljellä!

= Ergo attende pauca, quae restant! (Kohta 7.24)

Muutoin

Muutoin tästä tilanteesta ei ole ulospääsytietä.

= Aliter huic enim evadi non potest. (2.34)

Myöhemmin

Mutta tätä, kuten sanottu, tarkastelemme myöhemmin.

= Sed de hoc, ut dictum est, alias videbimus. (Kohta 9.9)

Sen näemme myöhemmin.

= Posterius ista videbimus. (9.03)

Myöntyä, antaa myöten

Ja myönnyn, että olen samaa mieltä.

= Adducorque, ut assentiar. (1.08)

Kuuntele siinä määrin tarkkaavaisena, ettet myönny johonkin harkitsemattomasti!

= Intentus tantum accipe, ne quid temere concedas! (7.11)

Mistä syystä en voi ilman mitään harkintaa olla myöntymättä näihin kysymyksiin?

= Quare non possum de his interrogatus, quin ea sine ulla deliberatione concedam? (12.19)

Myönnyn täysin.

= Prorsus cedo. (1.28)

Oletko harkinnut riittävästi, ettet ole harkitsemattomasti antanut myöten.

= Satisne considerasti, ne quid temere dederis? (7.27)

Olkoon se sellaisessa muodossa, että ymmärrän sen ja mielelläni myönnyn siihen!

= Modo tale sit, quod intelligam libenterque concedam! (10.16)

Taivuta minut myöntymään siihen.

= Fac me istud concedere. (10.05)

Myöntää

Tuon myönnän.

= Concedo istud. (1.15)

En myöntäisi mitään tätä helpommin.

= Nihil hoc facilius dederim. (1.27)

Jo myönnän tämän.

= Iam hoc concedo. (1.16)

Myönnän nuo ja ihmettelen suuresti, jos ne ovat vääriä.

= Agnosco ista et multum miror, si falsa sunt. (1.33)

Myönnän, asia on niin kuin sanot.

= Fateor, ita est, ut dicis. (1.13)

Myönnän, että (se) vaivaa minua.

= Movet me, fateor. (1.09)

Myönnän, että johtopäätös on oikea.

= Cedo conclusioni. (1.18)

Myönnän, että tuohan siitä seuraa.

= Istud quidem consequens esse confiteor. (1.23)

Myönnän, niin on.

= Fateor, ita est. (1.11)

Myönnän.
= Fateor. (1.17)

(Päätelin sen) Niistä (seikoista), jotka suurella varovaisuudella, kuten arvelen, aiemmin myönsit.
= Ex iis, cum magna cautione, ut arbitror, superius concessisti. (2.28)

Se on täysin myönnettävä.
= Plane confitendum. (1.22)

Tämänkin myönnän.
= Et hoc concedo. (1.20)

Tämän myönsin jo hetki sitten.
= Iam hoc paulo ante concessi. (1.21)

Myös

Sillä myös se on seuraus, jonka näen.
= Nam et id consequens video. (2.06)

Määrä

Kuuntele siinä määrin tarkkaavaisena, ettet myönnä johonkin harkitsemattomasti!
= Intentus tantum accipe, ne quid temere concedas! (7.11)

Naurettava

On naurettavaa, jos sinua hävettää. (Sinulla ei ole mitään syytä hävetä)
= Ridiculum est, si te pudet. (4.09)

Neuvoa

Yhden asian voin sinulle neuvoa.
= Unum est, quod tibi possum praecipere. (2.13)

Niin

Ei ole todellakaan mitään niin tärkeää.
= Nihil omnino tam necessarium. (1.49)

En tekisi mitään niin paljon mieluummin tässä vaiheessa.
= Nihil plane libentius hoc loco fecerim. (2.35)

Ei mikään houkuttele minua niin olemaan samaa mieltä.
= Nihil me sic ducit ad consentiendum. (1.63)

Juuri niin asia on.
= Prorsus ita est. (1.10)

Minua hävettää, että olin niin harkitsemattomasti yksimielinen.
= Pudet me tam temeriae consensionis meae. (7.29)

Miten niin?
= Quid ita? (12.36)

Myönnän, niin on.
= Fateor, ita est. (1.11)

Myönnän, asia on niin kuin sanot.
= Fateor, ita est, ut dicis. (1.13)

Niin teenkin.
= Ita faciam. (2.44)

Niinkin tämä on.
= Tale etiam hoc est. (1.42)

Niinpä todellakaan en tiedä mitä tekisin.
= Itaque prorsus nescio, quid agam. (6.01)

Niin on.
= Ita est. (2.21)

Todellakin min on.
= Omnino ita est. (1.09)

Päättele niin toistaiseksi, sen verran kuin todennäköisesti on luvallista.
= Conclude interim, quantum probabiliter licet. (10.13)

Niin siltä näyttää.
= Ita videtur. (1.36)

Tapahtukoon niin.
= Ita fiat. (10.19)

Uskon niin.
= Ita credo. (2.42)

Kaikki tyhmät ovat hulluja niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä et huomaa aina, vaan silloin, kun sitä liikutat.
= Ita omnes stultos insanos esse, ut male olere omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias. (2.09)

No niin

No niin, olen tarkkana/ pelkkänä korvana.
= En adsum. (7.05)

No niin, ohjaa mihin haluat, mitä kautta haluat, miten haluat!
= Duc age, qua vis, per quae vis, quomodo vis! (10.07)

Nopeasti

Liian nopeasti patistat minut iloon.
= Nimis cito urges me in gaudia. (4.01)

Nyt

En minä nyt kysy mitä olet päättänyt, vaan...
= Non ego nunc quaero, quid decreveris, sed... (9.01)

Nyt näet ymmärrän kaiken tuon, mitä yritit osoittaa.
= Iam enim totum illud, quod ostendere moliebaris, intelligo.
(6.25)

Nyt ole tarkkaavainen.
= Nunc attende. (7.23)

Nyt ymmärrän tuon.
= Iam teneo istud. (6.17)

Nyt ymmärrän, mitä kaikkea haluat.
= Iam video totum, quod cupis. (6.10)

Nyt ymmärrän, mitä sanot.
= Iam intelligo, quid dicas. (6.19)

Tarkastelkaamme nyt tuota (seikkaa).
= Iam illud videamus. (9.16)

Mitä siis nyt?
= Quid ergo nunc? (12.40)

Ymmärrä nyt.
= Nunc accipe. (6.26)

Näet

En näet joudu yhtään ponnistelemaan, jotta ymmärtäisin.
= Nam nihil laboro, ut intelligam. (6.11)

Tähän näet pätee se (sanonta), että...

= Ad hoc enim valet, että... (2.08)

Näytit näet kiihtyneeltä tästä syystä, (että)...

= Hinc enim commotus videbare... (7.09)

Tästä näet olen (jo) hyvin vakuuttunut.

= Nam hoc mihi bene persuasum est. (9.26)

Näet arvelen, että sinä jopa tiedät tuon.

= Arbitror enim vel illud te scire. (6.28)

Näet ei ole mitään, mikä olisi oikeampi kuin tuo johtopäätös.

= Nam ista collectione nihil est verius. (2.19)

Näet en ole missään kokenut tällaista epätietoisuutta.

= Nam nusquam tantam caliginem pertuli. (4.08)

Näet ensinnäkin minua vaivaa se, että...

= Nam primum me movet, quod... (11.04)

Nähdä

En näe tässä asiassa mitään epäroitävää.

= Nihil de hac re dubitandum video. (11.10)

En näe mitään syytä moittia itseäni harkitsemattomuudesta.

= Nihil video, quo me arguam temeritatis. (3.11)

Näen, ettet halua viivytellä.

= Video te nolle immorari. (9.05)

Sen näemme myöhemmin.

= Posterius ista videbimus. (9.03)

Sillä myös se on seuraus, jonka näen.

= Nam et id consequens video. (2.06)

Näin

Näin on.

= Sic est. (2.12)

Näyttää jltkn

Ei siltä näytä.

= Non videtur. (3.12)

Juuri siltä se näyttää.
= Prorsus videtur. (1.44)

Näyttää siltä, että (se) ei (ole) millään lailla (mahdollista).
= Nulla modo videtur. (3.13)

Siltä näyttäisi, jos...
= Viderentur, si... (1.34)

Niin siltä näyttää.
= Ita videtur. (1.36)

Tältä suuresti näyttää.
= Valde hoc videtur. (1.61)

Näytit näet kiihtyneeltä tästä syystä,(että)...
= Hinc enim commotus videbare... (7.09)

Näyttää, osoittaa

Näytä, mistä se johtui.
= Quomodo id effectum sit, ostende. (10.11)

Odottaa

En todellakaan ole sitä mieltä ja odotan paljon sen johdosta.
= Non arbitror equidem et multum inde spero. (3.17)

Miksi et odota?
= Quidni exspectas? (12.34)

Mutta mihinpä nuo (seikat) johtavat, sitä odotan malttamattomasti.
= Sed quonam ista tendant, vehementer exspecto. (2.22)

Ohjata

Pyydän sinua, ohjaa ja vie mukanasasi mihin haluat!
= Duc, oro te, ac rape, quo vis! (10.09)

No niin, ohjaa mihin haluat, mitä kautta haluat, miten haluat!
= Duc age, qua vis, per quae vis, quomodo vis!(10.07)

Oikea

Myönnän, että johtopäätös on oikea.
= Cedo conclusioni. (1.18)

Näet ei ole mitään, mikä olisi oikeampi kuin tuo johtopäätös.
= Nam ista collectione nihil est verius. (2.19)

Oikea johtopäätös.
= Sequitur. (2.18)

Oikein

Aivan oikein.
= Recte sane. (2.32)

Huomaat oikein./Oikea huomio.
= Recte vides. (1.50)

Oikein sanot.
= Recte dicis. (2.41)

Tuon tiedän oikein hyvin.
= Istud plane scio. (6.04)

Ole hyvä

Anna, ole hyvä.
= Da, quaeso. (10.06)

Jatka, ole hyvä.
= Perge, quaeso. (9.18)

Sano, ole hyvä.
= Dic, quaeso. (10.03)

Osittain

Olen osittain samaa mieltä.
= Assentior in parte. (1.35)

Osoittaa

Nyt näet ymmärrän kaiken tuon, mitä yritit osoittaa.
= Iam enim totum illud, quod ostendere moliebaris, intelligo.
(6.25)

Outo

Vai onko tämän tapainen (muistutus) sinulle outo tai epäselvä?
= An hoc genus ignotum tibi est aut obscurum? (12.27)

-Pa, -pä

Enpä huomaa mitään muuta.
= Nihil quidem aliud video. (6.29)

Kysynpä sinulta milloin tuollainen tulisi tapahtumaan?

= Quando istud erit, oro te? (12.32)

Kerropa miksi.

= Cur, quaeso? (12.04)

Niinpä todellakaan en tiedä, mitä tekisin.

= Itaque prorsus nescio, quid agam. (6.01)

Oletpa sinä hyvin tarkkaavainen.

= Bene quidem vigilas. (7.03)

Ehkäpä sen vuoksi?

= Num forte propterea? (12.41)

Mutta mihinpä nuo seikat johtavat, sitä odotan malttamattomasti.

= Sed quonam ista tendant, vehementer exspecto. (2.22)

Mutta saisinpa sinut suostumaan edes tuohon, että...

= Sed illud saltem impetrem, ut... (10.21)

Paha

Kaikki tyhmät ovat hulluja, niin kuin kaikki saasta häisee pahalle, mitä et huomaa aina, vaan niin kauan kuin sitä liikutat.

= Ita omnes stultos insanos esse, ut male olere omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias. (2.09)

Painostaa

Painostat liikaa, eikä minulla ole mitään, mitä esittäisin vastalauseeksi.

= Nimis urges, et quid resistam, non habeo. (4.05)

Paitsi (jos)

Paitsi jos sinulla on jotakin sanottavaa noita vastaan?

= Nisi quid habes, adversus ista quod dicas? (3.27)

Palata

Anna minun hetkisen harkita, pyydän sinua, etten toistamiseen häpeällisesti palaisi tähän (seikkaan).

= Sine me paululum considerare, oro te, ne huc iterum turpiter redeam. (10.20)

Paljon

En tekisi mitään niin paljon mieluummin tässä vaiheessa.

= Nihil plane libentius hoc loco fecerim. (2.35)

En todellakaan ole sitä mieltä ja odotan paljon sen johdosta.

= Non arbitror equidem et multum inde spero. (3.17)

Olet edistynyt paljon.

= Multum profecisti. (5.03)

Pysy asiassa niin paljon kuin voit.

= Hic esto, quantum potes. (7.18)

Usko järkähtämättä Jumalaan ja usko itsesi kokonaan Hänen haltuunsa, niin paljon kuin voit.

= Constanter deo crede eique te totum committe, quantum potes. (8.03)

Paljonko välität siitä?

= Quantae tibi curae est? (12.08)

Paremmiin

ks. tarkkaavainen

Patistella

Liian nopeasti patistat minut iloon.

= Nimis cito urges me in gaudia. (4.01)

Perustelu

Voi miten huono perustelu!

= O plumbeum pugionem! (4.02)

Pidätellä

Kaksi asiaa pidättelee minua melkoisesti.

= Duabus aliquantum revocor causis. (7.28)

Pitää, täytyä

Mutta kuitenkin meidän pitäisi kestää kärsivällisesti.

= Atqui oportet patienter feramus. (7.22)

Ponnistella

En näe joudu yhtään ponnistelemaan, jotta ymmärtäisin.

= Nam nihil laboro, ut intelligam. (6.11)

Puhua

Puhu jo, olen valppaana!

= Loquere iam, hic sum! (10.18)

Puhut ehkä totta.

= Verum fortasse dicis. (11.07)

Totta puhut.

= Verum dicis. (2.43)

Tässä olen, puhu mitä haluat!

= Eccum loquere, quod vis! (10.15)

Pysyä asiassa, olla korva tarkkana

Pysy asiassa!

= Hic esto! (7.20)

Pysy asiassa niin paljon kuin voit!

= Hic esto, quantum potes.(7.18)

Pysy kokonaan ja mitä varovaisimmin asiassa!

= Adesto totus atque cautissimus! (7.26)

Pysyn täysin asiassa mukana ja olen lisäksi samaa mieltä (kanssasi).

= Sequor omnino atque concedo. (1.29)

Pyytää

Mutta kokoa jo yhteen itse lopputulos, pyydän sinua!

= Sed collige iam ipsam summam, oro te! (10.17)

Mutta pyydän sinua, jos sinulla on jotakin vaikutusta minuun...

= Sed quaeso te, si quid in me vales... (10.24)

Mutta pyydän, että selvittäisit nuo (seikat), jotka ovat jäljellä.

= Sed quaeso, illa, quae restant expedias. (9.27)

Pyydän sinulta, ohjaa ja vie mukanasi mihin haluat!

= Duc, oro te, ac rape, quo vis! (10.09)

Pyydän, älä luule, että tuollaistakin minulta olisi kyseltävä.

= Ne, quaeso, etiam istuc me interrogandum putes. (4.13)

Tarkastelkaamme, pyydän sinua, juuri tuota viimeistä (seikkaa).

= Isthuc ipsum, oro te, ultimum videamus. (10.14)

Vaikene, pyydän, vaikene!

= Tace, obsecro, tace! (10.08)

Varovaisesti, pyydän.
= Pedetentim, quaesō. (7.16)

Anna minun hetkisen harkita, pyydän sinua, etten toistamiseen häpeällisesti palaisi tähän (seikkaan).
= Sine me paululum considerare, oro te, ne huc iterum turpiter redeam. (10.20)

Päinvastoin

Päinvastoin juuri se (seikka) minua vaivaa.
= Imo id ipsum est, quod me movet. (3.15)

Päteä

Tähän näet pätee se (sanonta), että...
= Ad hoc enim valet, quod... (2.08)

Päästää irti/valloilleen

Haluan jo päästää iloni valloilleen.
= Iam me volo in gaudia mittere. (2.27)

Päätellä

Päättele niin toistaiseksi, sen verran kuin todennäköisesti on luvallista.
= Conclude interim, quantum probabiliter licet. (10.13)

Päättää

En minä nyt kysy, mitä olet päättänyt, vaan...
= Non ego nunc quaero, quid decreveris, sed... (9.01)

Rakkaus

Tämän elämän jälkeen vain rakkaudella merkitystä.
= Post hanc vitam sola caritas. (8.01)

Rauhallinen

Älä hosu, olkaamme rauhallisia.
= Ne propera, otiosi simus. (7.10)

Riittää (olla tarpeeksi/hyvin/riittävästi)

Riittää.
= Sat est. (2.02)

Ei se riitä.
= Non est satis. (3.03)

En sanoisi, että se riittää.
= Satis non esse dicerem. (3.01)

En ymmärrä tarpeeksi hyvin.
= Non satis intelligo. (6.24)

Etkö kiittäisi ja sanoisi: Tämä riittää?
= Nonne gratias ageres et diceres: Sat est? (12.03)

Tämä riittää toistaiseksi.
= Bene habet interim. (5.08)

Oletko harkinnut riittävästi, ettet ole harkitsemattomasti antanut myöten.
= Satisne considerasti, ne quid temere dederis? (7.27)

Saasta

Kaikki tyhmät ovat hulluja, niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä et huomaa aina, vaan niin kauan kuin sitä liikutat.
= Ita omnes stultos insanos esse, ut male oleret omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias. (2.09)

Saattaa

Saatoit minut suureen ahdinkoon(/hankalaan tilanteeseen).
= In magnas angustias me coniecisti. (4.06)

Sama

ks. myös olla jtk mieltä

Kaiken kaikkiaan samalla lailla.
= Pariter omnino. (1.06)

Sanoa

Asia on niin kuin sanot.
= Ita est, ut dicis. (1.64)

Asianlaidan olevan niin kuin sanotaan.
= Ita se rem habere, ut dicitur. (2.05)

En sanoisi, että se riittää.
= Satis non esse dicerem. (3.01)

En todella koskaan sanoisi tätä.
= Nunquam equidem hoc dixerim. (3.16)

Etkö kiittäisi ja sanoisi: Tämä riittää?
 = Nonne gratias ageres et diceres: Sat est? (12.03)

Juuri tämän halusin sanoa.
 = Hoc est, quod dicere cupiebam. (2.11)

Katso siis, mitä haluat sanoa.
 = Vide ergo, quid dicere velis. (7.17)

Paitsi jos sinulla on jotakin sanottavaa noita vastaan?
 = Nisi quid habes, adversus ista quod dicas? (3.27)

Minulla ei ole mitään, mitä sanoisin (sitä) vastaan.
 = Nihil habeo, quod contradicam. (2.20)

Minulla ei ole mitään muuta, mitä sanoisin.
 = Nihil aliud habeo, quod dicam. (1.70)

Minulla ei ole mitään sanottavaa.
 = Non habeo, quid dicam. (2.24)

Mitä enää sanoisin enempää...stä?
 = Quid iam de... plura dicam? (12.14)

Mitä sanot?
 = Quid narras? (12.20)

Mitä sanot muista (seikoista)?
 = Quid de caeteris dicis? (12.39)

Mutta tätä, kuten sanottu, tarkastelemme myöhemmin.
 = Sed de hoc, ut dictum est, alias videbimus. (9.09)

Myönnän, asia on niinkuin sanot.
 = Fateor, ita est, ut dicis. (1.13)

Nyt ymmärrän, mitä sanot.
 = Iam intelligo, quid dicas. (6.19)

Oikein sanot.
 = Recte dicis. (2.41)

Sano, ole hyvä.
 = Dic, quaeso. (10.03)

Tekisipä Jumala niin kuin sanot.
 = Ita deus faxit, ut dicis. (8.02)

Varmasti sanot.
= Dicis plane. (1.58)

Vai oletko sitä mieltä, että on jotakin vastaan sanottavaa?
= An tibi aliquid contradicendum videtur? (3.24)

Seikka

Mutta et ota huomioon sitä seikkaa.
= Sed non attendis eam rem. (3.28)

Kiinnitä huomiosi muutamiin seikkoihin, jotka ovat jäljellä!
= Ergo attende pauca, quae restant! (7.24)

Edellä mainitut seikat vaativat yhteenvetoa.
= Trahunt praecedentia conclusionem. (9.04)

Selittää

Mutta selitä ensin...
= Sed prius explica... (10.25)

Selvittää

Mutta pyydän, että selvittäisit nuo (seikat), jotka ovat jäljellä.
= Sed quaeso, illa, quae restant expedias. (9.27)

Selvitit juuri sen, mitä halusin.
= Prorsus explicasti, quod volebam. (5.09)

Selvitä kuitenkin tuo johtopäätös.
= Tamen evolve istam conclusionem. (10.10)

Selvä, päivänselvä

Erittäin selvää.
= Planissimum. (1.60)

Mikä olisi tätä selvempää?
= Quid hoc planius? (3.25)

Päivänselvää.
= Liquidissime. (1.59)

Se on selvä.
= Manifestum. (1.05)

Tämä on aivan selvää.
= Hoc sane planum est. (6.23)

Seuraava

Siirry seuraavaan kohtaan.
= Proficiscere ad reliqua. (9.25)

Vastaa nyt seuraavaan (kysymykseen).
= Nunc illud responde. (10.02)

Vai tutkimmeko mieluummin seuraavaa (kysymystä)?
= An potius illud quaeremus? (9.32)

Seurata (olla seurauksena/pysyä mukana asiassa)

Myönnän, että tuohan siitä seuraa.
= Istud quidem consequens esse confiteor. (1.23)

Seuraatko mukana?
= Sequeris haec? (12.13)

Seuraus

Huomaan, että se on seuraus.
= Consequi video. (1.25)

Se tulee olemaan seuraus.
= Sequetur. (2.18)

Sillä myös se on seuraus, jonka näen.
= Nam et id consequens video. (2.06)

Siirtyä

Siirry seuraavaan kohtaan.
= Proficiscere ad reliqua. (9.25)

Siis

Älkäämme siis viivytelkö.
= Ergo ne moremur. (9.17)

Katso siis, mitä haluat sanoa.
= Vide ergo, quid dicere velis. (7.17)

Miksi siis viivyttellemme?
= Quid igitur immoramur? (9.33)

Mitä siis teemme?
= Quid ergo agimus? (12.02)

Mitä mieltä siis olet?
= Quid tibi ergo videtur? (12.38)

Mitä siis haluat tietää?
= Quid ergo scire vis? (6.31)

Mitä siis vitkastelemme?
= Quid ergo cunctamur? (9.34)

Mitä siis?
= Quid ergo? (9.31)

Ole siis nyt valppaana, jotta vastaisit kysymyksiini varovaisesti ja luotettavasti.
= Hic ergo esto nunc, ut interroganti caute firmeque respondeas. (7.15)

Ole siis tarkkaavainen!
= Ergo attende! (7.01)

On siis kirjoitettava.
= Ergo scribendum est. (2.01)

Siis kiinnitä huomiosi muutamiin seikkoihin, jotka ovat jäljellä.
= Ergo attende pauca, quae restant. (7.24)

Siis kuten tuo toinenkin?
= Itane ut illa? (12.17)

Siis tuo mitä etsimme, on löydetty.
= Illud igitur, quod quaerebamus, inventum est. (2.30)

Ala siis kysellä!
= Ergo incipe quaerere! (9.35)

Mitä siis nyt?
= Quid ergo nunc? (12.40)

Kuuntele siis tarkkaavaisesti!
= Itaque accipe intentus! (7.14)

Tarkastelkaamme siis tuota toista (seikkaa)
= Ergo illud alterum videamus. (9.22)

Sitten

Sittenhän, kuten arvelen, ei jää jäljelle yhtään kiistanalaista kohtaa.
= Ita enim, ut opinor, nulla controversia remanebit. (2.26)

Tämän myönsin jo hetki sitten.
= *Iam hoc paulo ante concessi.* (1.21)

Tämä on todistettu jo kauan sitten.
= *Iam hoc olim manifestum est.* (1.41)

Suoraan

Mikään ei estä minua suoraan etenemästä tuohon ajatukseen.
= *Nihil mihi obstat, quominus recta pergam in istam sententiam.* (9.07)

Suostua, saada suostumaan

Mutta saisinpa sinut suostumaan edes tuohon, että...
= *Sed illud saltem impetrem, ut...* (10.21)

Suunnattomasti

Suunnattomasti.
= *Plurimum.* (2.17)

Minua (se) häiritsee suunnattomasti.
= *Plurimum me movet.* (4.04)

Suuri, suuresti

(Päätelin sen) Niistä (seikoista), jotka suurella varovaisuudella aiemmin myönsit.
= *Ex iis, cum magna cautione, ut arbitror, superius concessisti.* (2.28)

Saatoit minut suureen ahdinkoon(/hankalaan tilanteeseen).
= *In magnas angustias me coniecisti.* (4.06)

En tiedä ja ihmettelen suuresti.
= *Nescio et multum miror.* (6.14)

Tältä suuresti näyttää.
= *Valde hoc videtur.* (1.61)

Syy (siitä syystä)

En näe mitään syytä moittia itseäni harkitsemattomuudesta.
= *Nihil video, quo me arguam temeritatis.* (3.11)

Luulen, että olet tästä sitä mieltä siitä syystä, että...
= *Credo propter ea tibi hoc videri, quia ...*(2.10)

Mistä syystä en voi ilman mitään harkintaa olla myötymättä näihin kysymyksiin?

= Quare non possum de his interrogatus, quin ea sine ulla deliberatione concedam? (12.19)

Siitä syystä olen jo samaa mieltä.

= Quare iam assentior. (1.57)

Siitä syystä aloittakaamme toinen kirja.

= Quare aggrediamur librum secundum. (10.26)

Siitä syystä vastaa.

= Quamobrem responde. (10.04)

Siitä syystä, jos siltä tuntuu, kertaamme lyhyesti.

= Quare, si placet, repetamus breviter. (7.08)

Näytit näet kiihtyneeltä tästä syystä, (että)...

= Hinc enim commotus videbare... (7.09)

Säästää

Terveyttä on säästettävä.

= Parcendum est valetudini. (7.12)

Taivuttaa

Taivuta minut myöntymään siihen.

= Fac me istud concedere. (10.05)

Takia

On todella mieletöntä epäillä (asiaa) tämän takia.

= Hinc vero dubitare dementia est. (1.68)

Tapahtua

En usko, että se voisi mitenkään tapahtua.

= Nullo id quidem pacto fieri posse credo. (3.09)

En ymmärrä, miten se voi tapahtua.

= Quo pacto fieri possit, non video. (6.02)

Ja uskotko, että tämä voi tapahtua?

= Et credis hoc fieri posse? (12.05)

Kysynpä sinulta milloin tuollainen tulisi tapahtumaan?

= Quando istud erit, oro te? (12.32)

Millä tavoin se voi tapahtua?
= Unde feri potest? (12.37)

Sellaista ei voi tapahtua.
= Non potest feri. (1.62)

Tapahtukoon niin.
= Ita fiat. (10.19)

Tapahtukoon niin kuin toivomme.
= Fiat, ut speramus. (10.23)

Tai mitä minulle tavallisesti tapahtuukaan useammin (kuin tuollaista)?
= Aut quid crebrius mihi accidere solet? (3.26)

Voiko mielestäsi tapahtua niin, että...?
= Utrum tibi videatur posse feri, ut... ?(12.12)

Tapainen

Vai onko tämän tapainen (muistutus) sinulle outo tai epäselvä?
= An hoc genus ignotum tibi est aut obscurum? (12.27)

Tarkastella

Mutta tätä, kuten sanottu, tarkastelemme myöhemmin.
= Sed de hoc, ut dictum est, alias videbimus. (9.09)

Tarkastelkaamme nyt tuota (seikkaa).
= Iam illud videamus. (9.16)

Tarkastelkaamme siis tuota toista (seikkaa).
= Ergo illud alterum videamus. (9.22)

Tarkastelkaamme, pyydän sinua, juuri tuota viimeistä (seikkaa).
= Isthuc ipsum , oro te, ultimum videamus. (10.14)

Tarkka, tarkkaavainen

Jos tuota kysymystä haluat käsitellä tarkasti, on tarpeen tehdä toinen kirja.
= Aliud ista quaestio volumen desiderat, si eam vis tractari diligenter.
(9.11)

Kiinnitä niihin huomiosi tarkkaavaisemmin!
= Attende in ista diligentius! (7.04)

Kuuntele siinä määrin tarkkaavaisena, ettet myönny johonkin harkitsemattomasti!
= Intentus tantum accipe, ne quid temere concedas! (7.11)

Kuuntele siis tarkkaavaisesti!
= Itaque accipe intentus! (7.14)

Todella erinomaista ja erittäin tarkkaavaista.
= Optime omnino ac vigilantissime. (7.07)

Tarkkailla, olla tarkkaavainen

No niin, olen tarkkana/pelkkänä korvana.
= En adsum. (7.05)

Nyt ole tarkkaavainen.
= Nunc attende. (7.23)

Ole siis tarkkaavainen!
= Ergo attende! (7.01)

Ole tarkkaavaisempi/Tarkkaile paremmin.
= Attende potius. (7.21)

Olen tarkkaavainen.
= Istic sum. (7.02)

Oletpa sinä hyvin tarkkaavainen.
= Bene quidem vigilas. (7.03)

Tarkkaile erittäin valppaasti!
= Vigilantissime attende! (7.19)

Tarpeeksi

ks. myös riittää

Tarpeeksi kyllä, mutta...
= Satis quidem, sed... (1.24)

Tarpeen

Jos tuota kysymystä haluat käsitellä tarkasti, on tarpeen tehdä toinen kirja.
= Aliud ista quaestio volumen desiderat, si eam vis tractari diligenter.
(9.11)

Tarpeeton, ylimääräinen

Älkäämme viivytelkö tarpeettomuuksissa.
= Ne superfluis immoremur. (9.21)

Tavallisesti (olla tapana)

Tai mitä minulle tavallisesti tapahtuukaan useammin (kuin tuollaista)?
= Aut quid crebrius mihi accidere solet? (3.26)

Tehdä

ks. myös yhteenveto

En tekisi mitään niin paljon mieluummin tässä vaiheessa.
= Nihil plane libentius hoc loco fecerim. (2.35)

Hyvin tehty.
= Bene facis. (5.06)

Jos tuota kysymystä haluat käsitellä tarkasti, on tarpeen tehdä toinen kirja.
= Aliud ista quaestio volumen desiderat, si eam vis tractari diligenter.
(9.11)

Mitä siis teemme?
= Quid ergo agimus? (12.02)

Mutta mitä teemme?
= Sed quid facimus? (12.22)

Niin teenkin.
= Ita faciam. (2.44)

Niinpä todellakaan en tiedä mitä tekisin.
= Itaque prorsus nescio, quid agam. (6.01)

Tekisipä Jumala niin kuin sanot.
= Ita deus faxit, ut dicis. (8.02)

Teen sen, mitä huomaa sinun haluavan.
= Faciam, quod te velle video. (2.38)

Tuskin mitään muuta voisit tehdäkään.
= Prorsus nihil aliud facias. (2.14)

Tehtävä

Tämä on koko minun tehtäväni (ydin).
= Hoc est totum negotium meum. (1.65)

Terveys

Terveyttä on säästettävä.
= Parcendum est valetudini. (7.12)

Tieto

Kenen haltuun uskot tietosi, jotta voit jatkaa muihin asioihin?

= Cui commendabis, ut pergas ad alia? (12.01)

Tietää (ei olla tietämättä)

En tiedä.

= Nescio. (6.09)

Vastaan, että minä en tiedä sen varmemmin.

= Tutius respondeo nescire me. (6.06)

En tiedä ja ihmettelen suuresti.

= Nescio et multum miror. (6.14)

En tiedä mitään enempää.

= Nihil plus novi. (6.07)

En tiedä mitä sinulle vastaisin.

= Nescio, quid tibi respondeam. (6.18)

Häpeämättä tunnustan tietäväni (sen).

= Non impudenter me scire profiteor. (2.03)

Tiedänhän minä tuon, mutta...

= Non ignoro istud quidem, sed... (6.15)

Mistä tiedät?

= Unde scis? (6.27)

Mitä siis haluat tietää?

= Quid ergo scire vis? (6.31)

Niinpä todellakaan en tiedä, mitä tekisin.

= Itaque prorsus nescio, quid agam. (6.01)

Näet arvelen, että sinä jopa tiedät tuon.

= Arbitror enim vel illud te scire. (6.28)

Tiedän.

= Scio. (6.08)

= Novi. (6.05)

Tuon tiedän oikein hyvin.

= Istud plane scio. (6.04)

Tilanne

Muutoin näet tästä tilanteesta ei ole ulospääsytietä.
= *Aliter huic enim evadi non potest.* (2.34)

Todella (/kaan/kin)

Ei ole todellakaan mitään niin tärkeää.
= *Nihil omnino tam necessarium.* (1.49)

Ei todellakaan mitään (sen enempää)
= *Nihil omnino.* (1.48)

Ei todellakaan mitään (muuta).
= *Nihil prorsus.* (1.53)

En todella koskaan sanoisi tätä.
= *Nunquam equidem hoc dixerim.* (3.16)

En todellakaan ole sitä mieltä ja odotan paljon sen johdosta.
= *Non arbitror equidem et multum inde spero.* (3.17)

En todellakaan epäile.
= *Prorsus non dubito.* (3.19)

Enkä todellakaan keksi, mitä vastaisin.
= *Nec invenio prorsus, quid respondeam.* (4.07)

Minulla ei (mielestäni ole) todellakaan mitään (vastaansanottavaa).
= *Mihi vero nihil (videtur).* (1.30)

Niinpä todellakaan en tiedä mitä tekisin.
= *Itaque prorsus nescio, quid agam.* (6.01)

On todella mieletöntä epäillä (asiaa) tämän takia.
= *Hinc vero dubitare dementia est.* (1.68)

Todellakin halveksin.
= *Prorsus respuo.* (1.03)

Todella erinomaista ja erittäin tarkkaavaista.
= *Optime omnino ac vigilantissime.* (7.07)

Todellakin melkoisesti.
= *Vere aliquantum.* (1.52)

Todennäköisesti

Päättele niin toistaiseksi, sen verran kuin todennäköisesti on luvallista.

= Conclude interim, quantum probabiliter licet. (10.13)

Todistaa

Miten tämän todistaa?

= Unde hoc probas? (12.21)

Tämä on todistettu jo kauan sitten.

= Iam hoc olim manifestum est. (1.41)

Tähän asti on todistettu, että...

= Confectum hactenus, ut... (2.37)

Toinen

Entä tuo toinen?

= Quid illud alterum? (9.28)

Jatka toiseen asiaan.

= Perge ad aliud. (9.24)

Jos tuota kysymystä haluat käsitellä tarkasti, on tarpeen tehdä toinen kirja.

= Aliud ista quaestio volumen desiderat, si eam vis tractari diligenter.
(9.11)

Siis kuten tuo toinenkin?

= Itane ut illa? (12.17)

Siitä syystä aloittakaamme toinen kirja.

= Quare aggrediamur librum secundum. (10.26)

Tarkastelkaamme siis tuota toista (seikkaa).

= Ergo illud alterum videamus. (9.22)

Toistaiseksi

Päättele niin toistaiseksi, sen verran kuin todennäköisesti on luvallista.

= Conclude interim, quantum probabiliter licet. (10.13)

Tämä riittää toistaiseksi.

= Bene habet interim. (5.08)

Toistamiseen

Anna minun hetkisen harkita, pyydän sinua, etten toistamiseen häpeällisesti palaisi tähän (seikkaan).

= Sine me pauhulum considerare, oro te, ne huc iterum turpiter redeam.
(10.20)

Toivoa

Miten minä uskaltaisin toivoa tuollaista?
= Quando ego istud sperare audeam? (12.31)

Tapahtukoon niin kuin toivomme.
= Fiat, ut speramus. (10.23)

Torjua

Torjukoon Jumala (tuollaisen) mielettömyyden.
= Avertat deus amentiam. (8.04)

Tosiaan

En tosiaankaan ymmärrä.
= Non video quidem. (6.16)

Toteuttaa (noudattaa toivomusta)

Kiireesi on toteutettava.
= Properationi tuae mos gerendus est. (9.06)

Totta

Totta.
= Verum. (1.55)

En kiellä, etteikö tämä olisi totta.
= Hoc non nego verum esse. (3.14)

Puhut ehkä totta.
= Verum fortasse dicis. (11.07)

Totta puhut.
= Verum dicis. (2.43)

Totuus

Kuka epäilisi (sen) totuutta?
= Quis dubitet veram? (3.23)

Tunnustaa

Häpeämättä tunnustan tietäväni (sen).
= Non impudenter me scire profiteor. (2.03)

Tuntua

Lopettakaamme, jos siltä tuntuu, tämä ensimmäinen kirja.
= *Concludamus, si placet, hoc primum volumen.* (10.29)

Siitä syystä, jos siltä tuntuu, kertaamme lyhyesti.
= *Quare, si placet, repetamus breviter.* (7.08)

Tuottaa

Ne tuottaisivat minulle tyydytyksen.
= *Mihi faciant delectationem.* (2.39)

Tuskin

Tuskin mitään muuta voisit tehdäkään.
= *Prorsus nihil aliud facias.* (2.14)

Tutkia

Vai tutkimmeko mieluummin seuraavaa (kysymystä)?
= *An potius illud quaeremus?* (9.32)

Tyhmä

Kaikki tyhmät ovat hulluja niin kuin kaikki saasta haisee pahalle, mitä et huomaa aina, vaan niin kauan kuin sitä liikutat.
= *Ita omnes stultos insanos esse, ut male olere omne coenum, quod non semper, sed dum commoves, sentias.* (2.09)

Tyydytys

Ne tuottaisivat minulle tyydytyksen.
= *Mihi faciant delectationem.* (2.39)

Tärkeä

Ei ole todellakaan mitään niin tärkeää.
= *Nihil omnino tam necessarium.* (1.49)

Mielestäni tämäkin on tärkeää.
= *Hoc quoque video necessarium.* (1.69)

Tässä (Olen)

Tässä olen, puhu mitä haluat!
= *Eccum loquere, quod vis!* (10.15)

Täysin

Myönnyn täysin.
= Prorsus cedo. (1.28)

Myönnyn täysin.
= Prorsus adducor. (1.31)

Olen täysin samaa mieltä.
= Prorsus assentior. (1.14)
= Prorsus consentio. (1.37)

Pysyn täysin asiassa mukana ja olen lisäksi samaa mieltä (kanssasi).
= Sequor omnino atque concedo. (1.29)

Se on täysin myönnettävä.
= Plane confitendum. (1.22)

Ulospääsytie

Muutoin näet tästä tilanteesta ei ole ulospääsytietä.
= Aliter huic enim evadi non potest. (2.34)

Umpimähkään

Ks. Harkitseमतomasti

Usein

Tai mitä minulle tavallisesti tapahtuukaan useammin (kuin tuollaista)?
= Aut quid crebrius mihi accidere solet? (3.26)

Uskaltaa

En uskalla umpimähkään väittää yhtään mitään tästä asiasta.
= Nihil audeo de hac re temere affirmare. (11.09)

Miksi en uskaltaisi?
= Quidni audeam? (12.06)

Miten minä uskaltaisin toivoa tuollaista?
= Quando ego istud sperare audeam? (12.31)

Millä tavoin sellaista uskaltaisin?
= Quo pacto istud audeam? (3.22)

Uskoa

En usko, että se voisi mitenkään tapahtua.
= Nullo id quidem pacto fieri posse credo. (3.09)

En usko.
= Non credo. (3.04)

En voi uskoa sitä millään lailla.
= Nullo modo id possum credere. (3.20)

Ja uskotko, että tämä voi tapahtua?
= Et credis hoc fieri posse? (12.05)

Milloin uskon tämän varmasti?
= Quando mihi hoc persuadetur? (12.25)

Uskon niin.
= Ita credo. (2.42)

Usko järkähtämättä Jumalaan ja usko itsesi kokonaan hänen haltuunsa, niin paljon kuin voit.
= Constanter deo crede eique te totum committe, quantum potes. (8.03)

Uskoa jnkn haltuun

Kenen haltuun uskot tietosi, jotta voit jatkaa muihin asioihin?
= Cui commendabis, ut pergas ad alia? (12.01)

Usko järkähtämättä Jumalaan ja usko itsesi kokonaan Hänen haltuunsa, niin paljon kuin voit.
= Constanter deo crede eique te totum committe, quantum potes. (8.03)

Vaatia

Edellä mainitut seikat vaativat yhteenvetoa.
= Trahunt praecedentia conclusionem. (9.04)

Vaieta

Vaikene, pyydän, vaikene!
= Tace, obsecro, tace! (10.08)

Vaihe

En tekisi mitään niin paljon mieluummin tässä vaiheessa.
= Nihil plane libentius hoc loço fecerim. (2.35)

Vaikea

Se on vaikeaa, jopa mahdotonta.
= Difficile est, imo non potest. (1.01)

Vaikeroida

Älä vaikeroi.
= Noli gemere. (4.12)

Vaikuttaa

Ja miten tämä vaikuttaa asiaan?
= Et hoc quid ad rem? (9.30)

Vaikutus

Mutta pyydän sinua, jos sinulla on jotakin vaikutusta minuun...
= Sed quaeso te, si quid in me vales... (10.24)

Vain

Ala vain jo kysellä.
= Modo iam tu incipe quaerere. (9.20)

Jatka vain.
= Perge modo. (9.12)

Tämän elämän jälkeen vain rakkaudella on merkitystä.
= Post hanc vitam sola caritas. (8.01)

Vaivata

Myönnän, että (se) vaivaa minua.
= Movet me fateor. (1.07)

Näet ensinnäkin minua vaivaa se, että...
= Nam primum me movet, quod...(11.04)

Päinvastoin juuri se (seikka) minua vaivaa.
= Imo id ipsum est, quod me movet. (3.15)

Vakuuttunut

Tästä näet olen (jo) hyvin vakuuttunut.
= Hoc mihi bene persuasum est. (9.26)

Valpas

ks. myös tarkkaavainen

Mutta ole erittäin huolellisesti valppaana.
= Sed attende diligentissime. (7.25)

Ole siis nyt valppaana, jotta vastaisit kysymyksiini varovaisesti ja luotettavasti.

= Hic ergo esto nunc, ut interroganti caute firmeque respondeas. (7.15)

Puhu jo, olen valppaana!

= Loquere iam, hic sum! (10.18)

Tarkkaile erittäin valppaasti!

= Vigilantissime attende! (7.19)

Varma, varmasti

Vastaan, että minä en tiedä sen varmemmin.

= Tutius respondeo nescire me. (6.06)

Milloin uskon tämän varmasti?

= Quando mihi hoc persuadetur? (12.25)

Varmasti sanot.

= Dicis plane. (1.58)

Varovaisesti

Ole siis nyt valppaana, jotta vastaisit kysymyksiini varovaisesti ja luotettavasti.

= Hic ergo esto nunc, ut interroganti caute firmeque respondeas. (7.15)

Pysy kokonaan ja mitä varovaisimmin asiassa!

= Adesto totus atque cautissimus! (7.26)

Varovaisesti, pyydän.

= Pedetentim, quaeso. (7.16)

Varovaisuus

(Päätelin sen) Niistä (seikoista), jotka suurella varovaisuudella, kuten arvelen, aiemmin myönsit.

= Ex iis, cum magna cautione, ut arbitror, superius concessisti. (2.28)

Varsinkin/kaan

Ei varsinkaan.

= Non utique. (1.67)

Tätä varsinkaan ei (voi vaatia) koskaan.

= Hoc quidem nunquam. (2.31)

Vastaan

Paitsi jos sinulla on jotakin sanottavaa noita vastaan.
= Nisi quid habes, adversus ista quod dicas. (3.27)

Minulla ei ole mitään, mitä sanoisin (sitä) vastaan.
= Nihil habeo, quod contradicam. (2.20)

Minulla ei ole mitään sitä vastaan.
= Nihil renuo. (2.04)

Vai oletko sitä mieltä, että on jotakin vastaansanottavaa?
= An tibi aliquid contradicendum videtur? (3.24)

En väitä vastaan.
= Non contravenio. (2.16)

Vastata

Vastaa.
= Responde. (10.12)

Vastaan, että minä en tiedä sen varmemmin.
= Tutius respondeo nescire me. (6.06)

En tiedä, mitä sinulle vastaisin.
= Nescio, quid tibi respondeam. (6.18)

Enkä todellakaan keksi, mitä vastaisin.
= Nec invenio prorsus, quid respondeam. (4.07)

Ole siis nyt valppaana, jotta vastaisit kysymyksiini varovaisesti ja luotettavasti.
= Hic ergo esto nunc, ut caute interroganti firmeque respondeas. (7.15)

Siitä syystä vastaa.
= Quamobrem responde. (10.04)

Vastaa nyt seuraavaan (kysymykseen).
= Nunc illud responde. (10.02)

Vastustaa, esittää vastalause

En vastusta lainkaan.
= Nihil resisto. (1.19)
= Nihil repugno. (2.36)

Painostat liikaa, eikä minulla ole mitään, mitä esittäisin vastalauseeksi.
= Nimis urges, et quid resistam, non habeo. (4.05)

Verran

Päättele niin toistaiseksi, sen verran kuin todennäköisesti on luvallista.
= Conclude interim, quantum probabiliter licet. (10.13)

Viedä

Pyydän sinua, ohjaa ja vie mukanasini mihin haluat!
= Duc, oro te, ac rape, quo vis! (10.09)

Vielä

Mitä vielä haluat?
= Quid vis amplius? (4.14)

Vihje

Jos antaisit vihjeen, (niin) ehkä voisin (tietää)/pystyisin (siihen).
= Si commemoros, fortasse potero. (1.54)

Viimeinen

Tarkastelkaamme, pyydän sinua, juuri tuota viimeistä (seikkaa).
= Isthuc ipsum, oro te, ultimum videamus. (10.14)

Viivytellä

Älkäämme siis viivytelkø.
= Ergo ne moremur. (9.17)

Älkäämme viivytelkø tarpeettomuuksissa.
= Ne superfluis immoremur. (9.21)

Miksi siis viivyttelemme?
= Quid igitur immoramur? (9.33)

Mutta mitä me viivyttelemme?
= Sed quid moramur? (9.13)

Näen, ettet halua viivytellä.
= Video te nolle immorari. (9.05)

Vitkastella

Mitä siis vitkastelemme?
= Quid ergo cunctamur? (9.34)

Voi

Voi miten huono perustelu!
= Q plumbeum pugionem! (4.02)

Voida

Yhden asian voin sinulle neuvoa.
= Unum est, quod tibi possum praecipere. (2.13)

En usko, että se voisi mitenkään tapahtua.
= Nullo id quidem pacto fieri posse credo. (3.09)

En voi kiistää (sitä).
= Negare non possum. (1.51)

En voi uskoa sitä millään lailla.
= Nullo modo id possum credere. (3.20)

En ymmärrä, miten se voi tapahtua.
= Quo pacto fieri possit, non video. (6.02)

Ja uskotko, että tämä voi tapahtua?
= Et credis hoc fieri posse? (12.05)

Jos antaisit vihjeen, (niin) ehkä voisin (tietää)/pystyisin (siihen).
= Si commemores, fortasse potero. (1.54)

Kenen haltuun uskot tietosi, jotta voit jatkaa muihin asioihin?
= Cui commendabis, ut pergas ad alia? (12.01)

Millä tavoin se voi tapahtua?
= Unde fieri potest? (12.37)

Mistä syystä en voi ilman mitään harkintaa olla myöntymättä näihin kysymyksiin?
= Quare non possum de his interrogatus, quin ea sine ulla deliberatione concedam? (12.19)

Pysy asiassa niin paljon kuin voit.
= Hic esto, quantum potes. (7.18)

Sellaista ei voi tapahtua.
= Non potest fieri. (1.62)

En voi epäillä./Epäilemättä.
= Dubitare non possum. (2.23)

Voi./Se on mahdollista.

= Potest. (1.43)

Voiko mielestäsi tapahtua niin, että...?

= Utrum tibi videatur posse fieri, ut...? (12.12)

Tuskin mitään muuta voisit tehdä.

= Prorsus nihil aliud facias. (2.14)

Usko järkähtämättä Jumalaan ja usko itsesi Hänen haltuunsa, niin paljon kuin voit.

= Constanter deo crede eique te totum committe, quantum potes. (8.03)

Vuoksi

Ehkäpä sen vuoksi?

= Num forte propterea? (12.41)

Vähäinen

Mutta kuitenkin ei ole vähäistä se, että...

= Sed tamen non parum est, quod... (2.40)

Väitellä

En enää väittele mitään (vaimon ottamiseksi).

= Iam de (uxore) nihil disputo. (9.02)

Väittää

En uskalla umpimähkään väittää yhtään mitään tästä asiasta.

= Nihil audeo de hac re temere affirmare. (11.09)

Kuka tällaista väittäisi?

= Quis hoc dixerit? (3.21)

En väitä vastaan.

= Non contravenio. (2.16)

Välittää, panna painoa

Paljonko välität siitä?

= Quantae tibi curae est? (12.08)

Väärä

Väärä johtopäätös.

= Non sequitur. (3.02)

Yhteenveto

Tee lyhyt yhteenveto!
= Breviter ea collige! (10.01)

Edellä mainitut seikat vaativat yhteenvetoa.
= Trahunt praecedentia conclusionem. (9.04)

Yhtäläisesti (yhtä hyvin)

Aivan yhtäläisesti.
= Aeque prorsus. (1.46)

Yhtään

Eikä yhtään enempää.
= Et nulla magis. (2.33)

En näet joudu yhtään ponnistelemaan, jotta ymmärtäisin.
= Nam nihil laboro, ut intelligam. (6.11)

En uskalla umpimähkään väittää yhtään mitään tästä asiasta.
= Nihil audeo de hac re temere affirmare. (11.09)

Sittenhän, kuten arvelen, ei jää jäljelle yhtään kiistanalaista kohtaa.
= Ita enim, ut opinor, nulla controversia remanebit. (2.26)

Yksi

Yhden (asian) voin sinulle neuvoa.
= Unum est, quod tibi possum praecipere. (2.13)

Yksimielisyys

Minua hävettää, että olin niin harkitsemattomasti yksimielinen.
= Pudet me tam temeriae consensionis meae. (7.29)

Ymmärtää

Ymmärrä nyt.
= Nunc accipe. (6.26)

Ymmärrän hyvin.
= Video prorsus. (6.22)

Ymmärrän sen.
= Accipio istud. (6.03)

Ymmärränhän minä sen.
= Video quidem ista. (6.13)

Ymmärrät hyvin.
= Bene intelligis. (6.21)

En näet joudu yhtään ponnistelemaan, jotta ymmärtäisin.
= Nam nihil laboro, ut intelligam. (6.11)

En tosiaankaan ymmärrä.
= Non video quidem. (6.16)

En aivan ymmärrä.
= Non plane video. (6.12)

En ymmärrä tarpeeksi hyvin.
= Non satis intelligo. (6.24)

En ymmärrä, miten se voi tapahtua.
= Quo pacto fieri possit, non video. (6.02)

Lisäksi en ymmärrä, miten...
= Deinde non video, quomodo... (6.20)

Nyt näet ymmärrän kaiken tuon, mitä yritit osoittaa.
= Iam enim totum illud, quod ostendere moliebaris, intelligo. (6.25)

Nyt ymmärrän tuon.
= Iam teneo istud. (6.17)

Nyt ymmärrän, mitä kaikkea haluat.
= Iam video totum, quod cupis. (6.10)

Nyt ymmärrän, mitä sanot.
= Iam intelligo, quid dicas. (6.19)

Yrittää

Nyt näet ymmärrän kaiken tuon, mitä yritit osoittaa.
= Iam enim totum illud, quod ostendere moliebaris, intelligo.
(6.25)

YHTEENVETO

Fraasisanakirjoja on hyvin monenlaisia. Toisissa aakkosjärjestys menee fraasin ensimmäisen sanan ensimmäisen kirjaimen mukaan, toisissa taas keskeisen hakusanan mukaan. Jälkimmäisessä tapauksessa fraasia on selvitelty tämän hakusanan alla. Omassa työssäni käsittely on tapahtunut jo työn varsinaisessa osassa, joten tähän olen ottanut vain suomenkielisen fraasin ja sen latinankielisen vastineen. Lukija voi halutessaan tarkistaa varsinaisesta osasta lisätietoja kyseisestä fraasista. Sama fraasi löytyy myös eri hakusanojen alta. Olen siis tehnyt omanlaiseni kompromissiratkaisun. Hakusanoja on melko paljon, mutta varsinkin pienet, vivahde-eroja tuovat sanat saattavat helpottaa suomi - latina -käännöstä tekeviä henkilöitä. Augustinuksen sanoin: *Fiat, ut speramus.*